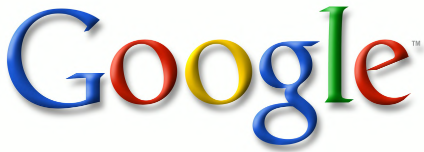
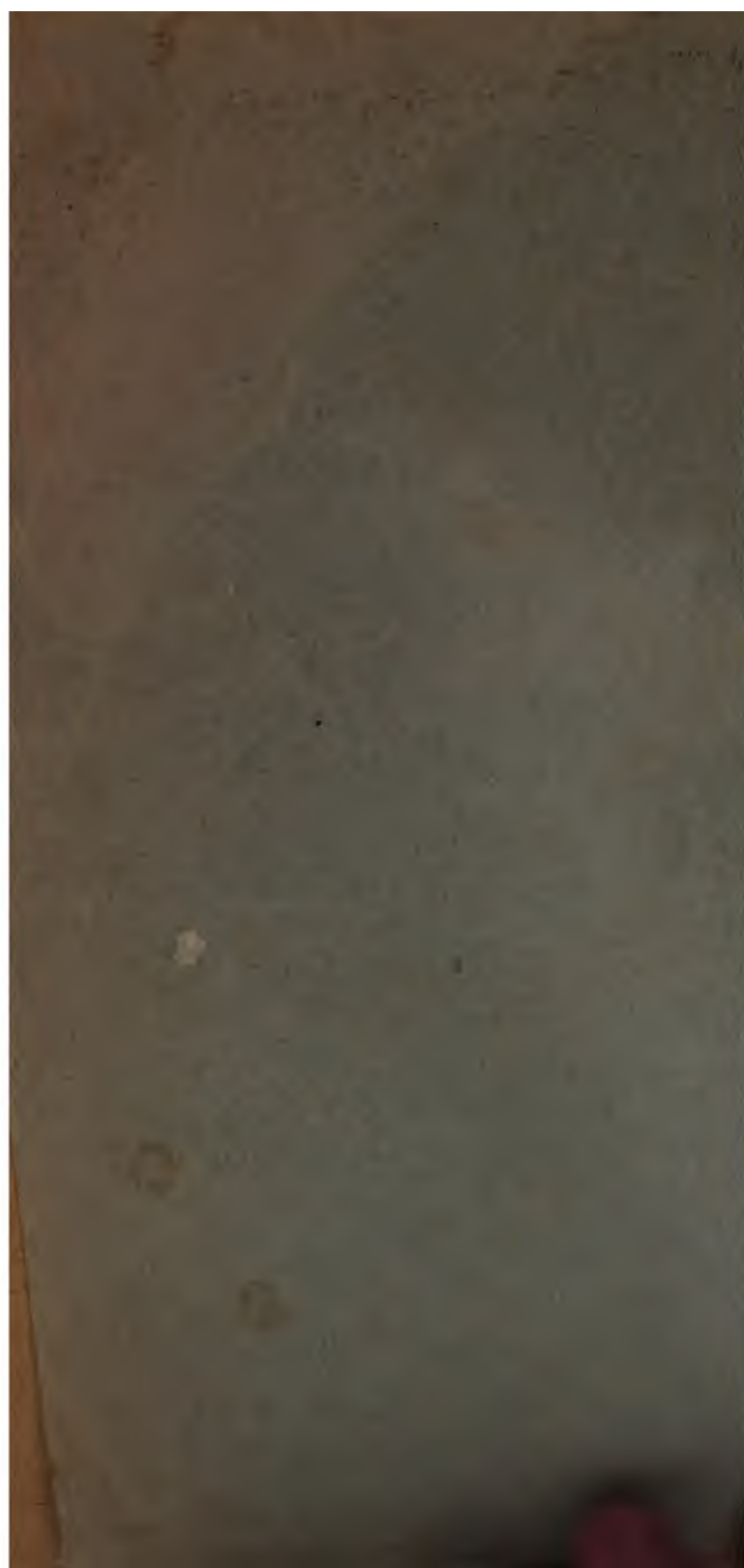

Google

Въ сговора е силата на славянитѣ

1880 1905

Юбилеенъ сборникъ на Славянска Бесѣда.

Slavianska besiêda

Юбилеенъ Сборникъ

на

СЛАВЯНСКА БЕСѢДА.

1880—1905.

СОФИЯ
Печатница на П. М. Бѫзайтовъ
1905.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Исторически отдѣлъ.

Книжовенъ отдѣлъ.

Старото здание.

Новото здание.

ИСТОРИЧЕСКИ ОТДѢЛЪ.

I.

ИЗЪ ИСТОРИЯТА НА СЛАВЯНСКА БЕСѢДА.

I.

Идеята да се основе Славянска Бесѣда изникна въ начало на новия ни свободенъ политически животъ: въ столицата на току—щомъ възкръснала Славянска България се усѣти нужда отъ дружество, гдѣто — въ противовѣсь на надошлитѣ нѣмци — да се срѣщатъ всички, освободени и пжшкащи още подъ чуждо иго, славяни, да се забавляватъ и да размѣнятъ мисли за бждещето......

Ив. Даневъ.

Ето какъ се тури скромното начало на Славянска Бесѣда:

Вечерьта на Славянския праздникъ св. св. Кирилъ и Методий, 11 май 1880 г., 25 души, — повече чехи — на една вечеринка въ гостилница до днешния Дондуковъ Булеваръ рѣшихме да основемъ славянско дружество и избрахме комисия съ прѣдседатель А. Безеншекъ и членове: Ив. Брожка, В. Хаврда, Г. Харцеръ, И. Цапко и Д. Кризе — която да изработи проектъ за уставъ. На слѣдната недѣля, 18 май, на учрѣдителното събрание въ Caffé Parisien до черква св. Краль се прие уставътъ, подписанъ отъ 75 члена — повече българи

— и се избра настоятелство отъ тия лица: Ив. Даневъ — прѣдседатель, Д. Грековъ — подпрѣдседатель, А. Безеншекъ и П. Икономовъ — секретари, Бобевски — касиеръ, П. Вълковъ — архиварь, Хаврда — домакинъ, Н Странски, Харцеръ и Игнатовъ — членове, Алтѫновъ, Карастояновъ, А. Ташикмановъ и Коларски — допълнителни членове и М. Георгиевъ и Поповичъ — ревизори.

Тържественото отваряне на дружеството, което кръстихме Славянска Бесѣда, стана въ споменатото кафене въ една хубава лѣтна вечерь. То бѣ пълно съ членове и гости. Имаше и музика. Въ София за пръвъ пѫть се събираха прѣдставители отъ всички славянски народи. Държаха се пламенни рѣчи съ щедри благопожелания за успѣхъ на Бесѣдата, на Славянството. Разликата въ диалектитѣ не прѣчеше да се разберемъ, да пламнемъ, да се почувствуваме чеда на една и сѫща фамилия.

Д. Грековъ.

Отначало за помѣщение ни служеше Caffè Parisien — гдѣто членоветѣ се забавляваха съ нѣколко вѣстника. По едно врѣме съдържательтъ Monsieur Pic почна да ни гледа накриво — разчитващъ, може би, отъ по́-прѣди, че кой знае какви облаги ще види отъ насъ. Най-сетнѣ той ни даде да разберемъ, че по-добрѣ ще направимъ да напустнемъ заведението му — което и направихме.

Тогава наехме не цѣла стая, а едно кюше въ бюфета на градската Александровска градина.

На 30 августъ — именъ день на Н. Височество князъ Александра — ние, членоветѣ на Бесѣдата, образувахме факелно шествие и на чело съ военна музика отидохме, та поздравихме княза. Факлитѣ сами изфабрикувахме.

Най-интимни срѣщи, радость, ентусиазъмъ — безъ край.

Но по едно врѣме ентусиазмътъ, сѣкашъ, позагасна; обаче, скоро пакъ всичко си тръгна вь реда. Една малка подробность. На свиканото на 27 септемврий събрание въ 8 ч. вечерьта въ бюфета се явиха всичко 11 члена. Какво сега да правимъ? Слѣдъ дълги разисквания ето що, най-послѣ, извършихме, като рѣшихме да пазилъ тайна за числото на присѫт-

ствуващитѣ: избрахме настоятелство, въ което влѣзоха половината отъ насъ, а за прѣдседатель избрахме Д-Грекова. Съ черни дрехи, бѣли вратовръзки и ганти отидохме при Грекова. П. Вълковъ изтълкува цѣльта на дохождането ни. Грековъ ни прие много любезно, сърдечно благодари за сторената му честь и заяви, че съ най-голѣма готовность приема прѣдседателството и всѣкакъ ще се старае да прѣуспѣва дружеството ни.

Бесѣдата бѣше спасена.

Съ новото настоятелство настѫпи новъ животъ за Бесѣдата. Разбира се, че и друго нѣщо трѣбваше да се направи за членоветѣ, а не само да четатъ вѣстници. Устроихме пѣвчески хоръ, най-първо подъ управлението на Харцеръ, а послѣ подъ туй на Н. Ив. Николаевъ. Записаха се 37 пѣвци.

Хр. Д. Павловъ.

Първото увеселение — концертъ и танци—дадохме на 19 ноемврий, за паметь на прѣвзимане Плѣвенъ. Туй бѣше първата сполука. Бюфетътъ бѣ пъленъ съ членове и гости. Единодушие, радость, въодушевение — извънредни, за неописване. Изъ София заговориха за Бесѣдата.

Второто забавление съ подобна програма стана на 31 декемврий, за посрѣщане новата 1881 година. Но безъ малко щѣхме да прѣтърпимъ фияско. На послѣдния часъ ни извѣстиха, че ангажираната отъ насъ военна музика ще свири въ двореца. Отъ туй критично положение ни избави добриятъ командантъ на западния отдѣлъ на българскитѣ войски полковникъ П. Логиновъ: той телеграфически повика отъ Радомиръ тамшната военна музика, която и пристигна. Макаръ и проста, тя пакъ свърши работа. Навалицата бѣ такава, че мнозина гости се върнаха, защото нѣмаше мѣсто за тѣхъ.

Изъ день въ день репутацията на Бесѣдата се издига все повече и повече, числото на членоветѣ ѝ бързо расте, приематъ се изеднажъ по 10, 15, 20 и повече нови членове, даватъ се концерти, танцувални вечеринки, сказки. Всѣки се въодушевляваше отъ дѣлото, всѣки припкаше да помогне съ що може. Между членоветѣ имаше и мнозина руски офицери.

На 3 януарий 1881 г. паралелно съ пѣвческия хоръ се образува и филхармонически клонъ подъ прѣдседателството на Д-ръ Петровичъ.

На 2 февруарий пакъ концертъ и театъръ отгорѣ.

На 19 сжщи — подписване Санъ-Стефанския договоръ — пакъ голѣма блѣскава манифестация отъ Бесѣдата прѣдъ руското консулство.

На 23 сжщи се образува и гимнастико-стрѣлковъ клонъ, за който много се интересуваха членоветѣ руси. А. П. Логиновъ състави устава му. Записаха се 73 члена. Подариха ни 50 берданки. Всички членове отъ настоятелството на клона бѣха руски офицери, освѣнъ секретарьтъ. Но тоя клонъ не успѣ... Мнозина членове не аресваха войнишката строга дисциплина.

Д-ръ Иорд. Брадель.

Въ края на 1881 г. Бесѣдата вече имаше до 250 члена.

Мина що се мина, замечтахме да си имаме свое помѣщение, па и омрързна ни чергарскиятъ животъ и разнитѣ неприятности съ съдържатели, кафеджии, гостилничари. Поискахме да бждемъ удома си.

Кога бѣ прѣдседатель Д. Грековъ — Бесѣдата купи за 150 турски лири мѣстото и кжщата, всичко 822 квадратни метра, на Георги Михаиловичъ, чрѣзъ пълномощника братъ му Изидоръ Михаиловичъ, въ улица Хасбика, между съсѣди: Ахмедова жена, Ибрахимъ, Хамбарьтъ на молла Мехмедъ и улица. — Прѣди, туй мѣсто принадлежело на нѣкои турци.*)

Като се купи мѣстото, замислихме за постройка. Мѣстото се урегулира и се насади градина. Похарчихме до 2000 л.

Прѣзъ 1881 г. Славянска Бесѣда продаде 134 облигации по 100 лв. и 82 по 50 — всичко 216 облигации на номинална стойность 17500 златни лева.

Първото здание се почна въ 1882 година при източната страна на мѣстото. Построиха се: салонъ, читалище, стая за засѣдание, бюфетъ, кухня.

---

*) Послѣ се купиха отъ Тончо Мариновъ 402 квадр. метра и отъ Хр. Д. Павловъ 548 кв. м., та цѣлото мѣсто на Бесѣдата стана 1772 кв. м.

Скоро и тоя салонъ се оказа тѣсенъ, та слѣдъ туй построихме едно крило до Славянска улица, похарчихме до 4000 л.

Вечеринкитѣ посѣщаваше най-отбрана публика. За да прѣуспѣва Бесѣдата най-много съдѣйствуваха: Д. Грековъ — той, като прѣдседатель, водй енергично дѣлата й прѣзъ първитѣ 2 години и въ най-трудни обстоятелства, — братъ му Г. Грековъ — като касиеръ на облигационната комисия се постара та се продадоха издаденитѣ облигации, — и дългогодишниятъ касиеръ С. Я. Захей. Вече прѣзъ 1883 г. балансътъ на касата възлѣзе на 24,511 лева.

Д. Поповъ.

Въ тая епоха заслужили на Бесѣдата трѣбва съ благодарность да споменемъ прѣдседателитѣ: Хр. Д. Павловъ. Д-ръ Иорд. Браделъ и Ив. Ев. Гешовъ и членоветѣ: Братия Прошекови, Ив. Брожка, Хр. П. Константиновъ — дългогодишенъ секретарь на Бесѣдата—па и всички членове.

II.

Минаха се нѣколко години. И сѫществуващето помѣщение се оказа пакъ тѣсно. Сега настоятелството се замисли за другъ пó-голѣмъ и пó-гиздавъ салонъ. Въ засѣданието на 18 априлъ 1889 г. се избра да проучи въпроса комисия отъ Д. Поповъ, С. Я. Захей, Ст. Караджовъ и Водражка.

На 15 августъ прѣдседательтъ Д. Поповъ умрѣ, и на общото събрание на 11 ноемврий неговото мѣсто завзе Ив. Ев. Гешовъ.

Въ засѣданието на настоятелството отъ 2 февр. 1890 г. бидоха поканени архитектитѣ: Т. Марковъ — главенъ архитектъ при дирекцията на Общ. Сгради — Бранкъ, Х. Майеръ и инжинеръ Таухенъ — да се съвмѣстно съ тѣхъ обсѫди, каква да бѫде новата постройка, а послѣ на 19 мартъ се усвои часть отъ скицата на Майера.

Въ общото събрание на 21 мартъ прѣдсед. Ив. Ев. Гешовъ изложи нуждата отъ новъ салонъ, и всичко каквото бѣ направено по изучване на тоя въпросъ. Взе се тая резолюция: „Общото събрание одобрява прѣдложената отъ настоятел-

ството скица за ново здание на Славянска Бесѣда и го опълномощава да пристѫпи къмъ изпълнението на плана, който ще се изработи възъ основа на тая скица, като отдаде работитѣ на публиченъ търгъ, да сключи заемъ отъ Бълг. Народна Банка и да прибѣгне до такива финансови операции, каквито намѣри за нуждно."

На 12 май въ Славянска Бесѣда се произведе публиченъ търгъ за постройката. Имаше три оферти, на: А. Велчевъ, Ст. Ноевъ и Гр. Найденовъ. Послѣдниятъ — членъ на Бесѣдата — спечели търга

Въ недѣля на 3 юний 1890—тринадесета отъ освобождение на България, десета отъ основание на Славянска Бесѣда и третя година отъ князуването на Н. Ц. Височество князъ Фердинанда – при водосветъ отъ трима свещенници се положи основниятъ камъкъ на новия салонъ, за което се състави и нуждниятъ актъ. Оттогава е запазена една фотография. Него день се даде закуска на членоветѣ на Бесѣдата и на работницитѣ и се телеграфически поздравиха почетнитѣ членове на Бесѣдата: Д ръ К. Иречекъ, М. Дриновъ и Щтросмайеръ.

Ив. Ев. Гешовъ.

Стариятъ дългъ на Бесѣдата възлизаше до 9,000 л. За улеснение на работата взеха се съ записъ отъ Бъл. Народна Банка 60,000 лева.

Въ засѣданието отъ 19 юний за доставка на дървената работа на Бесѣдата се прие офертата на Виенската фабрика за врати и прозорци прѣдставена отъ Брунеръ за 8210 лева.

Около половината на ноември се отвори публична подписка за 500 7% облигации по 100 л. златни едната.

Най-сетнѣ и мечтата за нова постройка се изпълни.

Новиятъ салонъ се иногюрира на 28 декемврий (1890). Вечерьта се даде великолѣпенъ концертъ, въ който участвуваха най-виднитѣ софийски госпожи, госпожици и господа и салонътъ бѣ прѣпълненъ. Тоя день бѣ най-тържествениятъ въ живота на Бесѣдата.

Всѣки може си прѣдстави мѫчнотиитѣ на такова едно голѣмо прѣдприятие. Безъ крѣпката поддържка на прѣдседателя г-на Ив. Ев. Гешовъ, безъ неговата финансова опитность, Бе-

сѣдата едвали и днесъ би могла да се гордѣе съ днешното си импозантно здание, което краси столицата — на жгъла на улици Раковски и Славянска. Финансовиятъ проектъ бѣ дѣло Гешеву, и само нему има да се благодари, за гдѣто паричната операция посрѣщнаха тъй довѣрчиво членоветѣ на Бесѣдата, столичното общество па — и цѣла България.

Въ засѣданието отъ 26 февруарий 1891 се подписа ипотечниятъ актъ къмъ Бълг. Нар. Банка за 80,000 л. На 5 мартъ пъкъ се направи у сжщата банка заемъ отъ 60,000 л. срѣщу продаденитѣ нови облигации. Тогава се поканиха притежателитѣ да замѣнятъ старитѣ си облигации съ нови.

И тъй, дългътъ на Бесѣдата нарасте на 141,257 лева.

Съ новата постройка се почна новъ по́-блѣскавъ и по́-щастливъ периодъ на Славянска Бесѣда. Изъ день въ день тя се украсяваше и мобелираше, образува се и читалня и библиотека. Числото на членоветѣ все растѣше бързо. Въ всѣко засѣдание се приемаха по 20—30, а по нѣкога и повече отъ 40 нови — все най-видни лица отъ столичното общество отъ разни професии.

Д-ръ Ст. Даневъ.

Въ общото събрание на 15 януарий 1895 прѣдседательтъ Ив. Ев. Гешевъ — отказа да бжде изново избранъ за такъвъ. Неговото мѣсто завзе Д-ръ Ст. Даневъ.

Прѣдъ видъ на грамаднитѣ заслуги, които г-нъ Гешевъ въ петгодишното си прѣдседателствуване принесе на Славянска Бесѣда — въ горѣспоменатото общо събрание той съ акламация бѣ прогласенъ за неинъ почетенъ членъ.

III.

Навърши Славянска Бесѣда 15 г. отъ своето основание.

Отрано настоятелството се заготви да отпразднува тържествено тая дата. Дни за празденството се опрѣдѣлиха 21-22 май. Избраха се разни комисии. Тая за редактиране на юбилейния сборникъ състоеше отъ прѣдседателя Д-ръ Ст. Даневъ, подпрѣдседателитѣ С. Я. Захей и Алеко Константиновъ и отъ членоветѣ на Бесѣдата: Ив. Вазовъ, Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ,

Д-ръ Б. Цоневъ, Ив. Брожка, Т. Влайковъ и Н. Начовъ (засѣд. отъ 27 февруарий 1895).

Почна се усилна дѣйность. Състави се подробна програма и се поканиха всички столични български и други славянски дружества („Хърватска задруга“, „Чехъ“ и др.“) да присѫтствуватъ на тържествата и да изпратятъ по двама свои прѣдставители на банкета. Отвѫтрѣ и извънъ Бесѣдата бѣ разкошно украсена съ знамена и гирлянди отъ зеленина и цвѣтя.

Сутриньта на 21. май-недѣля въ $10^1/_2$ часътъ членоветѣ на Бесѣдата, съ новото знаме на чело носено отъ Г. Прошекъ, се отправиха къмъ черква Св. Краль, гдѣто въ служение на двама свещеници и двама дякони се отслужи молебствие и се освети знамето. Прѣдседательтъ Д-ръ Ст. Даневъ държа една прочувствувана рѣчь.

Отъ черква всички членове се върнаха въ Бесѣдата, дѣто имъ се раздале юбилейниятъ сборникъ.

Въ тоя сборникъ участвуваха: А. Безеншекъ, С. Я. Захей, Ив. Ев. Гешовъ, Ив. Вазовъ, М. Дриновъ, Ст. Михаиловски, Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ, А. Константиновъ, Н. Начовъ, П. Д. Въловъ и Г. Х. Боневъ и съдържаше автографитѣ на тия видни славяни: Александъръ Пыпинъ, Яр. Врхлицки, Адолфъ Хейдукъ, Люба Бабичъ (Шандоръ Джалски), Фр. В. Сасинекъ, Р. О. Хвѣздославъ, Свѣтозаръ Хурбанъ Ваянски, Ел. Оржешкова и Ст. Новаковичъ*.

Часътъ съ 1 сл. обѣдъ въ салона се даде банкетъ.

Пиха се много наздравици, четоха се много поздравителни телеграми. Веселието се продължи до късно.

Въ $3^1/_2$ часътъ въ градината на Бесѣдата имá забавление само за членоветѣ и сѣмействата имъ. То се започна съ призовъ конкурсъ на търкалнята.

Вечерьта въ 9 часътъ—при разкошно освѣтление на Бесѣдата—се даде танцувална вечеринка съ военна музика.

Вечерьта на другия день—22. май, понедѣлникъ,—въ 9 ч., се даде голѣмъ безплатенъ за членоветѣ концертъ съ слѣдната програма:

I.

1. Придворний оркестъръ подъ управлението на г. Хохола.
2. Български народни пѣсни. Пѣе смѣсений хоръ на Бесѣдата подъ управлението на г. Н. Ив. Николаевъ.
3. Монюшко, ария изъ оп. „Галка“. Пѣе Г-жа Гаврилова.
4. Товачески. Словацки народни пѣсни. Пѣе мѫжкий хоръ на Бесѣдата.
5. Чайковски. Ария Лѣнскаго — изъ оп. „Евгений Онѣгинъ“. Пѣе Ив. Славковъ.
6. Ротшилдъ „Славия“ и китка отъ славянски народни пѣсни. Изпълнява тамбурашкий сборъ на Хърватска Задруга.
7. Зайцъ. У бой. Пѣе мѫжкий хоръ на Бесѣдата.

---

*) Юбилеенъ сборникъ на Славянска Бесѣда. 1880—1895. София Придворна печатница. 1895. Стр. 108+2 л.

II.

1. Придворний оркестъръ подъ управлението на г. Хохола.
2. Зайцевъ. Пиръ Петра Великаго. Пѣе смѣсений хоръ на Бесѣдата.
3. а. Bendel. Ciganskè melodie
б. Зайцъ. Майка } Пѣе Ив. Славковъ.
4. Куба. а. Черногорска пѣсень
б. Z. dymen pozarov (полска) } Пѣе мѫжкий хоръ на Бесѣдата
5. Сметана. Дуетъ отъ оп. „Продана Невѣста. Пѣятъ Г-жа Гаврилова и Ив. Славковъ.
6. Ой хървати, ой юнаци. Маршъ. Изпълнява тамбурашкий съборъ на Хърватска задруга.
7. Я семъ слованъ. Пѣе мѫжкий хоръ на Бесѣдата.
Има и жива картина, уредена отъ г. Мърквичка. Свири се юбилейниятъ маршъ на Бесѣдата отъ Щроса.

Всичко излѣзе добрѣ, но въ края се случи нѣщо нежелателно, което застрашаваше бѫдещето на Бесѣдата. По поводъ на единъ разказъ въ юбилейния сборникъ и написанъ отъ А. Константиновъ, военнитѣ членове на Бесѣдата се счетоха обидени. Пoради се буря и негодувание. За да запази интереситѣ на Бесѣдата подпрѣдседательтъ и дългогодишниятъ членъ на настоятелството А. Константиновъ прибърза, та си даде оставката. Най-сетнѣ, благоразумието надви, и всичко се уреди.

М. К. Сарафовъ.

Въ годишното събрание отъ 11. януарий 1896 г. за прѣдседатель биде избранъ Д-ръ Иор. Браделъ. Въ годишното събрание отъ 19. януарий 1897 г. за прѣдседатель бѣ избранъ М. К. Сарафовъ

На бала срѣщу 1. януарий 1902 г. присѫтствува Негово Цавско Височество князъ Фердинандъ и биде прогласенъ за почетенъ членъ на Бесѣдата. Тогава Н. Ц. Височество произнесе тия знаменателни думи: „Господинъ Прѣдседателю и Господа членове на Славянска Бесѣда! Дълбоко трогнатъ отъ вниманието, което Ми оказахте, приемамъ съ гордость и душевно задоволство членството на Славянска Бесѣда. Дълготрайната Ми дѣятелность, като славистъ и славянинъ, Ми дава вѣра, че ще оправдая честьта, съ която Ме почетохте. Да живѣе България! Да живѣе Славянството! Ура!“.

На 21. априлий сѫщата година послучай 25-годишния юбилей отъ встѫпването му на екзархийския прѣстолъ, Негово Блаженство Българский Екзархъ Иосифъ I въ извънредно събрание биде прогласенъ за почетенъ членъ на Бесѣдата.

Прѣзъ срѣдата на сѫщата година, за да спомогне да се уякчатъ естественитѣ врѫзки на солидарность между разнитѣ славянски дружества, а покрай туй и между славянскитѣ народи—нѣщо което се диктува и отъ интереситѣ и цѣлитѣ на всички славяни—Бесѣдата взе инициатива и отправи до казанитѣ дружества окрѫжно, като имъ изпрати устава и досегашнитѣ си отчети. Нѣкои дружества се любезно отзоваха. Но по тоя въпросъ остава още да се работи.

Ст. Костовъ.

Прѣзъ 1904 г. прѣдседательтъ М. К. Сарафовъ си даде оставката, понеже замина за дипломатически агентъ въ Виена та на главното събрание на 30. януарий 1905 г. за прѣдседатель бѣ избранъ Ст. Костовъ.

Въ извънредното общо събрание на 8. май сѫщата година по случай юбилея на петдесетгодишната дѣйность на многозаслужелия народу книжовникъ, книгоиздатель и печатаръ Хр. Г. Дановъ — той биде тоже избранъ за почетенъ членъ.

Дотукъ мислимъ, че изложихме главнитѣ моменти отъ 25-годишния животъ на Славянска Бесѣда. Не ще съмнѣние, тя заслужава пълна история.

Вече за 1896 година и за слѣднитѣ чакъ до днесъ години Бесѣдата редовно печата годишни отчети, по които може да се прослѣди подробно дѣятелностьта на настоятелството, развоя на Бесѣдата и материялното ѝ състояние.

IV.

Цѣли 25 години вече сѫществува Славянска Бесѣда поддържана изключително отъ лептата на своитѣ просвѣтени членове. Въ края на 1904 г. тя броеше 414 члена, отъ които 6 почетни, 20 основатели и 388 редовни, най-интелигентнитѣ лица отъ всички съсловия. Тя стана културенъ центъръ и мощенъ факторъ на дружествения животъ въ столицата и

спечели симпатии и уважение вредъ изъ България. Нѣма видно софийско дружество, което да не се е ползувало отъ услугитѣ на Славянска Бесѣда: Червений Кръстъ, Майка, Св. Св. Кирилъ и Методий, Женско Благотворително дружество. Много дружества тукъ се зародиха и основаха: Народообразователното, Музикалното, Икономическото; много проявиха тукъ своя животъ.

На сцената въ Славянска Бесѣда се явиха знаменитоститѣ: Зауеръ, Волска, Пазини, Ондричекъ, Ревере .... Тукъ се подвизава и първата българска оперна трупа съставена отъ Г-ци Добшова и Кратохвилова и г-да Хашекъ, Д. Казаковъ, Ив. Славковъ. Тукъ и до днесъ намира подслонъ и Българскиятъ народенъ театъръ, бившата драматическа трупа, „Сълза и Смѣхъ“.

Периодътъ отъ 25 години е доста дългъ. Прѣзъ него Славянска Бесѣда мина прѣзъ разни мѫчнотии, но тя всички надви и укрѣпва изъ день въ день все повече и повече и си готви добро бѫдеще. Славянска Бесѣда високо държи знамето на славянската солидарность. Самото ѝ название съдържа цѣла програма, на което тя остана вѣрна и доднесъ. Успѣхътъ ѝ е гарантиранъ, защото цѣльта ѝ е света и благородна: Да развива славянска взаимность между членоветѣ си и да възбужда и подобрява дружествения животъ въ обществото“. (Членъ 1. на устава). „Неинъ членъ може да бѫде всѣки славянинъ“. (Чл. 3.). По думитѣ на покойния А. Константиновъ:

„Славянска Бесѣда е мирна ограда
За дружба сърдечна, за чиста услада, —
Срастьта тукъ нѣмѣй.
Тукъ Българинъ съ Сърбинъ и Чехъ съсъ Словакъ,
Хърватинъ съ Словинецъ и Русинъ съ Полякъ
По братски живѣй!“....

Славянска Бесѣда, издигната високо надъ мѣстнитѣ бури и страсти, ще съумѣе—напълно сме увѣрени въ туй! — и за напрѣдъ все тъй ревностно да служи на светата си мисия и винаги високо и непоколебимо ще държи спасителното за насъ знаме на славянска взаимность, любовь и единство. „Въ сговора е силата на славянитѣ“. Тия скѫпи думи сѫ написани отпрѣдъ надъ сцената на Славянска Бесѣда. Нека никога да ги не забравяме!

II.

ДВАДЕСЕТЪ-И-ПЕТГОДИШНИЯТЪ ЮБИЛЕЙ.

А. Приготовления за тържеството.

Най-сетнѣ, наближи деньтъ да навърши Славянска Бесѣда двадесеть-и-петгодишнината отъ своето сѫществуване. Много отрано настоятелството почна да се готви, за да отпразднува най-тържествено тоя важенъ за Бесѣдата день. Въ редъ засѣдания се обмислюва туй.

Още въ засѣданията отъ 16 и 24 май 1904 г. настоятелството избра отъ слѣднитѣ лица комисия, която да изработи програма за тържествата, да ги приготви и ржководи: С. Я. Захей, В. Златарски, С. С. Бобчевъ, Яр. Вѣшинъ, Ст. Юриничъ, М. Ненадичъ, Д-ръ П. Ораховацъ, Е. Козакъ, Н. Начовъ, Юр. Ивановъ, П. Бахметиевъ и Д-ръ А. Теодоровъ*).

За прѣдседатель на тая комисия биде избранъ С. Я. Захей, а за секретарь — Н. Начовъ.

На 5 ноемврий с. г. се избра редакционниятъ комитетъ за юбилейния сборникъ: В. Златарски, прѣдседатель, и членове: Д-ръ А. Теодоровъ, В. Велчевъ, Ст. Аргировъ и Н. Начовъ.

Въ засѣданията отъ 20 ноемврий и 20 декéмврий комисията опрѣдѣли точната програма на тържествата и състава на юбилейния сборникъ.

Писа се до тия разни славянски дѣйци да напишатъ за въ тоя сборникъ за развоя на славянската идея у тѣхъ: за Полша — на Марианъ Здзѣховски, славянски клубъ въ Краковъ; за Чехия — на Д-ръ Луборъ Нидерле въ Прага; за Русия — на А. Степовичъ, директоръ колегіи Павла Галагана, въ Киевъ; за Сърбия — на Радованъ Кошутичъ въ Бѣлградъ; за Хърватско — на С. Радичъ въ Загребъ и за Словенско — на Свѣтозаръ Хурбанъ Ваянски въ Турчански Св. Мартинъ; за България се писа Иорд. Иванову. За чисто литературната часть на сборника се поканиха пъкъ всички по-видни наши писатели.

Въ годишното събрание на 30 януарий 1905 год. се отпустна кредитъ 4500 лева за ремонтиране Бесѣдата, украсяването ѝ и за други разноски по юбилея.

Колкото повече деньтъ наближаваше, толкова и въодушевението и дѣятелностьта растѣха.

---

*) Поради много свои занятия г. С. С. Бобчевъ се отказа, а послѣ комисията се допълни съ Ст. Костовъ, Ст. Аргировъ, В. Велчевъ и Андрей Протичъ.

Зданията на Бесѣдата се прѣтегнаха и измазаха извънъ и извжтрѣ. Въ главния салонъ се поставиха бюстоветѣ на царь Освободителя Александъръ II и на Н. Ц. Височество княза и огледала, изписаха се гербоветѣ на всички славянски народности и отпрѣдъ надъ сцената: „Въ сговора е силата на славянитѣ", а читалнята г. Ив. Енчевъ изписа съ старобългарска орнаметика, направи се въ нея новъ паркетъ и се поставиха ликоветѣ на тия видни славянски дѣйци и патриоти: Ю. Щросмайеръ, Ю. Ив. Венелинъ, П. И. Шафарикъ, Ив. С. Аксаковъ, Ал. Хомяковъ и В. С. Априловъ.

Въ начало на юний (1905 г.) настоятелството изпрати до членоветѣ на Бесѣдата покана съ разнитѣ програми за тържествата. „Нека — се казваше въ тая покана—на 18 и 19 юний се сберемъ всички членове на Бесѣдата да отпразнуваме четвъртвѣковното сжществуване на дружеството, което първо въ България си постави за задача да развива взаимность между славянскитѣ групи въ столицата на България, на дружеството, което е направило толкова много за развитието на дружествения животъ между софиянци.

Поканиха се на тържествата Н. Ц. Височество Князътъ, почетниятъ членъ на Бесѣдата, другитѣ почетни членове, министритѣ, столичниятъ кметъ, видни граждани и всички по-главни столични дружества: Бълг. книжовно, Славянско-благотворително, Червенъ Кръсть, Природо-Изпитателно, Икономическо, Инженерно-архитектно, Майка, Евдокия, Чехъ, Хърватска Задруга и др.

За да се даде на тържествата по-обширенъ характеръ, поканиха се и всички славянски дружества, които ратуватъ за славянска идея: Славянско-Благотворително въ Петербургъ и Москва, Slovansky Klub въ Прага, Slovanska Beseda въ Виена и други.

Б. Тържествата.

а. 18 Юний.

Вечерьта на тоя день, отъ 8 часътъ, се даде за въ полза на дружеството Червенъ Кръстъ голѣмо нощно увеселение въ градската градина Александъръ I при участието на струнния оркестъръ на Лейбъ-Гвардейския на Н. Ц. Височество конни полкъ подъ управление на капелмайстора г. Мацакъ, музиката на 6 пѣши търновеки на Н. Ц. В. полкъ, подъ управление на капелмайстора г. Кауцки, пѣвческия хоръ подъ управление на г. Н. Ив. Николаевъ и извѣстниятъ френски-артистъ г. Шамбей.

Градината бѣ специялно за случая разкошно украсена съ лампиони, знамена, електрически лампи, голѣмъ електри-

чески прожекторъ; имаше и голѣмъ разнообразенъ фейерверкъ нареденъ отъ софийския артилерийски складъ.

Ето и самата

Програма:

Сигнални ракети.

1. Концертъ на Л.-Гвард. оркестъръ.
2. Хорово пѣние.
3. Първи фейерверкъ.
4. Комическо прѣдставление отъ артиста г. Шамбей (по особна програма).
5. Фонографъ отъ кѫщата Веберъ.
6. Балъ Шампетръ (въ 11 и 1 ч.).
7. Лотария за една гарнитура състояща отъ канапе, 2 фотьойла и 4 стола драпирани съ плюшъ.
8. Втори фейерверкъ.
9. Електрически прожекторъ.
10. Магически фенеръ.
11. Бой съ конфети и цвѣтя.
12. Кантаръ.

Входъ на лице 1 левъ. Билети за лотарията по 1 левъ.

Хубавото врѣме благоприятствуваше. Рѣдко въ градината се е събиралъ толкова народъ. „Увеселението трѣбва да признаемъ, бѣ единственото до сега по своето разнообразие и фееричность, каквото столицата не бѣ виждала. Всички, които посѣтиха туй увеселение, ще носятъ дълго врѣме споменъ за една прѣкрасно прѣживѣна нощь.

Щомъ започна надъ столицата да се спуща нощната покривка — тъмнината — градската градина пламна отъ гирлянди електрически разноцвѣтни лампи, а звѣздитѣ на ясното небе — лишено и отъ най-малкото облаче — това пламило на нашитѣ градински увеселения — допълниха съ своитѣ гирлянди общата фееричность на хладната нощь.

Нѣколко ракети съ силенъ грьмъ извѣстиха на столичанитѣ, че увеселението почна.

Ако и още рано, отъ всѫдѣ групи съ хубави прѣмѣни, може да се каже цвѣта на столичното общество, между което не липсваха и мнозина наши първи държавници, които въ други случаи сѫ се въздържали отъ увеселения, запълниха хладната и блѣскава градина. Този наплывъ бѣше тъй силенъ, щото г. г. почетнитѣ дами и кавалери едва успѣваха да прибиратъ приходитѣ и да раздаватъ картончета съ червенъ кръстъ — входенъ билетъ, който всѣки бѣше длъженъ да носи на видно мѣсто, окаченъ на нѣкое копче на дрехата си.

Градината е пълна буквално съ свѣтъ; двѣтѣ военни музики — отъ буфета и отъ площадката на градината—се надпрѣварваха, коя съ по-нѣжни или тържествени мелодии да погали слуха на гоститѣ. Млади госпожици и господа кръстосватъ публиката съ кошчета букети, конфети, карти илюстровани и пр. за продажба. Публиката е щедра: цѣли водостоци отъ струи конфети се пръскатъ между публиката, обърнати току речи на една фамилия, дѣто сѫ излишни всѣкакви етикети и познанства. Отъ врѣме на врѣме пионерскиятъ прожекторъ хвърля силно своята блѣскава струя било въ полутъм-

нитѣ върхове на високитѣ кестени, било по вълнитѣ на феерични облѣкла и безброй човѣшки глави — като че прожекторътъ старателно търси изъ това човѣшко море, кой се е осмѣлилъ да нѣма на петелката картончето съ червения кръстъ...

Множеството се трупа ту къмъ буфета, дѣто комикътъ Шамбей пѣе, акомпаниранъ, своитѣ весели имитации, и дѣто то намира хладни пития, ту къмъ павилйончето на цвѣтя и конфети, ту къмъ телефонната станция, ту къмъ мѣстото отредено за полски балъ, ту къмъ музикитѣ.

Като че ли тази вечерь файерверкитѣ бѣха въ пълния си блѣсъкъ: пионеритѣ изчерпиха цѣлия си репертуаръ отъ грьмотъ и трѣсъкъ. Бенгалски огньове пламваха, ракети разноцвѣтни изкачаха нагорѣ, за да поръсятъ върховетѣ на дърветата съ разни цвѣтни кандилца, които гаснѣха всрѣдъ трѣсъкъ... Около буфета веднага пламватъ едноврѣменно страшни ракети — гейзери отъ огънь и искри — публиката е въ недоумѣние и страхъ, грьмътъ огласява околностьта и слѣдъ мигъ всичко въ краищата потъва, потъва въ тъмнина. Новъ грьмотъ, прѣдшествуванъ отъ тржбенъ звукъ, се раздава: нѣщо пламва... зеленъ вѣнецъ, а всрѣдъ него „червенъ кръстъ“: емблемата на състраданието и помощьта, мълчаливата покана къмъ милосърднитѣ да обърнатъ погледитѣ си къмъ нѣколкото кървави точки на земното кълбо...

И наистина, публиката даде тази вечерь за високохуманното дѣло 5000 лева.

Далечъ слѣдъ полунощь музикитѣ продължиха своитѣ пиеси, а публиката още оставаше да се весели — мжчно ѝ бѣше да напусне това хубаво увеселение“.

б. 19 Юний.

Прѣдъ обѣдъ.

Сутриньта прѣдседательтъ на Бесѣдата изпрати до Н. Ц. В. Княза въ Мариенбадъ слѣднята телеграма:

Н. Ц. Височество Княза,

По случай празнуването днесъ на двадесеть-и-петгодишнината отъ своето основание, Славянска Бесѣда най-почтително привѣтствува *Ваше Царско Височество*, своя почетенъ членъ, и Му молитствува крѣпко здравие и дълголенствие. Въ този тържественъ моментъ Бесѣдата пожелава, щото тя во главѣ Августѣйшия си Почетенъ Членъ, да крѣпне и да се развива въ пжтя на своитѣ задачи за постигане вжжделенията на цѣлокупния Български народъ и на цѣлото Славянство.

Ст. Костовъ.

Въ 10 часътъ членоветѣ на Бесѣдата съ своитѣ значки се събраха въ салона и вкупно съ знамето се отправиха къмъ черква Св. Кралъ. Тукъ Н. В. Прѣосвещенство митрополитъ Партений въ съслужение съ цѣлото духовенство извърши молебенъ. Слѣдъ туй всички членове се върнаха въ Бесѣдата.

Тържествено засѣдание.

То се откри точно въ 11 часътъ.

Салонътъ на Бесѣдата бѣ разкошно украсенъ съ български и славянски знамена, драперии, огледала и гирлянди отъ шума и цвѣтя, естествени и изкуствени. Отпрѣдъ на лицето стоеха украсени съ лаври и цвѣтя бюстоветѣ на Царь-Освободителя и на Н. Ц. В. Княза.

Скоро салонътъ се изпълни отъ многобройнитѣ членове на Бесѣдата, тѣхнитѣ дами, депутации и други разни гости. Тукъ личеха: Тѣхни Високопрѣосвещенства: митрополитъ Симеонъ Варненски, прѣдседателствующий на св. Синодъ, Василий Русенски и Антимъ Търновски, руский пълномощенъ министъръ Г-нъ Юрий Бахметьевъ, членъ на Бесѣдата, съ Госпожата си, сръбский дипломатически агентъ Г-нъ Св. Симичъ, военний аташе Г-нъ майоръ Остоичъ и секретарьтъ Г-нъ М. Ненадичъ — сжщо членове на Бесѣдата, министрътъ на Народното Просвѣщение Г-нъ Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ, ректорътъ на университета Г-нъ Д-ръ Ив. Георговъ, нѣкои професори и пр.

Най-първо смѣсениятъ хоръ подъ управлението на Г-на Н. Ив. Николаевъ изпѣ нѣжната композиция „Отче Нашъ“ отъ Божанцова — изслушана стоешкомъ отъ присжтствующитѣ.

Слѣдъ туй прѣдседательтъ г-нъ Ст. Костовъ произнесе слѣдната рѣчь:

Почитаемо събрание,

Основанието на Славянската Бѣседа прѣди 25 години въ столицата на скороосвободена България бѣ узрѣлъ плодъ на своето врѣме: то отговаряше на двойната нужда на столичанитѣ славяни отъ сдружаване като жители на новъ за тѣхъ градъ и като членове на славянството.

Единичнитѣ опити за освобождение чрѣзъ възстания, прѣдприети прѣзъ 1875 год. отъ храбритѣ херцеговци, а прѣзъ 1876 год. отъ нашитѣ мизийци и тракийци, доведоха освободителната война. Въ тази епоха на разрушения и сълзи въ славянскитѣ на Балканския полуостровъ земи изтъкна най-ясно, какъ е необходимо дружно да се дѣйствува противъ общия врагъ. Когато единичнитѣ напрѣжения на възсталилитѣ и усилията на открилата него врѣме война Сърбия се

смѣниха отъ всеобщо сржчно вторжение, и кога едноврѣменно хлуйнаха потоци кръвь по скалитѣ черногорски, клисуритѣ херцеговински, край сръбска Морава и на Шипка, естественитѣ прѣгради рухнаха. По тихитѣ вълни на Дунава се понесе побѣдна пѣсень, усоитѣ балкански подеха ека на гърмогласното „ура", и гордиятъ Цариградъ, униженъ и уплашенъ, съ глава на повиненъ, смирено посрѣщна на самитѣ си прѣдверия тържествуюшия побѣдитель. Каква минута на радость за милиони наши братя бѣ тогизъ! Каква минута на слава за славянскитѣ земи!

За пръвъ пжть въ своето многовѣковно сжществуване славянството отъ петь земи прояви ратоборна взаимность и съ нанесенитѣ надъ врага побѣди даде на гредущитѣ поколѣния урокъ за нови. Завършекътъ на тази епоха, овѣнчана съ паметния договоръ въ С.-Стефано, по блѣскавъ начинъ доказа на свои и чужди, до каква мощь би достигнала славянската взаимность, ако ѝ се даде веществень изразъ. Истиятъ завършекъ внуши и закрѣпи у всичкитѣ славянски народи по-голѣма отъ всѣки другъ пжть почеть и вѣра къмъ тази взаимность. Проповѣдваниятъ отъ дълги редици възторжени мислители сговоръ между славянитѣ, считанъ нѣкогажъ си за блѣнъ, подхвана се съ ропотъ и стенания, разви се въ цѣла епопея на героизъмъ и самоотверженне и се калѝ въ кървавитѣ струи, пролѣни за една велика цѣль отъ петь славянски народа. Мисъльта за всеславянско сдружение, излѣзла изъ областьта на мечтитѣ, прояви своята приложимость.

При подобно отрѣзнение и настрой, на славянския полуостровъ изпжква, като Венера изъ пѣната, нова държавица, възобновена България. Тя бѣ галена мила на всички славяни. Отвредъ ѝ се протегнаха братски ржцѣ на помощь, за посрѣщане и рѣшаване многобройнитѣ ѝ и разнородни нови нужди. Малката тогава и невесела София въ кжсо врѣме гостоприемно подслони множество братя славяни, дошли по покана или по свой починъ. Заскоро София стана сборно мѣсто и за всички, дошли изъ разнитѣ кжтове на българското отечество съ цѣль да взематъ участие при новия политически редъ. — Ще застане нѣвга поетътъ съ лира въ ржка да възпѣе това идеално врѣме, кога на всички на устата, още чисти и непокварени, царуваше братска усмивка, кога всеобщиятъ копнежъ бѣ България и нейното благоустройство. Ще дойде редъ и историкътъ да разчопли и разчепка много отъ послѣдователитѣ това врѣме събития и явления и ще установи въ много отъ тѣхъ влиянието прѣко, и косвено, на живущитѣ въ София славяни, както и ще обясни причинитѣ на пъстрата смѣсь отъ понятия за новия животъ на България . . .

Тъй отчестнати отъ роднитѣ си краища и случайно събрани въ София, столичанитѣ, особено въ първо врѣме, били сж лишени отъ удоволствието, що се изпитва въ общуване съ сродници. По многото отъ тѣхъ сж си били чужди единъ другиму, и въ дни на радость или тжга, поили сж се съ горчилката на самотията. Не слѣдъ много, обаче, дошло редъ да се помисли и за тая самотия. Въ начало на 1880 год., благодарение на нѣколцина отъ славянската, особено чехската и руска колонии, положило се начало на едно дружество, подъ име

Славянска Бесѣда. Наврѣменностьта на подобно дружество се вижда добрѣ отъ задачата, изтъкната въ чл. 1-й на устава му, а именно: „да развива славянска взаимность между членоветѣ си и да възбужда и подобрява дружествения животъ въ обществото“. Нищо по. наврѣменно и по-умѣстно отъ подобна задача: по първата й гранка то ще дѣйствува за своитѣ членове взаимно да се сближатъ, да се опознаятъ и обикнатъ; по втората то отива по-далечъ, ще разлива въ широкитѣ маси благотворнитѣ струи на общуването, на другаруването, тъй необходимо и тъй полезно за срѣда каквато е нашата.

Омиление испълва човѣка, кога слуша съ какво въодушевление се е положило началото на нашата Бесѣда. Духъ на сговоръ бързо обхваналъ множество лица отъ разни положения и разни мирогледи. Доста било да се дигне знамето на славянската взаимность и завчасъ да липсатъ отличията между лицата. Доста било да се запишатъ членове на Бесѣдата, и да се поздравятъ като братя. Този моментъ отъ живота на софийското просвѣтено общество е величавъ по проявата си. Когато всѣки и всички се прѣгъваха подъ тежестьта на частнитѣ си и обществени задължения, съ готовность поднесоха помощьта си за основането и засилването на едно славянско дружество, подобно на което не въ всички славянски земи е имало. Наистина, тукъ подъ синето небе не е минало безъ облаци, особено въ началото.

Но благодарение на огъня, пламтещъ въ гръдитѣ на основателитѣ, дивно запазенъ въ пълната си сила у мнозина отъ тѣхъ и день днешенъ; благодарение и на крѣпката вѣра въ успѣха на прѣдприето имъ дѣло, подиръ едно кратковрѣменно клатушкане, Бесѣдата застава яко, потегля къмъ своитѣ задачи и днесъ празднува своята 25-годишнина.

Прѣзъ този дългъ за едно дружество въ България периодъ Бесѣдата не е могла непрѣкъснато да се радва на благоприятни условия, не може наздраво да се каже, че и опасности за нейното съществувание не е имало. Каквито крамоли и раздори, по случай развитието на политическия и обществения строй въ страната ни, да сѫ смущавали и разпокѫсвали обществото, членоветѣ на Бесѣдата си оставаха въ сговоръ и единение. Каквито бури и да сѫ се надвѣсвали надъ столичния небосклонъ, Бесѣдата, сѣкашъ подъ закрилата на чудотворенъ гърмоотводъ, не получи ни единъ трѣсъкъ. Вънъ отъ нея членоветѣ й, като свободни граждани, принадлежатъ къмъ своитѣ срѣдища, течения, партии; вънъ отъ нея тѣ, както имъ е угодно, изразяватъ, поддържатъ, измѣнятъ своитѣ мисли, възгледи, желания; но въ Бесѣдата, подъ нейния милъ за всички покривъ, тѣ сѫ били всѣкога и днесъ сѫ едно. Цѣлитѣ на Бесѣдата всѣкога сѫ били и днесъ сѫ скѫпи за всичкитѣ й членове. Нейното прѣуспѣване винаги е било прѣдметъ на грижитѣ на всички. Това явление изъ живота на Бесѣдата свидѣтелствува за високитѣ душевни качества на членоветѣ й; за вѣщината имъ да запазятъ съ достоинство Бесѣдата незасѣгната отъ външнитѣ вълнения и потрѣсъци и да я удържатъ винаги чиста и спретната, дѣто да се срѣщатъ волно като братя у свой домъ. Това явление е цѣнно и отъ друга страна: то сви-

дѣтелствува, че у насъ духътъ на раздвоението, тъй внушителенъ на гледъ не е дотамъ нашироко проникналъ; то доказателствува, че за общеполезни цѣли не липсватъ радѣтели, че въ София гъмжатъ сили за висока дѣятелность, че въ нея витае мощниятъ духъ на единението и че тя постепенно става надеждно огнище на мисъльта за славянска взаимность.

Основана въ едно врѣме, кога се е създавало почти всичко, съобразно новото положение на страната, Славянска Бесѣда съ устремъ на новоначинающъ изстжпва на избраното си поприще и подхваща на свой редъ и тя да създава. Тя стори всичко, що бѣ по силитѣ ѝ: вписа въ реда на своитѣ членове, освѣнъ българи, почти всички просвѣтени славяни, живущи въ София. Покрай имената на министри, професори, лѣкари, правници, учители, търговци, чиновници, съ душевно задоволство отбѣлѣзваме имената на досточтимитѣ прѣдставители на нашата Освободителка Росия и съсѣдката ни Сърбия. При подходящи случаи въ списъка на членоветѣ, въ качеството на *почетни,* били сж прогласени, освѣнъ Н. Ц. Височество Княза, и други заслужили на Бѣседата, на българсикя народъ, или на славянството лица. По достоинствата си тѣзи лица винаги ще правятъ честь на Бесѣдата. Въ врѣме на срѣщи въ салонитѣ и читалнята на Бесѣдата, членоветѣ по желание сж могли да се запознаватъ и сближаватъ. Въ разнитѣ забавления всички сж се разотивали доволни като отъ свое домашно веселие. Кога е можело, Бесѣдата е показвала гостоприемство и на други лица, нечленове, и съ това е разширявала взаимното запознаване между голѣма часть отъ пъстрото столично население. Тъй като дѣйствуваше за развиване дружествения животъ въ обществото, Бесѣдата, въ пълно съзнаване почетната си роль, като старша сестра на другитѣ въ София дружества, съ готовность е улеснявала пожелалитѣ подъ неинъ покривъ да положатъ началото на нови сдружения, да отпразднуватъ и почетатъ видни дати отъ живота на послѣднитѣ, да размѣнятъ мисли, да си сказватъ, или же да отдъхнатъ и се повеселятъ. Съ това улеснение и съ примѣра си, Бесѣдата несъмнѣно е упражнявала извѣстно благотворно влияние върху живота на по-многото тукъ дружества.

Когато пристжпи, най-вече въ началото, къмъ прѣдвиденитѣ въ устава ѝ срѣдства за постигане своитѣ цѣли, Бесѣдата, сѣкашъ, разцѣпваше цѣлина съ първобитно рало. Полека съ усилие тя разчистваше буренитѣ и приготовляваше почвата за посѣвь. За радость на всички ни хвърленото сѣме не падна на камъкъ: богата жетва и тучни плодове стоятъ днесъ прѣдъ насъ.

Сказкитѣ, които тя не съ малко лекость първа тури въ обичай, разтвориха пжтя за множество таквизъ и за рефератитѣ, които напослѣдно по разни части на града занимаватъ на всѣкакви теми многобройни любопитни. Положено е вече началото да се запознаватъ членоветѣ и др. чрѣзъ сказки съ най-живо трепещущитѣ въпроси изъ политическия и културния животъ на всички славяни. Продължи ли систематично въ тая посока, можемъ съ достовѣрность да прѣдречемъ, че въ своя посетнѣшенъ развой Бесѣдата ще достигне до тамъ, щото

да удовлетворява нуждата отъ едно славянско всеучилище за България. Библиотеката на Бесѣдата е учрѣдена въ едно врѣме, кога нийдѣ другадѣ въ София не е имало открити въ едно мѣсто тъй много и тъй полезни извори, които да утоляватъ жаднитѣ за знания. Тя дълго е служила като фаръ въ нощния мракъ. На едни послужи като второ училище, на други — да освѣжаватъ познанията си, на трети — да ги разширяватъ. Редовнитѣ ѝ посѣтители само могатъ да обгърнатъ далечнитѣ граници на освѣжителния лъхъ, навѣванъ тихо прѣзъ 25 години отъ този, инакъ безпретенциозенъ, оазисъ. — Съ живота на Бесѣдата и библиотеката се е развивала, равномѣрно, полегка-легка завзима висотата, която ѝ подобава. — Да се надѣваме, че съ подобренията, които така ѝ се внасятъ, броятъ на посѣтителитѣ ще продължава и занапрѣдъ да се увеличава.

Чрѣзъ пѣвческия и филхармоничния си клонове Бесѣдата подслаждаше слуха на членоветѣ си и неусѣтно развиваше вкуса имъ, като го настройваше отъ приятно къмъ по-приятно. Тя възпита цѣла школа въ духа на своитѣ задачи. Подбуди мнозина отъ двата пола, членове и нечленове да разработятъ дарованията си по пѣние и музика и отпослѣ да се отличатъ. Направи много и за широко разпространение въ обществото на славянскитѣ мелодии. Та дѣ другадѣ, ако не тукъ, въ продължение на дълги години можехме да слушаме приятнитѣ пѣсни и омайнитѣ свирни на толкосъ мѣстни и външни артисти!

Забавителниятъ ѝ клонъ има заслуги въ дѣлото на зараждането и развитието на многобройнитѣ днесъ туристически и други спортни дружества. Такива и още по-голѣми заслуги има Бесѣдата и въ дѣлото на едва-сформировацщия се театъръ. Тя сама положи началото му и съ нѣжность на сжща майка откърми наредилитѣ се около нея драматически трупи. Послѣднитѣ безъ нейно съдѣйствие, по всѣка вѣроятность, щѣха още да стоятъ повити въ пеленитѣ си. Тукъ, въ салона на Бесѣдата, прѣдъ очитѣ на столичното общество, тѣ пробраха и възпитаха своитѣ актьори и актриси, тукъ имъ спечелиха славата и тукъ си извоюваха правото за готвещето се сега нарочно за цѣлитѣ имъ великолѣпно здание.

Отъ дотукъ казаното явствува, че Бесѣдата, като дѣйствуваше да развива славянска взаимность между членоветѣ си и да възбужда и подобрява дружествения животъ въ обществото, завзе мѣстото на пионеръ въ полето на науката, музиката, театъра и спорта и по всѣки кжтъ на това поле остави отпечатъка на своя трудъ и своето умѣние. Съ тази разноцвѣтна дѣятелность Бесѣдата спечели симпатиитѣ на столичното общество и заслужено завзе видно мѣсто въ реда на онѣзи сили, които сж призвани или създадени да просвѣщаватъ ума, да облагородиватъ сърдцето, да крѣпятъ духа. — И всичко това се роди по частна инициятива и се разви въ четвърть вѣкъ *безъ ничия друга помощь освѣнъ сговора на членоветѣ!*

Прѣдъ начинание тъй добрѣ изпълнено и прѣдъ плодове тъй очевидни, считамъ се честитъ, че мене се падна високиятъ жребий да застана днесъ тукъ прѣдъ васъ. Поздравлявамъ ви отъ все сърдце, господа членове, съ 25-годишнината на нашата Бесѣда! Поздра-

влявамъ ви и сърадвамъ, задѣто неотклонно вървѣхте по пжтя, прѣдначертанъ отъ устава, и задѣто виждате усилията си овѣнчани съ сполука.

По този случай длъжность ни е съ благоговѣние да си спомнимъ за починалитѣ членове и да пожелаемъ миръ на праха имъ. Умѣстно е да привѣтствуваме и 16 души, които прѣзъ 25 години сж били непрѣкъснато членове. Умѣстно е сжщо да изкажемъ благодарность и на онѣзи наши ревностни другари, които съ готовность по особено сж услужили на Бесѣдата като ржководители на клоноветѣ или по другъ нѣкой начинъ.

А занапрѣдъ?

Занапрѣдъ, ослонена на опита и поддържката на своитѣ членове, насърдчана отъ съчувствието на останалата интелигенция и *въодушевлявана отъ великата идея за сговоръ и любовъ между славянството*, нашата Бесѣда смѣло и съ твърда увѣреность ще прѣкрачи прага на прѣдстоящето ѝ 25-лѣтие и ще се впусне напрѣдъ по пжтя на своитѣ похвални задачи.

А прѣдъ изпитнитѣ, постигащи на послѣдно отъ външни и вжтрѣшни врагове великата наша освободителка, а съ това и цѣлото славянство; прѣдъ ударитѣ, които по единично, но съ планъ се сипятъ по снагата на нѣкои славянски народи; прѣдъ клюкитѣ, хитро кроени днесъ за едни, а утрѣ за други; съ една рѣчь, прѣдъ бурята, която се задава на славянския небосклонъ, Бесѣдата ще разгласи: *„Въ сговора е силата на славянствовото“*, и убѣдена, че ѣжбитѣ на този часъ застрашаващи да настървятъ една срѣщу друга широкитѣ маси на великата славянска земя, сж мимолетни, Бесѣдата дълбоко вѣрва, че въ недалечно бждаще съ радостъ ще възклицаваме:

„Сговорно славянство — непобѣдимо славянство!

Рѣчьта биде удостоена съ най-голѣмо внимание и съ грѣмни и продължителни ржкоплѣскания.

Слѣдъ рѣчьта хорътъ изпѣ българския народенъ химнъ „Шуми Марица“.

Поздрави.

Секретарьтъ на настоятелството г. Ст. Аргировъ прочете тия телеграми:

1. Отъ Н. Ц. Височество княза отъ Мариенбадъ:

„Получихъ поканата за тържествата по случай отпразнуването на 25-годишнината отъ основанието на Славянска Бесѣда, на която съмъ щастливъ да бжда членъ. Заставенъ по здравословни причини да бжда днесъ далечъ отъ васъ азъ пращамъ Вамъ, г-не прѣдседателю, и на всички членове моя сърдеченъ поздравъ. Нека Славянска Бесѣда успѣва въ своитѣ полезни задачи и продължава своята патриотическа дѣйность за славянска взаимность.

Князътъ.

2. Отъ славянския клубъ въ Прага и на български:

Взаимниятъ постжпъ за взаимната идея на взаимностьта Славянска даде на славянитѣ постигане на политическа самостоятелность. Славянскиятъ клубъ съжалява, за дѣто не може да земе участие при днешното ви тържество.

Дѣловодитель Д-ръ Вратиславъ Черни, подпрѣдседатель И. Шайнеръ, прѣдседатель И. А. Шимачекъ, секретаръ Станиславъ Форманъ.

3. Отъ редакцията на в. „Народне Новини" въ г. Турчански Св. Мартинъ (Словацко):

Slováci iskreno blagoželajú k 25 letému jubileu. Slavianska vzájemnost je našou šivotnou paskou mohutnym zbrojom slavjanskej moci. Boh da aj slavy.

4. Отъ г. Цапко дългогодишенъ членъ на Бесѣдата, изъ сжщия градъ:

Srdečny pozdrav k jubileumu, ktore duchom slavim s vami.

5 Отъ члена на настоятелството г-нъ Яр. Вѣшинъ изъ Лиежъ.

Сподѣлямъ радоститѣ на всички Ви по случай юбилея Ви.

6. Отъ запасния генералъ А. Блъсковъ изъ Contrexeville на френски:

Сърдечни поздрави, искрени благопожелания. Да живѣятъ славянитѣ.

7. Отъ г. Илия С. Бобчевъ, прѣдседатель на Славянско Благотворително дружество въ Пловдивъ:

Моятъ поклонъ прѣдъ дѣйностьта на Славянска Бесѣда, която 25 години вече неуморно служи на идеята за славянското взаимно опознаване и сближение. Нека честьта, що се прави днесъ, насърдчи всички създали заслугитѣ на това двужество къмъ нова още пополезна дѣйность.

8. Писмо отъ пѣвческото дружество Бранко въ Нишъ, на което Бесѣдата е почетенъ членъ:

Добили смо Ваше братско писмо, којим нас позивате, да узмемо учешћа у прослави Ваше 25 годишньица основања.

Ми би се веома радо одозвали, као свои почасьи члану, и дошли би на Вашу лепу свечаност, али за неколико дана и ми полазимо у Бањалуку на освеђене заставе срп. цркв. певачке дружине „Јединство", збор тога, на нашу велику жалост, нисмо у стању, да Вам дођемо у госте.

Али не можемо пропустити ову прилику, да Вам у име целе наше певачке дружине, честитамо Вашу 25 годишницу, са желом,

да дуго и много радите на корист славјанска идеје братства, лубави и узајамног споразума „на страхъ врагам" Славянства.

У то име кличемо Вам из дубине душе и изкреног братског срца: живели сви чланови „Славјанске Беседе" на многаја лета!"

Председникт. Миловановић, за делов. Милутин Татић професор нишке гимназије.

9. Тоже писмо отъ г. Сп. Сейковъ, адвокатъ въ Пловдивъ:

По случай утрешния праздникъ (юбилея) на „Славянска Бесѣда" приятно ми е да Ви поднеса моитѣ поздравления и честитявания, а наедно съ това Ви и поднасямъ приложенитѣ тукъ стихове — изблик на моитѣ искрени чувства.

Слѣдъ туй поднесоха лично поздравитѣ си както слѣдва:

1. Г-нъ Д. Йоцовъ, прѣподаватель въ I държавна мѫжка гимназия и прѣдставитель на дружеството на учителитѣ отъ срѣднитѣ училища тукъ поднесе и прочете тоя адресъ:

„Дружеството на гимназиялнитѣ учители въ София поднася сърдеченъ поздравъ на Славянска Бесѣда по случай двадесетъ и петь годишната ѝ почтена дѣятелность на полето на славянската взаимность. Прѣдсед. Д. Йоцовъ, секретарь А. Златановъ, Н. С. Бижевъ, Ст. Минчевъ, Панова.

2. Г-нъ С. С. Бобчевъ прѣдседатель на Славянско благотворително дружество тукъ и придруженъ отъ г-да генералъ-майоръ Р. Димитриевъ и Ст. Н. Лафчиевъ изговори слѣднето:

Господине Прѣдседателю, Славянското дружество въ България, отъ името на което Ви поднасямъ поздравления по случай на днешния знаменателенъ праздникъ, не Ви прѣдставя писанъ адресъ, за това то Ви подава съ пълна готовность рѫка за помощь въ благородната и културна задача, що си е начертала Славянска Бесѣда. Славянското дружество отъ нѣколко години работи по силитѣ си въ областьта на културното единение, на солидарностьта, сговора между славянитѣ. То вѣрва, както вѣрвате и вие, въ девиза начерчертанъ тамъ горѣ, че „въ сговора е силата на славянитѣ". Нашето дружество упования, че, ако усилията на славянскитѣ дѣйци се обърнатъ къмъ достигането на едно запознаване, сдружаване, сговоръ — задачата на славянството ще може да се разрѣши много лесно и тържеството на славянския идеалъ може да настѫпи скоро. Всички славянски дѣйци трѣбва да помнятъ това: *Славянскиятъ сговоръ е несъкрушима крѣпость.*

3. Г-нъ В. Шакъ, прѣподаватель въ I държ. мѫжка гимназия тукъ, и прѣдседатель на дружество „Чехъ", придруженъ отъ Г-да О. Хорейши, прѣподаватель при сѫщата гимназая, и Х. Визнеръ, — произнесе пламенно тая рѣчь:

Г-не Прѣдседателю, поздравлявамъ Ви съ юбилея на Славянска Бесѣда отъ име на дружество Чехъ. Дружеството, на което Вие сте прѣдседатель, има название съставено отъ двѣ думи. Ние чехитѣ, живущи въ София, изказваме желание, щото дружеството Ви въ всѣко свое дѣйствие да дава пó-силно ударение на *първата* дума, да показва винаги на първо мѣсто, че то е *славянско* и чакъ на второ — че е бесѣда. Нека изъ Славянска Бесѣда да излиза учение за славянска любовь, вѣра и надежда. Особно днесъ, когато на най-силния братъ тече кръвьта изъ много тежки рани, всички други славяни трѣбва да бѫдатъ пó-силни въ тая любовь. Особно пъкъ тука въ България, дѣто днесъ, за жалость, нѣкои младежи сѫ прѣдадени на друго учение, гдѣто изъ сърдцата имъ изчезнаха ония идеи, за които ний старитѣ, бълнувахме, за които живѣхме и съ които вѣрваме, че ще и умремъ. Като виждамъ днесъ салона на Славянска Бесѣда накиченъ съ славянски знамена и съ гербоветѣ на всички славянски страни — азъ не мога да не изразя желание, щото Бесѣдата да не бѫде вечъ убѣжище на разни нѣмски дружества и никога не трѣбва да опятнява мѣстото, въ което днесъ се радваме. Г-не Прѣдседателю, изъ дѣйностьта, която Бесѣдата прояви въ врѣмето, прѣдъ което Вие стоите на чело, азъ крѣпя вѣра, че Бесѣдата ще напрѣдва, ще работи въ *Славянски* духъ. Ние всички чехи, тукъ живущи, като се радваме на това, желаемъ успѣхъ на Бесѣдата и я поздравяваме въ днешния знаменателенъ день съ чехското „Na zdar“.

Гръмки и продължителни рѫкоплѣскания оглушиха салона.

4. Н. Прѣвъзходителство г-нъ Ю. Бахметиевъ поднесе отъ свое име поздрави и благопожелания.

5. Г-нъ Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ привѣтствува Бесѣдата за полезната ѝ дѣйность и за влиянието, що е упражнявала въ срѣдата на столичното общество, като просвѣтителенъ центъръ. Изтъкна пó-особно мощното съдѣйствие, що Бесѣдата е дала за развитие на народния театъръ и на театралното изкуство изобщо.

6. Поднесоха още привѣтъ и благопожелания и тия Г-да: архитектъ А. Ковачевски, делегатъ отъ Българското инженерно-архитектно дружество, и придруженъ отъ прѣдседателя инженеръ г-нъ П. Николовъ и инженеръ Викторъ Самсаровъ. М. Георгиевъ, делегатъ отъ дружеството на българскитѣ публицисти и писатели, придруженъ отъ г-да: Ант. Драндаръ и Д. Христовъ, Д-ръ М. Славчовъ придруженъ отъ г-да: Д-ръ Ал. Христовъ и Л. Мораценовъ отъ Софийския клонъ на Червения кръстъ и А. Каблешковъ, прѣдседательтъ, делегатъ отъ Юридическото дружество, съ двама другари.

Освѣнъ тия присѫтствуваха на тържеството и тия делегати:

Г-жи: Е. Каравелова, прѣдседателката, Маркова и Нешова — отъ софийското женско стопанско училище „Мария Луиза“.

Отъ Соф. женско благотворително дружество „Екатерина Ев. Симитчиева“ три делегатки.

Г-да: Д-ръ Молловъ, Д-ръ Мирковъ и Д. Яблански — отъ управителния съвѣтъ на бълг. друж. Червенъ кръстъ.

Г-да: Ив. Мрквичка, прѣдседатель, Ив. Ангеловъ и Б. Михаиловъ — отъ Друж. на художницитѣ въ България.

Отъ Бълг. музикално дружество — трима делегати.

Г-да: Д. Яблански, Хр. Ат. Фетваджиевъ и В. Манушевъ — отъ Народното земледѣлческо дружество.

Г-да: В. Х. Янковъ, Д-ръ Г. Златаровъ и Д-ръ Ал. Христовъ — отъ Соф. благотв. дружество „Денкоглу“.

Г-да: Лазаръ К. Пецовъ, Илия Д. Коларовъ и Ив. Бобевски — отъ Соф. поборническо-опълченско дружество.

Г-нъ проф. А. Теодоровъ — отъ Станимашкото ученолюбиво дружество „Родолюбие“.

Слѣдъ туй съгласно чл. 5 отъ устава на Бесѣдата, прѣдседательтъ прѣдложи и събранието съ акламации прие и прогласи за почетни членове слѣднитѣ лица, заслужили на Бесѣдата или на славянството въобще, или пъкъ на българитѣ — като съ туй въ днешното тържество имъ се засвидѣтелствува по видимъ начинъ почитъ и благодарность:

1. Н. Сиятелство графъ Н. Игнатиевъ, прѣдседатель на Славянското Благотворително дружество въ С.-Петербургъ — на когото дружелюбнитѣ чувства къмъ Българския народъ сѫ били винаги неизмѣнни и услугитѣ голѣми.

2. Хенрихъ Сенкиевичъ, полски писатель, съ всесвѣтска извѣстность за своитѣ литературни произведения. Познатъ и у насъ.

3. Д-ръ Луборъ Нидерле, виденъ чешки ученъ и професоръ при Пражкия университетъ. Освѣнъ дългъ редъ съчинения отъ висока научна стойность, много отъ които иматъ за прѣдметъ важни моменти отъ славянската древность, той прѣзъ 1902 г. написа книгата Македонскиятъ въпросъ, въ която излага историческото развитие на този въпросъ и неговата политическа и етнологическа страна.

4. Таде Смичикласъ, хърватинъ, прѣдседатель на Югославянската академия въ За́гребъ и професоръ по история.

5. Д-ръ Ив. Хрибаръ, словенецъ, многогодишенъ кметъ въ Любляна съ голѣми заслуги за словенцитѣ. Въ издаваното му по-рано списание Слованъ имаше отдѣлъ за български книжовни прѣдприятия.

6. Свѣтозаръ Хурбанъ Ваянски, словакъ, талантливъ романистъ и публицистъ, много заслужилъ на своя народъ и горещъ славянофилъ.

7. Генералъ Сава Груичъ, сърбинъ, бивши членъ на Бесѣдата въ битностьта му сръбски дипломатически агентъ въ София. Познатъ като ревностенъ партизанинъ на братски и приятелски сношения между българи и сърби.

8. Високопрѣосвещенний Митрофанъ, митрополитъ на Черна-Гора, съ заслуги къмъ отечеството и къмъ славянството.

9. Само Я. Захей, членъ и подпрѣдседатель на Бесѣдата непрѣкжснато цѣли 25 години за цѣнни заслуги принесени неи.

10. Ив. М. Вазовъ, членъ на Бесѣдата, извѣстниятъ нашъ народенъ поетъ, за заслуги принесени на Българския народъ и на Славянството.

Слѣдъ това прѣдседательтъ съобщи, че отъ желание да се даде на всѣки новопровъзгласенъ почетенъ членъ и на всѣки редовенъ членъ на Бесѣдата споменъ по случай на днешното тържество, Настоятелството е взело мѣрки да се приготвятъ за тия почетни членове и за ония редовни или основателни, които въ продължение на 25 години непрѣкжснато сж били членове на Бесѣдата — художествено изработени дипломи, отъ които ще се даватъ за напрѣдъ и на всѣки новъ почетенъ членъ, а за редовнитѣ членове да се приготвятъ юбилейни листове, отъ които пъкъ ще се дава на всѣки новоприетъ редовенъ членъ. При всички усилия, обаче, тия листове и дипломи закъснѣха по чисто технически причини, та не ще могатъ да се раздадатъ днесъ, както се прѣдполагаше*).

Прѣдседательтъ прочете имената на слѣднитѣ лица, които прѣзъ 25 години сж били редовни или основателни членове: 1. Ив. Грозевъ, 2. А. Новотни, 3. Георги Прошекъ, 4. Богданъ Прошекъ, 5. Тончо Мариновъ, 6. Никола Странски, 7. Генко Шойлековъ, 8. А. Войниковъ, 9. Само Я. Захей, 10. Алекс. Златарски, 11. Д-ръ Д. Калевичъ, 12. Ст. Караджовъ, 13 Юрд. Наумовъ, 14. Н. Ив. Николаевъ, 15 Мих. Теневъ и 16 Ник. Георгиевъ.

Г-нъ С. Я. Захей, подпрѣдседатель на Бесѣдата взе дума. Той, трогнатъ до сълзи, благодари за направената му висока и незаслужена честь, тъй като той е изпълнявалъ само дълга си спрѣмо едно свето дѣло, спрѣмо едно дружество съ такова високо културно значение за нашето столично общество и за пробуждане и закрѣпване духа на Славянска взаимность всрѣдъ него. „Въ тази тържествена за насъ и за нашето дружество минута — кáза къмъ края ораторътъ — азъ отъ все сърдце желая, Славянска Бесѣда въ новото 25-лѣтие, въ което тя вече настжпи, да продължава да се развива, да цъвти, да култивира добри славянски чувства, всѣчески да бжде честита, честити да бждете и вие Господа, които ще останете слѣдъ насъ, и когато, напълно съмъ убѣ-

*) Послѣ тия дипломи и листове се раздадоха. Дипломитѣ съ старобългарска орнаментика изработи г. Б. Михайловъ, а листоветѣ — г. П. Морозовъ.

денъ, още по̀-блѣскаво ще празднувате петдесетгодишнината на Бесѣдата ни, то си спомнете и за насъ, първитѣ му скромни труженци, които искрено, безъ всѣка претенция, съ истинска прѣданость сѫ работили за създаването и прѣуспѣването на тази наша мила, скѫпа Славянска Бесѣда!....

Пакъ гръмни рѫкоплѣскания изпълниха салона.

Негово Високопрѣосвещенство митрополитъ Симеонъ изказа на прѣдседателя на Бесѣдата тия привѣтствени думи:

„Съ душевно удоволствие изслушахме отъ отчета Ви живота и полезната дѣятелность на Бесѣдата. Съ задачата си да развива между обществото духъ на единение и между членоветѣ си духъ на славянска взаимность, Бесѣдата изпада въ пѫтя, по който цръквата проповѣдва любовь между своитѣ вѣрни. По случай на днешното тържество поздравляваме Ви отъ име на Св. Синодъ и молитствуваме, щото занапрѣдъ Бесѣдата още по̀-успѣшно да развива своята общеполезна дѣятелность и още по̀-високо и по̀-крѣпко да застане като културенъ факторъ въ срѣдата на Столицата!“

Г-нъ Симичъ лично поздрави прѣдседателя съ юбилея. Той изказа съжаление, за гдѣто по̀-рано не знаилъ, че на тържественото засѣдание щѣли да се поднасятъ поздравления. Ако е знаилъ това, и той е щѣлъ да поднесе своитѣ.

Слѣдъ туй хорътъ на г. Н. Ив. Николаевъ изпѣ Шуми Марица, славянския химнъ Хей словане и руския химнъ Боже царя храни и съ туй около 12½ часа се закри юбилейното тържествено засѣдание.

На разотиване прѣдседательтъ покани гоститѣ и тѣ разгледаха читалнята и библиотеката.

Слѣдъ туй телеграфически се поздравиха новопровъзгласенитѣ почетни членове

На Н. С. Графа Игнатиева въ Петербургъ се изпрати слѣдната телеграма:

„Прѣдъ видъ на неоцѣнимитѣ Ви заслуги на България, както и на цѣлото славянство, Славянска Бесѣда въ София въ днешното си тържествено засѣдание по случай 25-годишнината отъ своето основание единодушно и съ въодушевение прогласи Ваше Сиятелство за свой почетенъ членъ.“

На другитѣ се изпрати тая телеграма:

По случай празднуването днесъ 25-годишнината отъ своето основание, Славинска Бесѣда въ София съ въодушевение Ви прогласи свой почетенъ членъ за услугитѣ, които сте принесли народу си и на цѣлото славянство.

Ст. Костовъ.

А Г-ну Иванъ Вазову и Г-ну Хенриху Сенкјевичу въ Варшава (Русия) се изпратиха слѣднитѣ писма:

Славянска Бесѣда
21 юний 1905 г.
София.
№ 141.

Уважаемий Г-нъ Вазовъ,

Прѣдъ видъ неоцѣнимитѣ Ви заслуги на Българския народъ и на Славянството, Славянска Бесѣда въ тържественото си засѣдание на 19 того по случай 25-годишнината отъ своето основание, единодушно и съ въодушевение Ви прогласи за свой почетенъ членъ.

Приемете, молимъ, увѣрение въ отличното ни къмъ Васъ почитание.

Прѣдседатель: Ст. Костовъ.
Секретарь: Н. Бѣловѣждовъ.

Славянска Бесѣда
22 юний 1905 г.
София.
№ 151.

Уважаемий Гнъ Сенкјевичъ,

По случай празднуването 25-годишнината отъ основанието иа Славянска Бесѣда въ София и прѣдъ видъ услугитѣ, които сте принесли на народа си и на цѣлото Славянство, Славянска Бесѣда въ тържественото си засѣдание на 19 того единодушно и съ въодушевение Ви прогласи за свой почетенъ членъ.

Приемете, молимъ, увѣрение въ отличната ни къмъ Васъ почить.

Прѣдседатель: Ст. Костовъ.
Секретарь: С. Аргировъ.

Вечерьта.

Даде се голѣмо сѣмейно забавление съ слѣднята

Програма:

I.

1. Dr. Dvorak.— Увертюра „Мое отечество“.—Изпълнява оркестрътъ на Лейбъ-Гвардейския на Н. Ц. В. конни полкъ подъ управлението на капелмейстра г. Мацакъ.
2. Добри Христовъ. — „Кантата на Царь-Освободителя“.—Пѣе смѣсениятъ хоръ подъ управлението на г. Н. Ив. Николаевъ.
3. Senoa. — „Kameni svatov“ (Каменна свадба) хърватска народна легенда. — Декламира г. Фрейденрейхъ Веселковичъ отъ Загребския народенъ театъръ.
4. Глинка. — Квартетъ F-dur: a) Andante. — в) Menuett.—Изпълняватъ г-да Швертнеръ, Тилъ, Ханелъ и Цибулка.
5. Djuro Arnold. — „Domovina“ (Отечество).—Декламира г. Фрейденрейхъ-Веселковичъ.

6. Ив. Константиновъ. — „Маршъ за туристи". — Пѣе мжжкиятъ хоръ подъ управлението на г. Н. Ив. Николаевъ.

7. Massenet. — „Scènes pittoresques". — Изпълнява Лейбъ-Гвардейскиятъ на Н. Ц. В. конни полкъ.

Хороветѣ акомпанира на пияно г. Х. Визнеръ.

II.

Танци.

Голѣмиятъ салонъ изписанъ, украсенъ съ огледала, знамена драперии и съ изкуствени и естествени цвѣтя, и освѣтленъ съ безъ брой разноцвѣтни електрически лампи — имаше феериченъ изгледъ.

Въодушевението, ентусиазмътъ нѣмаше край. Късно слѣдъ полунощь веселитѣ членове и гости се разотидоха съ благопожелания да дочакатъ и 50-годишния юбилей.

Тъй се отпразнува 25-годишния юбилей на Славянска Бесѣда.

Получени отпослѣ поздравителни и благодарителни телеграми и писма.

а). Телеграми.

Zagreb.

Zahvaljujuči na počasti želim sretni napredak vašemu društvu i svemu bratskomu bugarskomu narodu.

Smičiklas.

—

Ljubljana.

Iskerna hvala vam na časti, katero ste mi izkazali v priznanje mojih skromnih zaslug za slovanstvo.

Hribar.

—

Цетиње.

Дубоко сам тронут вашим брзописом са којим ми јависте да ме је друштво Славјанске Беседе изабрало за свога почасног члана. Молим да будете тумач моје дубоке захвалности друштву на великој части, коју ми је учинило. Бог благословио делатност друштва на корист славенства.

Митрополит Митрофан.

—

Београд.

Благодарим Славјанској Беседи на пријатељској пажњи и сматрам за високу част што ме је за свог почасног члан изабрала.

Грујић.

—

Босый Бродъ.

Сердечно благодарю за оказанную честь добрую память. Да благоденствуетъ Болгарія.

Игнатьевъ.

—

Виена.

Мислено участвувамъ на днешния праздникъ. Пожелавамъ блѣскави успѣхи, твърдо закрѣпваие на Бесѣдата.

Сарафовъ.

—

Пловдивъ.

Дълбока почеть и сърдеченъ привѣтъ на радѣтелитѣ за напрѣдъка на Бесѣдата. Дано хубавата общославянска идея, прѣслѣдвана отъ това похвално учрѣждение, въодушеви всички славянски синове у насъ, та единъ день и старо и младо да станатъ искрени ратници за славянското сплотяване.

Прѣдседатель на Учителска Дружба Жилковъ.

—

Пловдивъ.

Мислено присѫтствувамъ въ тържествата ви. Дано Всевишниятъ крѣпи навѣки милата ми Славянска Бесѣда, която гони високоблагородната цѣль — сплотяване на всички славянски сърдца въ името на славната общославянска идея.

Хр. Г. Дановъ.

—

Бѣлградъ.

Хвала ѝ поклонъ прѣдъ двадесеть-и-петгодишната дѣйность на Бесѣдата. Да живѣе Бесѣдата за осѫществление славянската конфедерация.

Любичевъ учитель.

—

Казанлѫкъ.

„Искра“ сърдечно привѣтствува юбилея на Бесѣдата. Нека 25-годишнятъ юбилей вдъхне на членоветѣ ѝ новъ животъ и вѣра въ бѫдещето и ускори реализирането на националнитѣ и културни задачи.

Прѣдседатель Карасимеоновъ.

—

Казанлъкъ.

Поздравявамъ Ви съ 25-годишната ползотворна дѣйность. Успѣхътъ на Бесѣдата е крѣпость за България. Нека все тъй носи високо знамето.

Славовъ.

—

Београд

Срдечно честитам годишницу тога патриотскога удружења и. радо се сећам неговог постанка и негове врло корисне делатности. Братски поздрав свима на збору скупљеним

Почасни члан Грујић.

б. Писма.

Beseda Meštanska
V Praze.

V Praze, dne 29. června, 1905.

Slavná „Slavjanska Beseda“ v Sofii.

Výbor Besedy Měštanské v Praze vyslovuje slavné Slovanskè Besedě v Sofii nejupřimněj; ši blahopřáni k pětadvacetiletemu jubileu trvani.

Kèž „Slavjanska Beseda“ Vaše mohutni a roste na prospěch všeho Slovanstva a ku slavě slovanského ducha a slovanske osvěty!

S pozdravem přatelskym,

Vratislav Pasousky starosta.

—

Пловдивско Пѣвческо
Дружество
№ 19.

Пловдивъ, 18 юний, 1905.

До Господина прѣдседателя на Славянска Бесѣда въ София.

Настоятелството на Пловдивското пѣвческо дружество въ засѣданието си на 14 того рѣши да поздрави отъ все сърдце г-да членоветѣ на прѣдседателствуваното отъ Васъ дружество по случай 25-годишния юбилей.

Дано това най-първо и най-прочуто въ България дружество да се развива и да успѣва тоже въ бѫдеще въ полза на общославянско братство и за слава и честь на България.

Приимете увѣрение на отличното ни къмъ Васъ почитание

Прѣдседатель А. Безеншекъ.
За секретарь Н. Груевъ.

Къмъ горнитѣ поздравления присъединявамъ и лично свой сърдеченъ поздравъ като единъ измежду членоветѣ участвующи при основанието на Бесѣдата.

А. Безеншекъ.

—

До Господина Прѣдседателя на Славянска Бесѣда въ ст. София.

Господинъ прѣдседателю,

По случай юбилея на Бесѣдата, нека ми бѫде позволено да поздравя въ Вашето лице всичкитѣ ѝ членове, въ числото на които и азъ бѣхъ нѣколко години и пазя най-благи спомени отъ живота между тѣхъ.

Съ отлично почитание,

Капитанъ Уста-Генчовъ.

Монастирь св. Александръ Невски
(Ямболска околия),
19. IV., 1905.

Кружокъ любителей русскаго языка въ чешкой Прагѣ.

Slavné Slovenske Besede v Sofii!

Ruský kroužek v Praze blahopřeie k 25-tiletemu blahodarnemu trvani slavné Besedy a provolàvà dalšimu rozkvětu jejimu upřimne „Nazdar."

V Praze, dne 6. července 1905.

Karol Svatek, jednatel

Jaromir Hrubý peřdseda

—

21 Іюня 1905, С.-Петербургъ.

Милостивый Государь Степанъ Саввичъ,

Жалѣю, что не зналъ заблаговременно о предстоящемъ юбилеѣ „Славянской Бесѣды." Не смотря на кратковременное мое посѣщеніе Софіи, я проникся такимъ уваженіемъ къ Вашимъ политическимъ дѣлателямъ, къ бодрой и енергической ихъ работѣ, что чувствую себя обязаннымъ выразитъ свои добрыя пожеланія „Славянской бесѣдѣ", служащей единеніемъ между русскими и болгарами.

Я глубоко полюбилъ Вашу родину и съ радостью нахожусь мысленно среди Васъ въ тѣ моменты, когда у Васъ сердца бьются болѣе сильно, когда доброе дѣло, хорошая мысль окрыляетъ Ваши стремленія. Прошу передать это Предсѣдателю „Славянской бесѣды."

Пріемите увѣреніе въ моемъ глубокомъ уваженіи.

Вл. Сабанинъ.

Забѣлѣжка. Публикуваме туй писмо, ако и изпратено до г-на С. С. Бобчевъ, защото съдържа пакъ привѣтствия до Бесѣдата, прѣдадени косвено.

—

Многоуважаеми Г-не Предсѣдателю,

Получихъ любезното Ви писмо отъ 21 юний, съ което ми съобщавате, че Славянска Бесѣда въ юбилейното си събрание ме избрала свой почетенъ членъ.

Тая висока честь, съ която съмъ удостоенъ отъ Славянска Бесѣда, ме изпълни съ гордость и ме покърти дълбоко.

Изказвамъ сърдечна признателность къмъ Бесѣдата за тоя знакъ на съчувствие и специално къмъ Васъ, Г-не Прѣдседателю, за добрината, която сте имали да ме посочите на внимание на Събранието.

Приемете, моля, заедно съ тия ми чувства, и увѣрението въ всегдашната ми прѣданность и почитание.

София Ив. Вазовъ.

13 юлий 1905 г.

Umělecka Beseda v Praze.

Dne 29. srpna 1905

Slavnemu predsednictv „Slovanske Besedy v Sofii

Správní výbor „Umělecke Besedy“ v Praze, přijav ve své schůzi dne 28. srpna 1905 kouane s potěšenim na vědonu oznameni Vaše o slavnosti 25.-lětého jibilea „Slovanské Besedy“ v Sofii, blahopreje Vam uprimne k vyznamne teto udalosti a projevuje srdečne prani aby sdruženi Vaše, za idealem a ušlechtilym cilem slovanske vzajemnosti spejici, vždy nalezalo mezi slovanstvem pro myšlenku nam všem společnou nejlepšiho porozumenia setkávalo se s výsledkem uejzdarnejšim.

Potěšeni pouce vzpominku, nam zaslanim pozvanky věnovanou, volame: „Necht žiji Bulhaři, necht žije slovanstvo!

V dakonale uctě za spravni vybor„ Umělecke Besedy“

Karel Klar — Fr. Hleritez
Zajednatel — Starosta

—

Турчанскій Святый Мартинъ
25. 11. 1905,

Славная „Славянска Бесѣда“
въ София!

Имѣю честь глубоко благодарить славную „Славянскую Бесѣду“ за великую милость и любовь: знаю, не мнѣ, но убогому народу моему словацкому хотѣли Вы показать братскую симпатью.

Богъ съ Вами и съ нами дорогіе братья!

Вашъ слуга и братъ
Свѣтозаръ Гурбанъ-Ваянскій.

—

V Ljubljani, dne 29 u. 1905.

Славное предсѣдателство,

Позвольте принять мое сердечное благодареніе за прекрасную диплому, которою я на дняхъ получилъ. Увѣряю Васъ, что всегда съ гордостью буду причисляться почетнымъ членомъ Вашего многозаслуженнаго общества.

Съ особеннымъ высокопочитаніемъ преданнѣйшій
Ив. Хрибаръ.

—

Београд. 21 нов. 1905.

Господине Председниче,

У одговору на Ваше поштовано писмо од 3 т. м. част ми је известити Вас, да сам са јучерашњом поштом примио пакет с дипло-

мом на почасно чланство, којим ме је „Славјанска Беседа“ одликовати изволела.

Примите, Господине Председниче, моје пријатељско поздравље и уверење мога отличног поштовања.

С. Грујић

—

До Славната „Славянска Бесѣда“
въ София.

(На хърватски)

Получихъ дипломата за почетенъ членъ на Славната Славянска Бесѣда. Знамъ, че Славната Славянска Бесѣда е искала въ моето лице да отдаде почеть на нашата Югославянска Академия, отколкото на моята скромна личность. А то ми е драго, защото азъ като прѣдсѣдатель на Академията съмъ и пазитель на ония права, които великиятъ основатель нейнъ е опрѣдѣлилъ въ нея и на братския български народъ, като завѣща нашата Академия да бѫде срѣдище и огнище на югославянската наука. За това и моя света длъжность е да подпомагамъ, да се поддържа хърватско-българско единство. Но пакъ не мога се съ нищо похвали, освѣнъ съ добрата си воля. Нека се надѣваме, че братята българи сами ще дадатъ възможность, щото нашата Академия да изнесе на свѣтъ колкото се може повече научни работи за оякчаване на братското българско-хърватско единство и обичь, която си я има и днесъ между хървати и българи.

Да благослови Господъ Славната „Славянска Бесѣда“. Азъ се гордѣя, че съмъ членъ на дружество, дѣто сѫ най лични българи.

Братски поздравъ до Васъ.

Загребъ, 28. XI. 1905. Таде Смичикласъ

—

Г-нъ Предсѣдателю Славянской Бесѣды
въ Софіи.

Сердечно признателенъ Вамъ и г. г. членамъ Бесѣды за оказанную мнѣ честь избраніемъ меня въ почетные Ваши члены, за вниманіе и добрую память.

Много трудовъ понесъ я для созданія цѣлокупной Болгаріи, изуродованной Берлинскимъ договоромъ. Дипломаты, бывшіе на конгрессѣ поддались коварнымъ врагамъ Славянства и взяли на свою душу бѣдствія злополучной Македоніи.

Тяжело мнѣ было на душѣ пережить всѣ невзгоды. Память Болгаръ служитъ мнѣ утѣшеніемъ.

Примите увѣреніе въ моемъ неизмѣнномъ сочувствіи, искреннемъ благожеланіи и благодарности за память. Да процвѣтаетъ Болгарія и да здравствуютъ Болгары!

Графъ Н. Игнатьевъ

Босый-Бродъ, Кіев. губ. 25. XI, 1905 г.

До „Славянската Бесѣда“ въ София.

Писмото Ви бр. 249 отъ 22 ноемврий 1905 и дипломата за почетенъ членъ приехъ слѣдъ голѣми забикалки, като не бѣше забѣлѣженъ по-точно адресътъ или въ университета или въ частната ми квартира.

За прѣкрасната диплома благодаря отъ все сърдце: тя ще съставлява за мене единъ твърдѣ драгоцѣненъ споменъ за ония години, гдѣто имахъ честьта да живѣя въ София.

Споредъ желанието Ви прилагамъ и най-новата си фотография.

Съ най-сърдечни благопожелания за бѫдещето прѣуспѣване на Славянска Бесѣда въ София честь имамъ да съмъ винаги

Вашъ: Д-ръ К. Иречекъ.

Виена, 14|27 декемврий 1905.
Prof. D-r Jireček
Wien, VIII, Feldgasse Nr 3.

III

НАСТОЯТЕЛСТВА НА СЛАВЯНСКА БЕСѢДА ОТЪ 1880 ДО 1905 ГОД.

I. Настоятьлство избрано на 25 май 1880 година.

Прѣдсѣдатель: Ив. Даневъ. Подпрѣдсѣдатели: Д. Грековъ, Г. Прошекъ. Секретари: А. Безеншекъ, П. Икономовъ. Ковчежникъ: Бобевски. Архиварь: П. Вълковъ. Управитель дома: Хаврда. Членове: Странски, Харцеръ, Игнатовъ. Допълнителни членове: Алтѫновъ, Кара-Стояновъ, Ташикмановъ, Коларски. Ревизори: М. Георгиевъ, Поповичъ.

II. Настоятелство прѣзъ 1881 година.

Прѣдсѣдатель: Д.Грековъ. Подпрѣдсѣдатели: П. Вълковъ, С. Я. Захей. Секретари: А. Безеншекъ, Хр. П. Константиновъ. Касиеръ: Б. Прошекъ. Архиварь: Карастояновъ. Управитель дома: Хаврда. Членове: Бобевски, Харцеръ, Странски. Допъл. членове: Георгиевъ, Ташикмановъ, Козловски, Димитриевичъ. Ревизори: Труденко, Земанъ.

III. Настоятелство прѣзъ 1882 година.

Прѣдсѣдатель: Д. Грековъ. Подпрѣдсѣдатели: А. П. Логиновъ, Ник. Даскаловъ. Секретари: А. Безеншекъ, Хр. П. Константиновъ. Касиерь: С. Я. Захей. Архиварь: Карастояновъ. Управитель дома: Харцеръ. Членове: Н. И. Странски, Хр. Д. Павловъ, Ал. Ивановъ. Допълн. членове: Д-ръ Петровичъ, полковникъ П. Логиновъ, Г. Грековъ.

IV. Настоятелство прѣзъ 1883 година.

Прѣдсѣдатель: Д-ръ Брадель. Подпрѣдсѣдатели: Н. Даскаловъ, Хр. Д. Павловъ. Секретари: А. Безеншекъ, Мироновъ. Касиеръ: С. Я. Захей. Управитель дома: А. Фитовъ. Архиваръ: И. Брожка. Членове: Караджовъ, Мих. Теневъ, Дим. Поповъ. Допълнителни членове: П. Радомировъ, Вржесновски, Юриничъ, Шойлековъ. Контролери: В. Роубалъ, Зайцевъ.

V. Настоятелство прѣзъ 1884 година.

Прѣдсѣдатель: Хр. Д. Павловъ. Подпрѣдсѣдатели: Димитръ Поповъ, Д-ръ Радославовъ. Секретари: Ст. Юриничъ, П. Радомировъ. Касиеръ: С. Я. Захей. Управитель дома: Трнка. Архиварь: Ив. Брошка. Членове: Д-ръ А. Тодоровъ, Д-ръ Петровичъ, Г. Шойлековъ. Допълнителни членове: Вржесновски, Адамсонъ, Мих. Теневъ, Иос. Водражка.

VI. Настоятелство прѣзъ 1885 година.

Прѣдсѣдатель: Хр. Д. Павловъ. Пѣдпрѣдсѣдатели: Д. Поповъ, С. Я. Захей. Секретари: А. Теодоровъ. Н. Щишеджиевъ. Касиеръ: Ал. Златарски. Архиварь: Ив. Брожка. Членове: Ив Гюзелевъ, Д ръ Хр. Бракаловъ, Г. Шойлековъ. Допълнителни членове: Моравеновъ, М. Георгиевъ, Цапко, Коларъ.

VII. Настояшелство прѣзъ 1886 година.

Прѣдсѣдатель: Д. Поповъ. Подпрѣдсѣдатели: С. Я. Захей, Ем. Ивановъ. Секретари: Н. Абаджиевъ, Н. Сарановъ Касиеръ: Хр. Гешевъ. Библиотекарь: Коларь. Управитель дома: Водражка. Членове: Д-ръ Хр Бракаловъ, Б. Боевъ, Д-ръ Н. Добревъ. Допълн. членове: Д. Карастояновъ, И. Тимдровъ, П. Калинковъ, Г. Прошекъ.

VIII. Настоятелство прѣзъ 1887 година.

Прѣдсѣдатель: Д. Поповъ. Подпрѣдсѣдатели: С. Я Захей, Караджовъ. Секретари: Н. Сарановъ, Д-ръ Н. Добревъ. Касиеръ: Коларъ. Библиотекарь: Т. Васильевъ. Управитель дома: Л. Моравеновъ. Членове: Д-ръ Хр. Бракаловъ, Илия Лукановъ, Абаджиевъ. Допълн. членове: Б. Прошекъ, Тропчиевъ, Хр. Гешевъ, М. Георгиевъ.

IX. Настоятелство прѣзъ 1888 година.

Прѣдсѣдатель: Д. Поповъ. Подпрѣдсѣдатели: С. Я. Захей, Караджовъ. Секретари: Н. Сарановъ, Кр. Даскаловъ. Касиеръ: Иор. Тропчиевъ. Библиотекарь: Т. Васильовъ. Управитель дома: Водражка. Членове: Ил. Лукановъ, Б. Боевъ, А. Костантиновъ. Допълнит. членове: Д-ръ Георгиевъ, Хр. Гешевъ, Н. Шишеджиевъ, Коларъ. Контролери: Цапко, Г. Георгиевъ.

X. Настоятелство прѣзъ 1889 година.

Прѣдсѣдатель: Ив. Ев. Гешевъ. Подпрѣдсѣдатели: С. Я. Захей, Д-ръ Данчевъ. Секретари: Т. Яковлевъ, Ф. Головановъ. Касиеръ: Иорд. Тропчиевъ. Библиотекарь: Ил. Бѣлковски. Управитель дома: И. Прошекъ. Членове: Г. Прошекъ, А. Константиновъ, Д-ръ С. Даневъ. Допълнит. членове: Б. Шимачекъ, А. Войниковъ, К. Кушлевъ, Димчевъ. Контролери: Г. Болѣрски. С. Д. Вѣженовъ.

XI. Настоятелство прѣзъ 1890 година.

Сжщитѣ съ изключение на управителя дома И. Прошека, вмѣсто когото се избра Иосифъ Таухенъ.

XII. Настоятелство прѣзъ 1891 година.

По случай новата постройка настоятелството остана сжщото безъ никакви измѣнения.

XIII. Настоятелство прѣзъ 1892 година.

Сжщитѣ съ слѣдующитѣ измѣнения:

Подпрѣдсѣдатель Д-ръ С. Даневъ вмѣсто Д-ръ Данчевъ. Архиварь-Библиотекарь: Д. Теодоровъ вмѣсто Ил. Бѣлковски, Управитель дома: Ил: Бѣлков-

ски вмѣсто И. Таухенъ. Членове: Хер. Шкорпилъ и капитанъ Бърневъ вмѣсто Г. Прошека и Д-ръ С Даневъ. Допълнителни членове: Хр. Гешовъ, Н. Николовъ и Б. Боевъ вмѣсто А. Войниковъ, К. Кушлевъ и Димчевъ.

XIV. Настоятелство прѣзъ 1893 година

Сжщитѣ съ слѣдующитѣ измѣнения: Секретарь Вл. Селджобалиевъ вмѣсто Т. Яковлевъ, Членъ капитанъ Хесапчиевъ вмѣсто капитанъ Бърневъ и Управитель дома Я. Шамарджиевъ вмѣсто Ил. Бѣлковски.

XV. Настоятелство прѣзъ 1894 година.

Сжщитѣ безъ никакви измѣнения.

XVI. Настоятелство прѣзъ 1895 година.

Прѣдсѣдатель: Д-ръ С. Даневъ. Подпрѣдседатели: С. Я. Захей, А. Константиновъ. Секретари: Вл. Селджобалиевъ, Г. Колушки. Касиеръ: Н. Тантиловъ. Библиотекарь — Архиваръ: Д. Теодоровъ. Членове: майоръ Хесапчиевъ, Ив. Брожка, Ж. Велчевъ. Допъл. членове: Хр. Гешевъ, Ив. Ловричъ, Н. Ив. Николаевъ. Х. Карастояновъ. Контролери: Г. Болѣрски, Цонаковъ,

XVII. Настоятелство прѣзъ 1896 година.

Прѣдсѣдатель: Д. Иорд. Браделъ, Ал. К. Люцкановъ и С. Я. Захей. Секретари: Г. Калинковъ и Ал. П. Радевъ. Касиеръ: Хр А. Фетваджиевъ. Библиотекарь: Ив. Несторовъ. Домакинъ: И. Таухенъ. Членове: И. Славейковъ, Н. Сарановъ и С. Юриничъ.

XVIII. Настоятелство прѣзъ 1897 година.

Прѣдсѣд. М. К. Сарафовъ. Подпрѣдсѣд. Ал. К. Людскановъ и Г. Прошекъ. Секретари: Д-ръ С. Иванчевъ и Д-ръ Г. Калинковъ. Касиеръ: Юр Хр. Хлѣбаровъ. Библиотекарь: Н. Начовъ Домакинъ: Юр. Милановъ Членове: Ив. Брожка, А. П. Радевъ и В. Грамполовъ.

XIX. Настоятелство прѣзъ 1898 година.

Сжщитѣ съ слѣдующитѣ измѣнения : Секретарь Д-ръ Б. Цоневъ вмѣсто Д-ръ С. Иванчевъ

XX. Настоятелство прѣзъ 1899. година.

Сѫщитѣ съ слѣдующитѣ измѣнения : Секретари : Л. Вълчевъ и Ст. Аргировъ вмѣсто Д-ръ Г. Калинковъ и Д-ръ Б. Цоневъ.

XXI. Настоятелство прѣзъ 1900 година.

Прѣдсѣдатель: М. К. Сарафовъ. Подпрѣдсѣдатели: Ал. К. Людскановъ и С. Я. Захей. Секретари: Б. П. Кисимовъ и С. П. Пипевъ. Касиеръ: Юр. Хр. Хлѣбаровъ. Библиотекарь: Н. Начовъ. Домакинъ: А. Торньовъ. Членове: Д-ръ Л. И. Ванковъ, Яр. Вѣшинъ, Я. Икономовъ.

XXII. Настоятелство прѣзъ 1901 година.

Сѫщото съ слѣднитѣ измѣнення: Домакинъ Ив. Сарановъ вмѣсто А. Торньовъ.

XXIII. Настоятелство прѣзъ 1902 година.

Сѫщото съ измѣнения: Секретарь Н. Камбуровъ вмѣсто С. П. Пипевъ. Домакинъ Я. Икономовъ вмѣсто Ив. Сарановъ. Членъ Цв. Радославовъ вмѣстс Д-ръ Л. И. Ванковъ.

XXIV. Настоятелство прѣзъ 1903 годана.

Сѫщото съ изключение на секретара г. Н. Камбуровъ, който замина отъ София. —

XXV. Настоятелство прѣзъ 1904 година.

Сѫщото съ слѣднитѣ измѣнения: Подпрѣд. Г. Златарски вмѣсто Ал. К. Людскановъ. Секретари Ст. Аргировъ и Н. Бѣловѣждовъ вмѣсто Б. П. Кисимовъ и Н. Камбуровъ. —

XXVI. Настоятелство прѣзъ 1905 година.

Сѫщото съ слѣднитѣ измѣнения: Прѣдсѣдатель: Ст. Костовъ, вмѣсто М. К. Сарафовъ. Членъ: Д-ръ П. Ораховацъ вмѣсто Цв. Радославовъ.

IV.

ЧЛЕНÖВЕ

на

„СЛАВЯНСКА БЕСѢДА“.

А. ПОЧЕТНИ.

Негово Царско Височество
ФЕРДИНАНДЪ I.

Негово Блаженство Екзархъ
ИОСИФЪ I.

Ив. Ев. Гешовъ
М. С. Дриновъ
Хр. Г. Дановъ
И. Ю. Щросмайеръ
Д-ръ К. Иречекъ

Негово Царско Височество
ФЕРДИНАНДЪ I.

Негово Блаженство Екзархъ

ІОСИФЪ І.

Ив. Ев. Гешовъ.

М. С. Дриновъ.

Хр. Г. Дановъ.

И. Ю. Щросмайеръ.

Д-ръ К. Иречекъ.

Б. ОСНОВАТЕЛНИ.

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
1	Г. Георговъ	1881 г.
2	Т. Мариновъ	1880—17 августъ 1882 г.
3	Н. И. Странски	4 ноемврий 1882 г.
4	Ст. Г. Ноевъ	27 ноемврий 1890 г.
5	Ив. Грозевъ	1880—осн. чл. 1886 12/XII 91
6	Г. Шойлековъ	1880 г.
7	Д. Батоловъ	23 януарий 1896
8	Хр. Спиридоновъ	
9	Л. Новотни	1880 г.
10	И. Малински	13 априлъ 1884 г.
11	Гаврилъ Аврамовъ	1880 г.
12	Ив. Д. Радионовъ	1880 г.
13	Г. В. Шоповъ	1880 г.
14	† Богданъ Прошекъ	18 априлъ 1884 г.
15	† Георги Прошекъ	1884 г.
16	Н. Бѣловѣждовъ	31 януарий 1898
17	П. Тодоровъ	18 мартъ 1898
18	Д. Нашковъ	11 ноемврий 1899
19	Г. Благоевъ	15 ян. 1897 о. чл. 10 фев. 1900
20	Д-ръ Ст. Даневъ	9 дек. 1883 — 11 окт. 1905

А. ПОЧЕТНИ.

Негово Царско Височество
ФЕРДИНАНДЪ I.

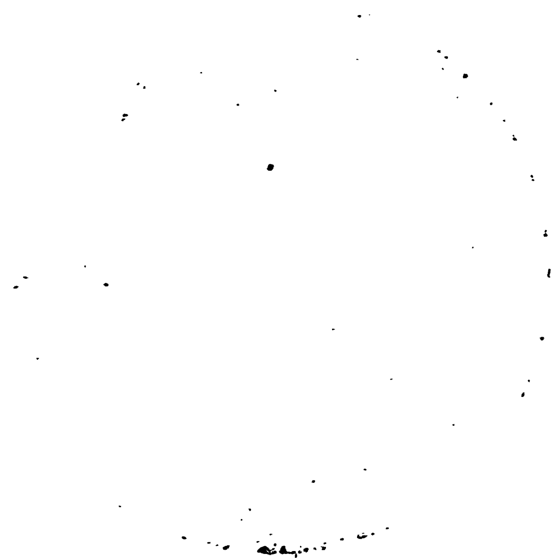
Негово Блаженство Екзархъ
ИОСИФЪ I.

Ив. Ев. Гешовъ
М. С. Дриновъ
Хр. Г. Дановъ
И. Ю. Щросмайеръ
Д-ръ К. Иречекъ

Негово Царско Височество
ФЕРДИНАНДЪ I.

Негово Блаженство Екзархъ
ІОСИФЪ І.

Ив. Ев. Гешовъ.

М. С. Дриновъ.

Хр. Г. Дановъ.

И. Ю. Щросмайеръ.

Д-ръ К. Иречекъ.

Б. ОСНОВАТЕЛНИ.

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
1	Г. Георговъ	1881 г.
2	Т. Мариновъ	1880—17 августъ 1882 г.
3	Н. И. Странски	4 ноемврий 1882 г.
4	Ст. Г. Ноевъ	27 ноемврий 1890 г.
5	Ив. Грозевъ	1880—осн. чл. 1886 12/XII 91
6	Г. Шойлековъ	1880 г.
7	Д. Батоловъ	23 януарий 1896
8	Хр. Спиридоновъ	
9	Л. Новотни	1880 г.
10	И. Малински	13 априлъ 1884 г.
11	Гаврилъ Аврамовъ	1880 г.
12	Ив. Д. Радионовъ	1880 г.
13	Г. В. Шоповъ	1880 г.
14	† Богданъ Прошекъ	18 априлъ 1884 г.
15	† Георги Прошекъ	1884 г.
16	Н. Бѣловѣждовъ	31 януарий 1898
17	П. Тодоровъ	18 мартъ 1898
18	Д. Нашковъ	11 ноемврий 1899
19	Г. Благоевъ	15 ян. 1897 о. чл. 10 фев. 1900
20	Д-ръ Ст. Даневъ	9 дек. 1883 — 11 окт. 1905

Д-ръ Д. [illegible]

А. [illegible]

Н. [illegible]

С. К. [illegible]

[illegible]

[illegible]

Ст. [illegible]

Юр. Наумовъ.

Т. Мариновъ

Н. Ив. Николаевъ

Л. Новотни.

Г. Прошекъ.

Б. Прошекъ.

М. Теневъ.

Н. И. Странски.

В. РЕДОВНИ.

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
1	П. Абрашевъ	25 октомврий 1893
2	Д. Д. Агура	28 декемврий 1890
3	Ив. Атанасовъ	18 априлъ 1900
4	В. Атанасовъ	8 януарий 1901
5	Г. Актарджиевъ	21 ноемврий 1901
6	Ив. Антиповъ	28 августъ 1902
7	Ст. Аргировъ	4 декемврий 1902
8	Ст. Анастасовъ	28 декемврий 1902
9	В. Аргазовъ	29 декемврий 1904
10	Б. Атанасовъ	1 февруарий 1905
11	Д-ръ С. Ангеловъ	5 декемврий 1905
12	Т. Балабановъ	8 декемврий 1890
13	Д-ръ Б. В. Беронъ	9 ноемврий 1894
14	Б. Боевъ	8 януарий 1886
15	Д-ръ Г. Бончевъ	15 ноемврий 1895
16	Ж. Бончевъ	9 януарий 1896
17	Ст. Бояджиевъ	2 мартъ 1892
18	Ив. Брожка	5 декемврий 1894
19	Ив. Бруха	
20	Н. А. Бучковъ	15 октомврий 1896
21	Ил. Бъчваровъ	23 септемврий 1891
22	Ил. Бѣлковски	21 януарий 1884
23	В. Бѣленски	5 септемврий 1891
24	Юр. П. Бахметевъ	30 юний 1899
25	С. С. Бобчевъ	22 септемврий 1890
26	Г. Богдановъ	10 октомврий 1901
27	Г. Ботушаровъ	11 декемвр. 1902
28	Н. Бояджиевъ	18 декемврий 1902
29	Д-ръ Н. Бояджиевъ	30 декемврий 1902
30	Г. Бостанджиевъ	30 декемврий 1903
31	П. С. Беровъ	18 февруарий 1904
32	Хр. Буровъ	6 октомврий 1904
33	Д-ръ П. Хр. Боновъ	6 октомврий 1904
34	К. Д. Батоловъ	10 ноемврий 1904
35	Н. Бозовъ	1 декемврий 1904
36	Сл. Бабаджановъ	8 декемврий 1904
37	Ив. Бацовъ	29 декемврий 1904
38	Н. Бъчваровъ	2 октомврий 1902
39	Д-ръ Бѣлиновъ	14 мартъ 1905

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
40	А. Безеншекъ	26 септемврий 1905
41	Ал. Божиновъ	10 октомврий 1905
42	Д-ръ Ат. Буровъ	31 октомврий 1905
43	Иорд. Бакаловъ	7 ноемврий 1905
44	А. Вакарелски	9 юлий 1896
45	Д-ръ Л. И. Ванковъ	5 май 1895
46	Т. Василиевъ	21 януарий 1886
47	А. Войниковъ	1880
48	Ж. Вълчевъ	1883
49	Ил. Вълчевъ	30 декемврий 1893
50	Л. Вълчевъ	12 ноемврий 1891
51	Л. Вичевъ	28 декемврий 1890
52	Яр. Вѣшинъ	25 ноемврий 1897
53	В. Т. Велчевъ	28 декемврий 1901
54	Мар. Василиевъ	28 декемврий 1901
55	Х. Визнеръ	6 мартъ 1902
56	К. Вакарелски	12 февруарий 1903
57	Д-ръ Б. Вазовъ	15 септемврий 1904
58	Олга В. Урсу	6 октомврий 1904
59	Л. Вжжаровъ	13 май 1898
60	Б. Високовъ	31 октомврий 1905
61	Д-ръ Т. Витановъ	21 ноемврий 1905
62	Г. Гавриловъ	24 януарий 1884
63	Никола Георгиевъ	18 декемврий 1890
64	Юр. Георгиевъ	16 януарий 1896
65	Д-ръ Ив. Георговъ	18 декемврий 1890
66	П. Германовъ	30 декемврий 1893
67	Хр. Гешовъ	8 януарий 1885
68	Ив. Д. Горановъ	16 февруарий 1896
69	Л. Горановъ	30 декемврий 1893
70	Ив. Д. Гешевъ	18 декемврий 1890
71	В. Грамполовъ	17 януарий 1895
72	Т. Григоровъ	27 ноемврий 1890
73	Ив. Гюзелевъ	
74	М. Гиковъ	14 октомврий 1897
75	П. Гължбаровъ	30 декемврий 1898
76	Д. Гиргиновъ	3 юлий 1900
77	Г. С. Гиневъ	23 ноемврий 1900
78	Р. Глиманъ	17 августъ 1901
79	Д-ръ Ев. Гешевъ	25 юний 1903
80	Д. х. Георгиевъ	29 октомврий 1903

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
81	Д-ръ Т Гатевъ	30 декемврий 1903
82	Ив. Гящевъ	8 януарий 1904
83	Ив. С. Гешовъ	27 октомврий 1904
84	И. Н Гиневъ	7 мартъ 1905
85	Дим. Ст. Гешевъ	31 октомврий 1905
86	Ил. Григориевъ	7 ноемврий 1905
87	Тод. Георгиевъ	7 ноемврий 1905
88	В. Гечевъ	5 декемврий 1905
89	А. Даскаловъ	18 декемврий 1890
90	С. Ж. Дацовъ	18 априлъ 1884
91	Г. Дагарадиновъ.	6 февруарий 1896
92	Юр. Джумалиевъ	4 ноемврий 1886
93	Р. Димчовъ	16 ноемврий 1888
94	В. Добруски	13 септемврий 1890
95	Юр. Димитровъ	18 декемврий 1890
96	Н. Доспѣвски	24 декемврий 1895
97	Хр. Драгневъ	5 декенврий 1894
98	А. Ил. Дуковъ	17 септемврий 1901
99	Д. Дѣлидѣлвовъ	21 ноемврий 1901
100	Ал. Димитровъ	6 февруарий 1903
101	М. Джумалиевъ	15 май 1902
102	Капит Дрѣнковъ	9 августъ 1903
103	Г. Дерманчевъ	3 септемврий 1903
104	П. Дичевъ	24 декемврий 1903
105	Поруч. В. Дечевъ	7 февруарий 1905
106	А. Дамчевъ	1 юний 1905
107	Ив. Г. Желѣзковъ	17 септемврий 1901
108	Н. Жупуновъ	10 октомврий 1905
109	Д-ръ Д. Загоровъ	13 юний 1895
110	Г. Згуревъ	23 декемврий 1890
111	Ив. Зедничекъ	22 ноемврий 1889
112	А. Златарски	1880
113	Г. Златарски	24 януарий 1884
114	Г. Захариевъ	16 декемврий 1898
115	В. Златарски	18 януарий 1896
116	Ив. Златинъ	9 януарий 1891
117	Ман. Златановъ	11 декемврий 1902
118	Янко Захей	28 декемврий 1902
119	Н. Занковъ	15 октомврий 1903
120	Д-ръ Г. Златаровъ	26 ноемврий 1903
121	Д-ръ П. Зѫбовъ	17 ноемврий 1904

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
122	Н. Ивановъ	21 януарий 1891
123	Т. Иванчевъ	21 януарий 1886
124	Д-ръ С. Иванчевъ	28 декемврий 1890
125	М. Ивановъ	3 юлий 1895
126	Наню Ивановъ	31 октомврий 1895
127	Юр. Ивановъ	16 януарий 1896
128	Я. Икономовъ	28 мартъ 1894
129	Д. Икономовъ	30 декемврий 1896
130	П. Имаретски	27 ноемврий 1896
131	Т. Иончевъ	4 януарий 1892
132	Ив. Д. Ивановъ	2 септемврий 1897
133	Ас Ивановъ	3 януарий 1896
134	Д-ръ М. Ивановъ	16 януарий 1896
135	В. П. Ивановъ	25 ноемврий 1899
136	Л. Ивановъ	28 декемврий 1899
137	Т. Ивановъ	25 октомврий 1899
138	Б. С. Илиевъ	23 ноемврий 1900
139	К. И. Иермаршъ	6 мартъ 1902
140	Д-ръ А. Хр. Ивановъ	18 декемврий 1902
141	П Иосифовъ	26 ноемврий 1903
142	Х. Илиевъ	17 декемврий 1903
143	Д. Ионковъ	5 януарий 1904
144	К. Икономовъ	10 ноемврий 1904
145	Д. Иоцовъ	24 ноемврий 1904
146	Т. Искровъ	10 октомврий 1905
147	Ал. Д. Иордановъ	17 октомврий 1905
148	Игоръ Изакъ	5 декемврий 1905
149	Д-ръ Д. Калевичъ	1880
150	Ст. Караджовъ	1880
151	Д. Карастояновъ	30 декемврий 1896
152	Ив. Карастояновъ	18 декемврий 1890
153	А. Каблешковъ	12 мартъ 1893
154	Ив, Калина	7 ноемврий 1895
155	Ив. Каранджуловъ	30 декемврий 1896
156	Ил. Киселовъ	9 декемврий 1886
157	К. Кириловъ	11 октомврий 1894
158	Ст. Кисовъ	6 януарий 1895
159	М. Н. Кисьовъ	5 декемврий 1895
160	Хр. П Ковачевъ	8 януарий 1890
161	Г. Н. Колушки	
162	Ст. Костовъ	3 януарий 1896

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
163	П. Кжневъ	9 януарий 1891
164	Г. А. Кжрджиевъ	9 юний 1895
165	Д-ръ Д. Кировъ	30 декемврий 1897
166	Д-ръ Г. Калинковъ	7 януарий 1900
167	В. Кжрджиевъ	23 октомврий 1900
168	А. Кефаловъ	23 октомврий 1900
169	Ив. Кадела	23 октомврий 1900
170	Е. Козакъ	20 септемврий 1900
171	К. Калчевъ	2 януарий 1901
172	Д-ръ С. Кировъ	29 януарий 1901
173	Н. Каранфиловичь	10 януарий 1902
174	А. Д. Карагьозовъ	13 февруарий 1902
175	А. Каблешковъ	21 ноемврий 1902
176	Б. Б. Касжровъ	28 декемврий 1902
177	Д-ръ Коларовичъ	26 мартъ 1903
178	А. Кисовъ	28 априлъ 1903
179	Хр. Карачоровъ	26 ноемврий 1903
180	Кир. Ил. Кирчевъ	26 ноемврий 1903
181	П. Ковачевъ	10 декемврий 1903
182	Д-ръ Г. Каракулаковъ	12 декемврий 1903
183	Х. Д. Колчевъ	24 декемврий 1903
184	Ев. Кирковъ	24 декемврий 1903
185	Д-ръ Сл. Киселковъ	18 февруарий 1904
186	Н. Коларовъ	3 мартъ 1904
187	Ал. Кировъ	20 октомврий 1904
188	Г. Коларовъ	20 октомврий 1904
189	П. П. Колевъ	8 декемврий 1904
190	К. Костовъ	29 декемврий 1904
191	Д-ръ Г. Кацаровъ	7 юний 1905
192	Г. Лазаровъ	7 ноемврий 1895
193	Ив. Ловричь	18 декемврий 1890
194	Ал. К. Людскановъ	9 юний 1895
195	Н. Лазаровъ	30 декемврий 1893
196	Н. Лафчиевъ	14 ноемврий 1901
197	А. Ляпчевъ	28 декемврий 1901
198	А. Маноловъ	11 ноемврий 1883
199	П. А. Маккавеевъ	9 ноемврий 1894
200	Ал. Малиновъ	2 декемврий 1892
201	В. Малчевъ	15 ноемврий 1895
202	Юр. Милановъ	15 юлий 1893
203	М. С. Михайловъ	24 ноемврий 1893

№ по редъ	Име и фамилия	На коя дата е приетъ за членъ
204	Хар. Михаиловъ	30 декемврий 1893
205	Т. Минковъ	16 януарий 1896
206	Ан. Московъ	10 ноемврий 1888
207	Ив. Мрквичка	13 септемврий 1890
208	Т. П. Марковъ	30 октомврий 1900
209	М. Михаиловъ	20 ноемврий 1900
210	Д-ръ Хр. Мутафовъ	3 септемврий 1901
211	К. Маричковъ	21 ноемврий 1901
212	Н. Михаиловъ	26 мартъ 1903
213	Люб. Михайловъ	21 януарий 1904
214	П. Михаиловъ	29 декемврий 1904
215	Ил. Миларовъ	28 февруарий 1905
216	Б. Михаиловъ	28 февруарий 1905
217	Б. Михаиловски	31 октомврий 1905
218	Пав. Мончовъ	31 октомврий 1905
219	Юр. Наумовъ	1880
220	Гр. Найденовъ	9 януарий 1891
221	Н. Начовъ	23 септемврий 1891
222	Т. Надерни	16 януарий 1896
223	Ив. Несторовъ	14 януарий 1886
224	Т. Николовъ	18 декемврий 1890
225	П. Николовъ	2 декемврий 1897
226	Н. К. Никовъ	15 октомврий 1896
227	М. Ненадичъ	8 февруарий 1900
228	Н. Недѣлковъ	7 ноемврий 1901
229	Г. Никифоровъ	14 ноемврий 1901
230	Н. Ив. Николаевъ	12 мартъ 1880—1902
231	Д-ръ П. Н. Нейчевъ	5 мартъ 1903
232	Н. Николаевъ	24 декемврий 1903
233	Д ръ Нешевъ	24 декемврий 1903
234	Ст. Наумовъ	5 януарий 1904
235	Найденъ Николаевъ	18 февруарий 1904
236	Капит. Н. Ножаровъ	1 септемврий 1904
237	Ан. Начевъ	1 февруарий 1905
238	Г. Николовъ	7 февруарий 1905
239	Н. Нешевъ	12 септемврий 1905
240	Д-ръ П. Ораховацъ	9 юлий 1896
241	Ж. Остоичъ	15 декемврий 1904
242	Д. Паунинъ	17 декемврий 1893
243	В. С. Панчовъ	2 януарий 1894
244	Пав. Павловъ	26 августъ 1898

Борилъ (гледа я нѣмъ и изненаданъ, като да му се е смръзнала всичката кръвь. Послѣ малко — забързано)

. . . Азъ... съмъ щастливъ, царице!

(Смарагда си закрива лицето съ рѫкѣ и се подпира безпомощно о дънера на дървото)

Царица Мария.

Капризното дѣте на любовьта
при тебе всѣкога дохажда кротко.
само — послушно гледа те въ очитѣ
и обѣщава ти най-чудно щастіе.
Що искашъ повече?

(Смарагда се сгушва и си отива.)

Борилъ (като въ треска)

О да, що искамъ
азъ повече? Щастливъ...! Царице свѣтла,
таквозъ голѣмо щастие сега
ще ме направи двойно по-нещастенъ.
Щастливъ... отчаяно щастливъ — тъй както
би можалъ человѣкъ щастливъ да бѫде,
кога прѣзъ мрачний му животъ изгрѣй
внезапно нѣкоя безкрайна радость,
и той прѣзъ чудната и свѣтлина
съсъ ужасъ види близкия си гробъ!

Царица Мария.

Какъ..? ..Близкия си гробъ!? Какво приказвашъ?

Борилъ.

Проклятие надъ мене виси!

Царица Мария.

Що е
това съсъ тебѣ, Бориле? Що така
говоришъ?

Борилъ.

Не, недѣй ме пита. Скоро...
Не... може-би...

Царица Мария.

Не искашъ да ми кажешъ?

Борилъ.

Царице свѣтла... Не! — Прощавай! Азъ
усѣщамъ, че прѣзъ тази страшна нощь

най-хубавия образъ ще разбия
въ душата си — най-чудната икона
всъвъ моя храмъ... Прощавай!

(Отива си бърже)

Царица Мария (сама)

Що е туй?
Азъ нищо не разбрахъ и не можахъ
отъ него нищо да науча. Нищо!
Загадка тъмна бѣше всѣка дума,
а туй — тъй смѫтно, неопрѣдѣлено —
то повече ме плаши. (Стои замислена)
А защо ли
не дойде Анастасий? Азъ му казахъ
да дойде тукъ. (Ходи неспокойна. Анастасий идва — тѣлохранитель на ц. Мария, гъркъ).

Анастасий.

Забавихъ се — нали?
При Сурсувула бѣхъ — той бѣ ме викалъ.

Царица Мария.

Азъ тъкмо мислѣхъ да си ходя. Знайшъ ли,
съ кого се срѣщнахъ тукъ?

Анастасий

Съ кого?

Царица Мария.

Съ Борила.

Анастасий.

Съ Борила? И какво?

Царица Мария (дяволито)

Признахъ му се
въ любовь. Ще ревнувашъ ли?

Анастасий

О, азъ знамъ,
че тебѣ ти се щé да ме подразнишъ:
азъ знамъ, че мене само ти обичашъ —
за мене твоята любовь е корабъ
надеженъ, въ който бурната вълна
на ревностьта не може да проникне.

Царица Мария.

А защо
не си ми се призналъ тогава още?

Анастасий.

Какъ смѣехъ да се доближа до тебе
Ти виждаше ми се като светица —
какъ смѣехъ да те доближа? Земята
подъ мене сѣкашъ пламваше, когато
случайно нѣкакъ се намѣрѣхъ близо
до тебе — струваше ми се, че огънь
небесенъ ще ме изгори, ако
до дрехитѣ ти само се докосна...

Царица Мария (усмихната — съ тихъ гласъ, унесена въ спомени)

Да, спомнямъ си... Тогава азъ те мислѣхъ
за нѣкакъвъ чудакъ: кждѣ да бѣше,
ти бѣгаше отъ менъ като отъ дяволъ.

Анастасий.

Във дѣвствената своя чистота
ти свѣтѣше прѣдъ мене като чудна
мечта, приела земенъ образъ. (Подиръ малко мълчание)
Мислѣхъ
да дойда във България и да
постжпя на военна служба, но
какво бѣ мойто щастие, когато
ме отредиха да ти бжда азъ
тѣлохранитель! Твой тѣлохранитель —
о, Боже!

Царица Мария (замислено и бавно)

А да знаехъ азъ това,
че ти си ме обичалъ толкозъ много,
не щѣхъ да си заложа азъ душата
на дявола (Съ въздишка). А връщане вечъ нѣма!
Ний трѣбва между хора да живѣемъ
и да се криемъ сé отъ тѣхъ като
прѣстжпници — въ нощьта на свойта злоба —
да криемъ свойтѣ чувства и души...
О, Боже, колко туй е тежко, мжчно!
А всѣкъ новъ день отрова нова влива
въ сърцето ми — море отъ пжкленъ ядъ
кипи въ душата ми срѣщу свѣта
и ме гори ужасно, и ме мжчи...

Не, ще излѣя азъ тазъ отрова
изъ моитѣ накипѣлитѣ гърди,
макаръ и да отровя цѣлий свѣтъ
съсъ нея... Нека! — Тъй ще ми олекне.
Така! А ти си мой помощникъ, друже, —
сѫдбата си не можемъ да избѣгнемъ!

Анастасий (мрачно и глухо)

Съсъ тебъ дори въ самий пъкълъ ще слѣзна!

(Мълчание).

Царица Мария.

Можа ли нѣщо да узнаешъ?

Анастасий.

Нищо.
Най-странни слухове се носятъ, но...
Напрегнати сѫ духоветѣ и,
като безъ наша воля, нѣщо става — —
какво? — не можешъ да угадишъ. Нѣщо
неизяснимо — като подъ земята
да става... Сѣкашъ, че се чува то
като подземенъ екотъ; прѣзъ въздуха
минава нѣкаква си тиха буря,
която носи гръмове ужасни...
И Сурсувулъ — и той е тъй загриженъ...
А всичко — мракъ!

Царица Мария.

Не знамъ, такъвъ ме трепетъ
обзима! И Борилъ тъй бѣше чуденъ!
Така загадъчно и странно той
говорѣше! Отчаянъ и смутенъ
той бърже си отиде. Да не би...

Анастасий.

Навѣрно за това, че азъ изказахъ
на Сурсувула моитѣ подозрѣния
за него, а пъкъ той го викалъ и го
разпитвалъ: азъ го видѣхъ, като излѣзе
изъ стаята на Сурсувула цѣлъ
почервенѣлъ и тъй забърканъ...

Царица Мария.

Тъй ли?

(Появява се Боянъ — братъ на царь Петра. Анастасий и царица Мария, като забѣлѣзватъ, че идва човѣкъ, потулятъ се малко, за да не бѫдатъ видени. Свѣтлината на мѣсечината става сé по-блѣдна и придава зловѣщъ изгледъ на шумитѣ и нависналитѣ клонаци).

Боянъ (глухо на себе си).

Слѣдъ малко... О, косата ми настръхва!

Анастасий (тихо на царица Мария).

Вижъ, той е онзи — като нощна влъхва
е влѣзълъ тукъ, а всѣкждѣ го дирятъ —
избѣгалъ е...

Царица Мария (отъ суевѣренъ страхъ почти извиква)

Боянъ?

Анастасий.

Мълчи!

Боянъ.

И ще засвирятъ
трѫби слѣдъ малко въвъ нощьта
като за Страшний сѫдъ...

Царица Мария.

Менъ ме е страхъ...

Боянъ.

И всѣки ще отвори погледъ плахъ,
отъ сънь катъ се пробуди... А смъртьта,
съюзница на всички кървави дѣла,
разперила е вече страшни си крила
надъ спещий градъ, потъналъ въвъ мъртвило...
Мъждѣй — едва блѣщука тамъ луната
като надгробно трепетно кандило,
което гасне въ небесата
отъ духването на смъртьта...

Царица Мария.

Вижъ, става грозна тъмнота —
тъмнѣй луната и едва блѣщука...
Да бѣгаме, да бѣгаме отъ тука!

Анастасий (треперещъ съ цѣло тѣло).

Не се страхувай! О, не бой се, мила!

Боянъ.

Ахъ, не напраздно азъ се тъй вълнувамъ:
пакъ ще дадемъ ужасенъ, кървавъ данъкъ
на тъмний свѣтски богъ — ний ще нахранимъ
съсъ нашитѣ тѣла това противно
чудовище, съ кръвьта си ще го напоимъ,
за да сдобие сила, че да дави
народитѣ и като черна сѣнка
да легне върху бѫдащето...

Царица Мария.

Чувай,
играй си той съ нечиста сила:
той днесъ отвързалъ Богомила
съ магия отъ позорний стълбъ — и какъ гърмѣше
каква ужасна буря бѣше...
А казватъ, че мѣнявалъ той въвъ мигъ
човѣшкия си образъ — своя ликъ
и ставалъ страшенъ звѣръ —
стръвница мечка, или пъкъ вълкъ черъ
съсъ огнени очи..

Анастасий.

Мълчи,
че както думашъ, може да се случи!...

Царица Мария.

Какъ грозно бухалъ бухa
въ зловѣщий мракъ!.. Чуй, пие куче...

Анастасий.

Вие куче!?

Царица Мария.

Тъй страшно!.. И нощьта така е глуха...
Тъй... сѣкашъ гробищата се разтварятъ,
и задушливи миризми отъ тамо се изпарятъ,
че тежъкъ е отъ тѣхъ въздуха...
На зло е! О, да си вървимъ
по-скоро!

Анастасий.

И да съобщимъ...

(Скриватъ се).

Боянъ.

И най-подиръ
защо е всичко туй? Какво ще сторимъ ний съ това?
На churanията ехидната глава
ще смажемъ ний и кървавия ѝ кумиръ
съсъ викове побѣдни ще сломимъ,
и яростно ще разтрошимъ
веригитѣ, съ кои е окованъ народа,
за да... О, да, че да му изковатъ пакъ нови,
по-яки отъ напрѣжнитѣ, окови...
Лъжлива е тазъ кървава свобода:
тя съ блѣнове най-сладостни опива
народитѣ като съсъ татулъ и тогива
разпаля въ тѣхъ най-пъклени вражди,
най-диви страсти, че братъ брата да убива
и като звѣръ съсъ кръвь да се опива,
а тя на своитѣ гжрди
откърмя само бждащи убийци и тирани
и съ трупове на мъртавци се храни...
Отъ тѣзи бунтове земята потреперва,
и ада се отваря съ пламъци и димъ,
отъ гдѣто, тъмни си крила като разперва,
изхвръква злобний бѣсъ неукротимъ
на отмъщението и катъ черна буря
помрача небесата и лазура
и ни затуля слънцето на любовьта —
свѣтътъ потъва въ страшна тъмнота...
Слѣдъ малко... Скоро живитѣ отъ ужасъ —
отъ смъртенъ ужасъ ще да занѣмѣятъ,
а мъртвитѣ във гроба ще застенатъ,
и сѣнкитѣ на нашитѣ бащи,
отъ страшний шумъ смутени, ще излѣзатъ
отъ тамъ позора ни да видятъ и —
и да ни прокълнатъ... Ще затреператъ
дори бездушнитѣ скелети — съ кръвь
ще се облѣятъ коститѣ, и страшно
ще се пропукатъ черепитѣ кухи...
Ала защо — защо така мърчи?
Земята като да потъва въ гробъ,
кждѣто гаснатъ живитѣ лжчи,
кждѣ умира свѣтлата надежда...
О, тозъ катраненъ мракъ какъ ме задушва!
Най-силната — свѣткавичната мисъль
не може него да го разведри...
Умътъ тъмнѣй, и погледътъ гори...

ПРОЛѢТНИТѢ ВОДИ.

От Ѳ. *И. Тютчевъ.*

(Прѣводъ)

Бѣлѣй се йощъ въ полето снѣгъ,
А вадичкитѣ вечъ шумятъ,
Шумятъ и будятъ сънний брѣгъ,
Шумятъ, играятъ и гласятъ;

Гласятъ тѣ въ коръ по стръмнини:
„О, пролѣть иде пълна съ цвѣтъ!
„Прѣдвѣстници сме нейни ний,
„Тя изпроводи насъ напрѣдъ!“

О, пролѣть иде пълна съ цвѣтъ,
И свѣтли, топли майски дни
Вървятъ подирѣ въ строенъ редъ
И носятъ радость и пѣсни.

Д. К. Поповъ.

Магдалина.

Наистина, нощьта така е мрачна,
а мѣсецъ свѣтѣше...

Боянъ.

Кога изгаснатъ
въ небето мѣсецъ. слънце и звѣзди,
тогава любовьта пакъ ще ни свѣтне
и ще разсѣе ужаситѣ смъртни
на страшната и вѣчна нощь.

Магдалина (взира се и се услушва).

Вижъ тамъ ..
като че ли се мѣркатъ хора... Тѣ —
тѣ да не търсятъ нѣкого? — Да знаятъ,
че ти си тукъ!!

Боянъ (гледа я съ увлечение).

Какво отъ туй? О, нека
свѣтътъ да дойде съ всичката си сила —
отъ тебъ не може той да ме откжсне.

Магдалина.

Тебъ търсятъ те — пази се! Вvвъ палата
движение — войницитѣ сноватъ
насамъ-натамъ и никого не пущатъ
нито да влѣзе, нито да излѣзе.

Боянъ.

Така ли? (Чува се глухо движение).

Магдалина (уплашена).

Видишъ ли..? Тукъ идатъ... Бѣгай!

Боянъ (гледа потрѫпналъ, безъ да се помръдне — като закованъ).

Да бѣгамъ...? Ахъ, отъ тебъ да бѣгамъ!
Ела съсъ мене, Магдалина!

Магдалина.

Послѣ
ний ще се видимъ, а сега... (Улавя го за ржката)
Сега...
спасявай се по-скоро!

Борилъ (гледа я нѣмъ и изневнадаъ, като да му се е смръзнала всичката кръвь. Послѣ малко — забързанъ)

. . . Азъ... съмъ щастливъ, царице!

(Смарагда си закрива лицето съ рѫцѣ и се подпира безпомощно о дънера на дървото)

Царица Мария.

Капризното дѣте на любовьта
при тебе всѣкога дохажда кротко,
само — послушно гледа те въ очитѣ
и обѣщава ти най-чудно щастие.
Що искашъ повече?

(Смарагда се скрива и си отива).

Борилъ (като въ треска)

О да, що искамъ
азъ повече? Щастливъ...! Царице свѣтла,
таквозъ голѣмо щастие сега
ще ме направи двойно по-нещастенъ.
Щастливъ... отчаяно щастливъ — тъй както
би можалъ человѣкъ щастливъ да бѫде,
кога прѣзъ мрачний му животъ изгрѣй
внезапно нѣкоя безкрайна радость,
и той прѣзъ чудната й свѣтлина
съсъ ужасъ види близкия си гробъ!

Царица Мария.

Какъ...? ...Близкия си гробъ!? Какво приказвашъ?

Борилъ.

Проклятие надъ мене виси!

Царица Мария.

Що е
това съсъ тебъ, Бориле? Що така
говоришъ?

Борилъ.

Не, недѣй ме пита! Скоро...
Не, . може-би...

Царица Мария.

Не искашъ да ми кажешъ?

Борилъ.

Царице свѣтла. — Не! — Прощавай! Азъ
усѣщамъ, че прѣзъ тази страшна нощь

най-хубавия образъ ще разбия
въ душата си — най-чудната икона
въвъ моя храмъ... Прощавай!

(Отива си бърже)

Царица Мария (сама)

Що е туй?
Азъ нищо не разбрахъ и не можахъ
отъ него нищо да науча. Нищо!
Загадка тъмна бѣше всѣка дума,
а туй — тъй смжтно, неопрѣдѣлено —
то повече ме плаши. (Стои замислена)
А защо ли
не дойде Анастасий? Азъ му казахъ
да дойде тукъ. (Ходи неспокойна. Анастасий идва
— тѣлохранитель на ц. Мария, гъркъ).

Анастасий.

Забавихъ се — нали?
При Сурсувула бѣхъ — той бѣ ме викалъ.

Царица Мария.

Азъ тъкмо мислѣхъ да си ходя. Знайшъ ли,
съ кого се срѣщнахъ тукъ?

Анастасий

Съ кого?

Царица Мария.

Съ Борила.

Анастасий.

Съ Борила? И какво?

Царица Мария (дяволито)

Признахъ му се
въ любовь. Ще ревнувашъ ли?

Анастасий

О, азъ знамъ,
че тебѣ ти се щé да ме подразнишъ —
азъ знамъ, че мене само ти обичашъ —
за мене твоята любовь е корабъ
надеженъ, въ който бурната вълна
на ревностьта не може да проникне.

Борилъ (гледа я нѣмъ и изненаданъ, като да му се е смръзнала всичката кръвь. Послѣ малко — забърканъ)

. . . Азъ... съмъ щастливъ, царице!

(Смарагда си закрива лицето съ ржцѣ и се подпира безпомощно о дънера на дървото)

Царица Мария.

Капризното дѣте на любовьта
при тебе всѣкога дохажда кротко,
само́ — послушно гледа те въ очитѣ
и обѣщава ти най-чудно щастйе.
Що искашъ повече?
(Смарагда се скрива и си отива).

Борилъ (като въ треска)

О да, що искамъ
азъ повече? Щастливъ..! Царице свѣтла,
таквозъ голѣмо щастие сега
ще ме направи двойно по-нещастенъ.
Щастливъ... отчаяно щастливъ — тъй както
би можалъ човѣкъ щастливъ да бжде,
кога прѣзъ мрачний му животъ изгрѣй
внезапно нѣкоя безкрайна радость,
и той прѣзъ чудната й свѣтлина
съсъ ужасъ види близкия си гробъ!

Царица Мария.

Какъ..? ...Близкия си гробъ!? Какво приказвашъ?

Борилъ.

Проклятие надъ мене виси!

Царица Мария.

Що е
това съсъ тебъ, Бориле? Що така
говоришъ?

Борилъ.

Не, недѣй ме пита! Скоро...
Не, . може-би...

Царица Мария.

Не искашъ да ми кажешъ?

Борилъ.

Царице свѣтла, ...Не! — Прощавай! Азъ
усѣщамъ, че прѣзъ тази страшна нощь

най-хубавия образъ ще разбия
въ душата си — най-чудната икона
всъвъ моя храмъ... Прощавай!

(Отива си бърже)

Царица Мария (сама)

Що е туй?
Азъ нищо не разбрахъ и не можахъ
отъ него нищо да науча. Нищо!
Загадка тъмна бѣше всѣка дума,
а туй — тъй смжтно, неопрѣдѣлено —
то повече ме плаши. (Стои замислена)
А защо ли
не дойде Анастасий? Азъ му казахъ
да дойде тукъ. (Ходи неспокойна. Анастасий идва — тѣлохранитель на ц. Мария, гъркъ).

Анастасий.

Забавихъ се — нали?
При Сурсувула бѣхъ — той бѣ ме викалъ.

Царица Мария.

Азъ тъкмо мислѣхъ да си ходя. Знайшъ ли,
съ кого се срѣщнахъ тукъ?

Анастасий

Съ кого?

Царица Мария.

Съ Борила.

Анастасий.

Съ Борила? И какво?

Царица Мария (дяволито)

Признахъ му се
въ любовь. Ще ревнувашъ ли?

Анастасий

О, азъ знамъ,
че тебѣ ти се щé да ме подразнишъ:
азъ знамъ, че мене само ти обичашъ —
за мене твоята любовь е корабъ
надеженъ, въ който бурната вълна
на ревностьта не може да проникне.

Не, ще излѣя ази тазъ отрова
изъ мойтѣ накипѣлитѣ гжрди,
макаръ и да отровя цѣлий свѣтъ
съсъ нея... Нека! — Тъй ще ми отлекне.
Така! А ти си мой помощникъ, друже, —
сждбата си не можемъ да избѣгнемъ!

Анастасий (мрачно и глухо)

Съсъ тебъ дори въ самий пжкълъ ще слѣзна!

(Мълчание).

Царица Мария.

Можа́ ли нѣщо да узнаешъ?

Анастасий.

Нищо.
Най-странни слухове се носятъ, но...
Напрегнати сж духоветѣ и,
като безъ наша воля, нѣщо става — —
какво? — не можешъ да угадишъ. Нѣщо
неизяснимо — като подъ земята
да става... Сѣкашъ, че се чува то
като подземенъ екогъ; прѣзъ въздуха
минава нѣкаква си тиха буря,
която носи гръмове ужасни...
И Сурсувулъ — и той е тъй загриженъ...
А всичко — мракъ!

Царица Мария.

Не знамъ, такъвъ ме трепетъ
обзима! И Борилъ тъй бѣше чуденъ!
Така загадъчно и странно той
говорѣше! Отчаянъ и смутенъ
той бърже си отиде. Да не би...

Анастасий.

Навѣрно за това, че азъ изказахъ
на Сурсувула мойтѣ подозрѣния
за него, а пъкъ той го викалъ и го
разпитвалъ: азъ го видѣхъ, катъ излѣзе
изъ стаята на Сурсувула цѣлъ
почервенѣлъ и тъй забърканъ...

Царица Мария.

Тъй ли?

(Появява се Боянъ — братъ на царь Петра. Анастасий и царица Мария, като забѣлѣзватъ, че идва човѣкъ, потулятъ се малко, за да не бѫдатъ видени. Свѣтлината на мѣсечината става се́ по-блѣдна и придава зловѣщъ изгледъ на шумитѣ и нависналитѣ клонаци).

Боянъ (глухо на себе си).

Слѣдъ малко... О, косата ми настръхва!

Анастасий (тихо на царица Мария).

Вижъ, той е онзи — като нощна влъхва
е влѣзълъ тукъ, а всѣкждѣ го дирятъ —
избѣгалъ е...

Царица Мария (отъ суевѣренъ страхъ почти извиква)

Боянъ?

Анастасий.

Мълчи!

Боянъ.

И ще засвирятъ
трѫби слѣдъ малко въвъ нощьта
като за Страшний сѫдъ...

Царица Мария.

Менъ ме е страхъ...

Боянъ.

И всѣки ще отвори погледъ плахъ,
отъ сънь катъ се пробуди... А смъртьта,
съюзница на всички кървави дѣла,
разперила е вече страшни си крила
надъ спещий градъ, потъналъ въвъ мъртвило...
Мъждѣй — едва блѣщука тамъ луната
като надгробно трепетно кандило,
което гасне въ небесата
отъ духването на смъртьта...

Царица Мария.

Вижъ, става грозна тъмнота —
тъмнѣй луната и едва блѣщука...
Да бѣгаме, да бѣгаме отъ тука!

Анастасий (треперещъ съ цѣло тѣло).

Не се страхувай! О, не бой се, мила!

Боянъ.

Ахъ, не напраздно азъ се тъй вълнувамъ:
пакъ ще дадемъ ужасенъ, кървавъ данъкъ
на тъмний свѣтски богъ — ний ще нахранимъ
съсъ нашитѣ тѣла това противно
чудовище, съ кръвьта си ще го напоимъ,
за да сдобие сила, че да дави
народитѣ и като черна сѣнка
да легне върху бѫдащето...

Царица Мария.

Чувай,
играй си той съ нечиста сила:
той днесъ отвързалъ Богомила
съ магия отъ позорний стълбъ — и какъ гърмѣше
каква ужасна буря бѣше...
А казватъ, че мѣнявалъ той въвъ мигъ
човѣшкия си образъ — своя ликъ
и ставалъ страшенъ звѣръ —
стръвница мечка, или пъкъ вълкъ черъ
съсъ огнени очи..

Анастасий.

Мълчи,
че както думашъ, може да се случи!...

Царица Мария.

Какъ грозно бухалъ буха
въ зловѣщий мракъ!.. Чуй, вие куче...

Анастасий.

Вие куче!?

Царица Мария.

Тъй страшно!.. И нощьта така е глуха...
Тъй... сѣкашъ гробищата се разтварятъ,
и задушливи миризми отъ тамо се изпарятъ,
че тежъкъ е отъ тѣхъ въздуха...
На зло е! О, да си вървимъ
по-скоро!

Анастасий.

И да съобщимъ...

(Скриватъ се).

Боянъ.

И най-подиръ
защо е всичко туй? Какво ще сторимъ ний съ това?
На тиранията ехидната глава
ще смажемъ ний и кървавия й кумиръ
съсъ викове побѣдни ще сломимъ,
и яростно ще разтрошимъ
веригитѣ, съ кои е окованъ народа,
за да... О, да, че да му изковатъ пакъ нови,
по-яки отъ напрѣжнитѣ, окови...
Лъжлива е тазъ кървава свобода:
тя съ блѣнове най-сладостни опива
народитѣ като съсъ татулъ и тогива
разпаля въ тѣхъ най-пъклени вражди,
най-диви страсти, че братъ брата да убива
и като звѣръ съсъ кръвь да се опива,
а тя на своитѣ гърди
откърмя само бъдащи убийци и тирани
и съ трупове на мъртавци се храни...
Отъ тѣзи бунтове земята потреперва,
и ада се отваря съ пламъци и димъ,
отъ гдѣто, тъмни си крила като разперва,
изхвръква злобний бѣсъ неукротимъ
на отмъщението и катъ черна буря
помрача небесата и лазура
и ни затуля слънцето на любовьта —
свѣтътъ потъва въ страшна тъмнота...
Слѣдъ малко... Скоро живитѣ отъ ужасъ —
отъ смъртенъ ужасъ ще да занѣмѣятъ,
а мъртвитѣ във гроба ще застенатъ,
и сѣнкитѣ на нашитѣ бащи,
отъ страшний шумъ смутени, ще излѣзатъ
отъ тамъ позора ни да видятъ и —
и да ни прокълнатъ... Ще затреператъ
дори бездушнитѣ скелети — съ кръвь
ще се облѣятъ коститѣ, и страшно
ще се пропукатъ черепитѣ кухи...
Ала защо — защо така мърчи?
Земята като да потъва въ гробъ,
къдѣто гаснатъ живитѣ лъчи,
къдѣ умира свѣтлата надежда...
О, тозъ катраненъ мракъ какъ ме задушва!
Най-силната — свѣткавичната мисъль
не може него да го разведри...
Умътъ тъмнѣй, и погледътъ гори...

Що става съ менъ? Въ очитѣ смъртенъ мракъ,
ала прѣзъ него катъ прѣзъ черно було
азъ виждамъ... сѣнки кървави...
(Настръхналъ) И моятъ
баща.! (Неволно се стъписва уплашенъ и опуленъ).
Ти си безсмъртенъ духъ, или...
или си нѣкакъвъ суетенъ призракъ,
игра на моето въображенйе
разслабено и болно? Пустъ миражъ
прѣдъ моитѣ очи, кой взема само
отъ моето сърце животъ и се запаля
отъ огъня на мисъльта ми? Азъ —
азъ мога да ти заповѣдвамъ, мога
отъ моето лице да те пропждя,
суетенъ призракъ! Можешъ ти да плашишъ
дѣца, жени и баби суевѣрни...
Заклевамъ те, — махни се, изчезни!
— — — — — — — — — — — —
Стои катъ смърть той непоколебимъ;
като гранитъ, облеченъ във желѣзо,
така стои той... Колко страшенъ, грозенъ!
Катъ стенящи талази се разбиха
словата ми безъ ехо, безъ отвѣтъ,
като въ скала мъртвешка. Душно, тежко!
Той.. вика ме — той... кима ми съ глава...
Това е той... безсмъртниятъ му духъ —
блуждаещиятъ духъ на моя татко...
Той броди и не може да намѣри
покой въвъ гроба, гоненъ отъ бѣса
на нѣкой тежъкъ грѣхъ... Той иде... иде...
Отъ него вѣе мразъ — кръвьта ми смръзва...
О, струва ми се, че ако би могълъ
той да говори, неговитѣ думи... (Чува се внезапенъ шумъ, като че ли е прѣминалъ мигновено силенъ вѣтъръ прѣзъ дръвесата).
Какво ли бѣ това? Съ въздишка страшна
той пръсна се и мигомъ се изгуби...

(Идва Магдалина — придворна жена).

Магдалина.

Азъ знаяхъ, че пакъ тука ще те видя.
И днесъ те видѣхъ тамъ... въ онази буря...

Боянъ (залита въ прѣгръдкитѣ й, като да търси прибѣжище).

О, Магдалина, съ тебъ не е тъй страшна
нощьта — не е тъй тъмна и зловѣща...

Магдалина.

Наистина, нощьта така е мрачна,
а мѣсецъ свѣтѣше...

Боянъ.

Кога изгаснатъ
въ небето мѣсецъ, слънце и звѣзди,
тогава любовьта пакъ ще ни свѣтне
и ще разсѣе ужаситѣ смъртни
на страшната и вѣчна нощь.

Магдалина (взира се и се услушва).

Вижъ тамъ..
като че ли се мѣркатъ хора... Тѣ —
тѣ да не търсятъ нѣкого? — Да знаятъ,
че ти си тукъ!!

Боянъ (гледа я съ увлечение).

Какво отъ туй? О, нека
свѣтътъ да дойде съ всичката си сила —
отъ тебъ не може той да ме откжсне.

Магдалина.

Тебъ търсятъ те — пази се! Вътъ палата
движение — войницитѣ сноватъ
насамъ-натамъ и никого не пущатъ
нито да влѣзе, нито да излѣзе.

Боянъ.

Така ли? (Чува се глухо движение).

Магдалина (уплашена).

Видишъ ли..? Тукъ идатъ... Бѣгай!

Боянъ (гледа потръпналъ, безъ да се помръдне — като закованъ).

Да бѣгамъ...? Ахъ, отъ тебъ да бѣгамъ!
Ела съсъ мене, Магдалина!

Магдалина.

Послѣ
ний ще се видимъ, а сега... (Улавя го за ржката)
Сега...
спасявай се по-скоро!

Боянъ (понячва да тръгне и пакъ се спира)

Ахъ, не мога! —
Не мога!! Струва ми се, че земята
подъ менъ ще се събори, ако се
отдалеча отъ тебе — страшенъ гробъ
ще се отвори, въ който ще потъна...

Магдалина (съ прѣмалялъ гласъ).

Ахъ, моля те, върви!

Боянъ (като замаянъ).

Пакъ въ тази нощь..?
Въ нощьта на ужаситѣ — на смъртьта..?
Ахъ, сѣкашъ че не ще те видя вече...
Прощавай! (Скрива се. Тутакси се появяватъ въоръжени войници).

Магдалина. (Съ напрѣгнато отчаяние въ лицето, съ затаенъ дъхъ, стои неподвижна. Закрива си послѣ лицето съ ржцѣ и извиква глухо и задавено.)

Боже мили, запази го!

Иванъ Грозевъ.

Донъ Кихотъ въ България.

Отъ вѣкове насамъ на смѣхъ свѣтътъ ме зима;
На всичкитѣ езици Донъ Кихотъ
Значение на умъ извѣянъ има:
Така кръщаватъ въ дневния животъ
Онѣзъ, които хабятъ си мощьта
По сънища и призрачни нѣща.

Ни Росинантъ оставиха на мира,
Ни Санхо Панса биде пощаденъ;
Вредъ кичи го площадната сатира
Съсъ прозвища обидни всѣки день:
Азъ храня се съсъ звѣзди и въздухъ,
Той мисли сѐ за кръглий си търбухъ.

Не вѣрваха, че мога да линѣя
На мила страсть отъ нѣжната тѫга.
Изсмѣха се съсъ мойта Дулцинея
И спомнятъ я, на подбивъ, на шега,
Щомъ искатъ нѣкому да сторятъ срамъ,
Че се томи отъ глупъ любовенъ пламъ.

Но не сѣтихъ ни злоба, ни смущенье;
Унесенъ горѣ въ звѣздни висини,
Оставихъ се на своето влѣченье
И, жаждущъ за земята сяйни дни,
Не щѣхъ да знамъ, по свѣтлия си пѫть,
Що мисли и мълви за менъ свѣтътъ.

И побѣдихъ. Навредъ възторгъ потаенъ
За мене дига се. Цѣлъ свѣтъ мълви
И пита: „Кой е тоя рицарь сяенъ,
Кой съ бодъръ видъ стремително върви
Въ мъгли и вѣтрове, по студъ и пекъ,
Отъ мълния по-бръзъ, катъ вихъръ лекъ?

Тозъ всадникъ чуденъ, който се вѣстява
И чезне пакъ прѣзъ облакъ свѣтълъ прахъ,
Като прѣзъ нѣкой ореолъ отъ слава,
Гордъ, смѣлъ, кой ни умора знай ни страхъ,
Тозъ всадникъ, кой възбужда общъ захласъ,
Въ кого цѣлъ свѣтъ вперилъ е взоръ, — съмъ азъ.

Да, Донъ Кихотъ съмъ азъ, и години
Ще сторя триста днесь, но чуденъ жаръ
У мене пламенѣй, сърдце не стине,
И нѣма никога да бѫда старъ:
Богъ явенъ вѣчна младость ми е далъ,
Да любя вѣчно младий идеалъ.

Слѣдъ триста години дайте ми имане,
Дворци, на хълмъ високи замъкъ якъ,
Ще ги захвърля азъ безъ колебание
И ще остана рицарь бѣденъ пакъ,
На копие ръждясало опрянъ,
Унесенъ духомъ въ лучезаренъ блянъ.

Блазѣ му кой за широки кръгозори,
За правда и за свѣтлина копнѣй.
Блазѣ му кой за другитѣ се бори
И кой за общо благо пламенѣй!
Той може да не е богатъ и ситъ,
Но въ себе е доволенъ и честитъ.

Ти който и да си, за свѣтли цѣли
Недѣй мисли, не се стреми напрѣдъ,
Не се увличай въ прѣдприятия смѣли.
Слѣдъ себе не мечтай да водишь свѣтъ,
Ако въ душа ти, свѣтла катъ звѣзда,
Зари не прѣска нѣкоя мечта.

Не, некадъренъ е да се издига
Кой за успѣхи вѣрни сѐ мечтай,
Кого не блазни туй що се не стига,
Кой отъ потайна радость не сияй
Кога рекатъ, по нѣкой малъ поводъ,
Че мъничко поне е Донъ Кихотъ!...

К. Величковъ.

София, Януарий, 1905.

Това стихотворение е написано въ първитѣ мѣсеци на тая година, по случай трисъта-годишния юбилей отъ появлението на безсмъртния романъ на Сервантеса. Искалъ съмъ и азъ да зема единъ малъ участие въ тоя културенъ праздникъ, който прѣдизвика тържества у всички образовани народи. Нека доброто намѣрение, което ме е ръководило, ми издѣйствува прѣдъ читателитѣ снисхождение и прошка за слабитѣ страни на стихотворението.

Авт.

На нова-година.

Скица.

Мръква се... Фъртуната силно вие и засипва обилно пѫтищата, двороветѣ и стрѣхитѣ на голѣми снѣжни прѣспи. Навредъ е побѣлѣло и нищо се не види. Издалече, откъмъ южната страна на града, едва се забѣлѣзва грамадниятъ бѣлѣзникавъ силуетъ на Витоша, която сега, тѫжна и непривѣтлива, се губи нѣкждѣ въ далечината. Мразно е. Клоноветѣ на дърветата сѫ овиснали съ кичури отъ игливъ, блѣскавъ скрѣжъ, който имъ придава особни вълшебни очертания. Снѣгътъ хрупти подъ нозѣтѣ на минувачитѣ. Тукъ-тамѣ изъ по-главнитѣ улици се мѣркатъ селяни съ дрѣнови пръчки. Чаршията е шумна и оживѣна: навредъ изъ магазинитѣ кръстосватъ дами и господа, нѣкои послѣдвани отъ слугинитѣ си, съ кошници, прѣпълнени съ всѣкакви покупки и дарове. Нѣкои отъ еснафитѣ, носещи табли съ позлатени ябълки и чемширъ, подкачатъ вече да спохаждатъ магазинитѣ и да честитятъ На нѣкои мѣста по стѣнитѣ сѫ изложени, окачени на цѣли редици, картинки съ честитки, фигурки и цвѣтни пощенски карти, които се разграбватъ отъ веселитѣ младежи, които на групи изпълватъ улицитѣ и мегданитѣ.

Защото довечера е нова-година и всѣки се стѣга весело да я срѣщне...

*
* *

— Бързай, Анке, часътъ е вече 10, много ще закъснѣемъ. Балътъ е започналъ вече, говорѣше столичниятъ гражданинъ Чакѫровъ, виденъ чиновникъ въ едно министерство, на жена си, която, застанала прѣдъ огледáлото, довършваше труфилото си.

— Какво отъ това че е 10? Ти нали знаешъ, че не обичамъ хорото?

— Но догдѣ идемъ, ще стане и 11. Па и кола мѫчно се намиратъ тази вечерь... Иванке, я припни до улицата и докарай единъ файтонъ, обърна се той къмъ слугинята. Хемъ чувай, добави той, гледай да го спазаришъ по-евтино!

Чакѫрови се тъкмѣха за бала, който Бесѣдата устройва срѣщу всѣка нова-година за членоветѣ си и тѣхнитѣ гости. А Борисъ Чакѫровъ бѣ дългогодишенъ неинъ членъ, отъ ергенскитѣ си още години, и обичаше често да спохождa съ съпругата си забавленията на Бесѣдата. Па и Анка Чакѫрова

обичаше салонния животъ: млада, стройна и напѣта, съ хубави сини очи, надъ които се виеха дълги, витти вѣжди. Тя още съ влизането си въ залата, привличаше вниманието и събираше погледитѣ. Членка на нѣколко отъ извѣстнитѣ мѣстни благотворителни дружества, тя имаше много познанства и достъпъ между доброто столично общество. Но не само това: Анка Чакърова бѣше добра домакиня и нѣжна майка. Тя много залѣгаше за доброто и възпитание на дѣцата си: сама добила отлично възпитание и завършила гимназия въ родния си градъ, тя обръщаше особено внимание да развие у тѣхъ самостоятелность, трудолюбие и чувството на дългъ къмъ ближнитѣ, да имъ облагороди сърдцата и да ги учи на милость и състрадание.

— Файтонъ дойде, Господине, извика слугинята.

— Да вървимъ ли, Анке? продума Чакъровъ.

— Хайде ... Азъ съмъ готова ..., Иванке, изгаси свѣщитѣ, заключи и си легни въ спалнята при дѣцата ... Гледай да не се отвиватъ — Борисчо обича много да се развива ... Като си дойдемъ, ще почукаме на прозореца, говорѣше Госпожа Чакърова, като навѣваше шубата си.

Файтонътъ протрака и полека се запъти къмъ Бесѣдата.

— Знаешъ ли, че забравихъ да кажа да заключатъ и [illegible] вратата — тази слугиня ще [illegible] [illegible] [illegible]. Може да потропатъ и дойдатъ, и ще се изплашатъ дѣцата, се тревожеше Анка въ пътя.

— Нѣма нищо, Анке, а и ще се върнемъ до тогава. Па и да дойдатъ, Борисчо знае ... Нали въ къщи имъ [illegible] оръжия да [illegible] баба си? Слушаше.

Файтонътъ зави въ [illegible] на „[illegible]“ улица и замрѣ предъ освѣтения входъ на Бесѣдата, където много още коля чакаха редъ. Отъ далече достигаха звуцитѣ на оркестра. „Заповѣдайте, [illegible]“ [illegible] госпожа Чакърова, като [illegible] въ предверието.

— Анке, азъ ще оставя дрехитѣ тукъ а ти иди въ гардероба. Много свѣтъ има тая вечеръ ...

[illegible] въ гардероба, [illegible] Анка [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Не[illegible] [illegible] весело общество [illegible] разни групи въ залата. [illegible] се [illegible] залата и [illegible] отъ звуцитѣ на оркестра, скрити въ [illegible] [illegible] Анка Чакърова бѣ

заградена отъ цѣлъ роякъ кавалери, които чакаха търпеливо реда си.

Оркестрътъ даде първия знакъ за кадрила. На Анка се падна мѣсто до една нейна добра приятелка и съученица, Госпожа Иванова, подпрѣдсѣдателка на едно женско благотворително дружество.

— Добъръ вечеръ, Радо, кждѣ бѣше по-рано, че не те видѣхъ? Мислихъ, че не сте дошли, извика Анка весело на приятелката си.

— Бѣхъ въ малкия салонъ . . . Тукъ е страшна задуха — не се седи. Мжжътъ ми само надникна, па дума: „Ще бѣгамъ, не е за мене“ и отиде, та се не видѣ, въ бюфета на пиво. Какъ сж дѣцата?

— Благодаря, здрави сме всички . . . Оставихъ ги съ кака имъ Иванка . . . Ами вашитѣ дѣца какъ сж, Петето расте ли?

— Расте и играе . . . изпочупи орталжка въ кжщи . . . Много е веселъ тая вечерь, пакостникътъ: знаешъ, парата отъ питата нему ее падна . . . Баща му, много го гали . . . А у васъ кому се падна парата?

— На Люба . . . Дома дѣцата не сж тъй весели . . .

— Защо?

— Не имъ купихме играчки, тая година, като други пжть . . .

— Че защо тъй?

— Отгатай!

— Навѣрно не си искала да имъ вземешъ.

— Съвсѣмъ не!

— Е, тогава?

— Купихме друго нѣщо . . .

— Не те разбирамъ.

— Тогава слушай. Седя онзи день въ столовата и работя. По едно врѣме влиза слугинята и ми казва, че нѣкоя жена ме дирѣла. Излизамъ на вратата и какво да видя: една сиромахкиня съ двѣ дребни дѣца, овити въ дрипи, боси, посинѣли и цѣли трепереши на студа. (Знаешъ, какви студове имахме тия дни) Гледамъ и не вѣрвамъ очитѣ си: бившата ни перачка. „Ти ли си, мари Велико,“ думамъ, „каква е тая работа, защо водишъ тѣзи дѣца така изъ мраза?“ А тя плаче и нищо не говори. Послѣ се съвзе и ми разправи, че мжжътъ й, работникъ въ Държавната Печатница, се поминалъ прѣди 2 мѣсеца отъ грждна болесть, като я оставилъ въ тежка сиромашия. Отъ начало тя работѣла още людско пране изъ кжщята и прѣхранвала дѣцата си. Но отпослѣ заболѣва, ржцѣтѣ й се подули, отекли, покрили съ рани отъ студа. Не щешъ ли, за проклетия, и агентинътъ, прѣди праздницитѣ, ги напждилъ — тѣ живѣели въ една отъ градскитѣ бараки, край Св. София — и тя, врѣдъ тая люта зима, останала на улицата съ тия дребни дѣца. „Отъ два дни нищо не сж яли,

Госпожо" говорѣше ми тя „додохъ да те помоля да имъ дадешъ нѣщо за праздницитѣ, Госпожо, Господъ да те поживи"... Мисля си, не мога нищо да й помогна—всичкитѣ си домашни вѣхтушини бѣхъ раздала на сиромаси, още прѣди Коледа. Искамъ, но не ми иде на умъ, що да сторя; а пъкъ ги гледамъ и двѣтѣ треперятъ, клетитѣ: по́-голѣмото, момиченце на 6-7 години, овито въ скжсанъ шалъ, малкото петгодишно момче, почти босо. Питамъ мжжа си (знаешъ го колко е жаловитъ), какво да направимъ, а той завикалъ: „Работата е много проста, — правя едно прѣдложение, ще бждешъ ли съгласна?" „Да го чуя" казвамъ. „Вмѣсто играла за дѣцата на Нова-година, нѣма ли да е по-добрѣ да купимъ обувки на тѣзи злочести дѣца? Дома играла изпочупени и боклуци всѣкакви колко щешъ, и безъ тѣхъ ще минатъ. Вмѣсто да хвъргаме пари напразно, нека утѣшимъ, както можемъ, тая нещастна майка. Щешъ ли?" Размислихъ малко, па му рѣкохъ: „Браво, твоята мисъль е чудна, азъ ти благодаря горещо..." И вмѣсто играла, купихме обувки. Не си струва да ти разправямъ, какъ плака прѣдъ мене Велика, какъ се радваха дѣцата й... Изпитахъ неописуемо блаженство, като ги гледахъ весели, щастливи... Разбра ли ме сега добрѣ, Радо?

— Да, отговори покъртено приятелката й.

— Но да вървимъ, Радо, азъ много те замаяхъ съ приказкитѣ си — вижъ, всички вече се стичатъ къмъ сцената.

* * *

Достигнаха далечни топовни гърмежи.

Завѣсата се вдигна, и прѣдсѣдательтъ на Бесѣдата поздрави на високъ гласъ веселото общество съ встжпването на новата година. Веднага, между гоститѣ, започнаха честитки за здраве, щастие и всѣкакви добрини...

Слѣдъ малко въ залата нахълтаха нѣколко момчета съ пръчици въ ржцѣ и почнаха да шибатъ дамитѣ по свиленитѣ имъ накити. Най-малкото отъ тѣхъ се приближи до Анка и почна боязливо, съ наведени очи, да я сурвака. То носѣше нови обувки.

Анка Чакжрова бѣше щастлива: тя веднага го позна.

Новата година бѣ донела радость и за Великинитѣ дѣца!

Д. В. С.

Рилъ, Спасовъ-день, 1905 год.

Общославянски езикъ.

Отъ професоръ **В. Цоневъ.**

Подъ изразъ „общославянски езикъ" може да разбираме или онзи стародавенъ говоръ, едно врѣме общъ на славянитѣ, когато живѣели още като примитивно плѣме, безъ държавна уредба и безъ писменность, или пъкъ книжовенъ езикъ, признатъ тъй или инакъ за общъ литературенъ органъ на сичкитѣ славянски народи слѣдъ тѣхната плѣменна раздѣла.

Въ първото си значение общославянски, или както би се нарекълъ още, старославянски езикъ, отдавна вече не сѫществува; той се губи въ оная дълбока древность, когато славянитѣ напущатъ първата си обща родина и заематъ днешнитѣ си земи, образуватъ държави и начеватъ исторически животъ. Тъй разбиранъ общославянски или старославянски езикъ е днесъ за днесъ отвлѣчено понятие, което може да има само теоретическо-научно значение — да служи за крайна цѣль на славянската филология, която чрѣзъ сравнителни изучвания се стреми да възстанови стариятъ ликъ на този езикъ, за да послужи съ това на сравнителното индоевропейско езикознание.

Второто значение на понятието „общославянски езикъ", макаръ да нѣма и то за сега реална стойность, обаче крие въ себе си чисто практична цѣль; защото общославянски езикъ, тъй разбиранъ, значи общо писменно и говорно срѣдство за споразумяване между сичкитѣ славяни, зети въ цѣлото си разнообразие. Но такова срѣдство, колкото драгоцѣнно и да е, днесъ за днесъ е само pium desiderium, сърдечно желание, или по-добрѣ, благочестива идея за сички ония добри славяни, които съзнаватъ огромното значение на такъвъ единъ общославянски езикъ и ратуватъ за него. Обаче безъ да бѫдемъ пламенни славянофили, а само хладни мислители, можемъ и ний да положимъ въпросътъ: възможенъ ли е общославянски езикъ и да отговоримъ въ положителна смисъль.

Идеята за общославянски езикъ не е нова; тя има задъ себе си десетвѣковна история; още повече, тя бѣше прѣди хиляда години не само идея, не само далечна мечта като днесъ, а напълно реализирана мисъль: първитѣ основатели на славянска писменность, Солунскитѣ братя Кирилъ и Методий, бѣха първи, макаръ и несъзнателни апостоли за общославянски езикъ. Тѣ ратуваха, истина, за слово божие, а не за общославянска идея, ала заедно съ христовото евангеле тѣ

разшириха между славянитѣ и единъ общъ езикъ, който можеше и до днешенъ денъ да бжде общославянски, ако изворътъ му не бѣше прѣсекналъ.

Именно защото основата или изходната идея за тогавашно врѣме бѣше вѣрата, а не народностьта, затова и основаниятъ тогава общославянски езикъ можа да оцѣлѣе само у ония славяни, които бѣха и по вѣра потѣсно свързани помежду си. Той изчезна бързо-бързо у чехо-моравци, изчезна у словенци и хървати, щомъ като источното богослужение бѣ замѣнено у тия славяни съ католишко; но у българи, сърби и руси той остана и до днесъ като черковенъ езикъ, понеже тия славянски народи задържаха у себе си источното богослужение. Ала нека не мислимъ, че тука славянскиятъ национализъмъ е изнесълъ съзнателна побѣда; не, защото въ онуй врѣме нѣмаше ни диря отъ нѣкоя общославянска идея и черковниятъ езикъ се разширяваше не подъ сила на нѣкоя съзнателна стихия, както би се разширявалъ напр. днесъ, а просто по несъзнателенъ тласъкъ, който затова и не можа да намѣри здрава подпора у сичкитѣ славяни, та да се удържи и утвърди изцѣло онова тъй честито начената дѣло на Солунскитѣ братя. Ако въ онуй врѣме имаше славянски национализъмъ въ тая смисъль, както днесъ, то западнитѣ славяни щѣха, може би, да запазятъ историческото право на старобългарский езикъ да си остане у тѣхъ черковенъ тъй, както го бѣха ввели първитѣ славянски просвѣтители.

Както и да е, фактъ е, че хубавиятъ оня езикъ, на който свети Кирилъ и Методий основаха славянска книга, не можа да се удържи дълго врѣме у сичкитѣ славяни. Вѣрни му останаха само днешнитѣ православни славяни, които си служиха съ него дори до XVIII в. не само за черковна, ами и за книжовна употрѣба. Славянскиятъ „национализъмъ“, ако можемъ тъй да кажемъ, устоя, значи, у источнитѣ славяни (българи, сърби, руси) срѣщу византийската култура, но това пъкъ забави тѣхното литературно възраждане; защото въ туй врѣме, докато у православнитѣ славяни, у които владѣеше общославянски черковенъ езикъ, нѣмаше още ни поменъ отъ национална литература, западнитѣ славяни, които си не служеха вече съ общославянски езикъ, развиха богата книжнина и надминаха далеко и далеко источнитѣ. Общославянскиятъ езикъ се явява, значи, като спънка за православнитѣ писатели да развиятъ книжовни дарби. Тоя фактъ е твърдѣ поучителенъ; той ни доказва, че не е либерализмътъ на католишката църква, нито консерватизмътъ на православното духовенство причина да се яви тая разлика въ книжовното развитие на источнитѣ и западнитѣ славяни, а причината лежи чисто и ясно въ книжовниятъ или черковенъ езикъ на тия народи. Понеже латинский езикъ бѣше твърдѣ мжченъ за славянскитѣ писа-

тели, а пъкъ старията общославянски езикъ бѣше отдавна забравенъ — или пъкъ забраненъ — тѣ прибѣгнаха къмъ родния си езикъ, отъ което бързо-бързо се развиха нѣколко книжовни езици у западнитѣ славяни, които езици са и днесъ носители на богати литератури. Источнитѣ славяни пъкъ бѣха като че ли вързани за черковниятъ езикъ: той имъ бѣше ужъ близъкъ, роденъ, ала ги спъваше, не имъ даваше оня полетъ, който е нуженъ за по-художествени творения.

Отъ друга страна сжщиятъ фактъ е много поучителенъ имайки прѣдъ видъ идеята за общославянски езикъ; той трѣба да ни бжде винаги прѣдъ очи, та кога кроимъ общославянски книжовенъ езикъ, да внимаваме, щото избраниятъ или измислениятъ общъ езикъ да бжде истински двигатель на всестраненъ прогресъ, да не прѣчи никждѣ на всеобщия славянски напрѣдъкъ.

Ето защо старобългарский езикъ, колкото и да ни е милъ, не би могълъ ла се земе за общославянски нито въ стария си видъ, нито въ руската си прѣработка, защото въ единия и въ другия си видъ е вече мъртъвъ езикъ и не би се присгособилъ къмъ модернитѣ нужди. Той би могълъ обаче съ богатия си рѣчникъ да земе добъръ пай като съставна часть на бждния общославянски езикъ.

Общославянский езикъ не бива да бжде нито мъртавъ, нито пъкъ искуственъ езикъ; той трѣба да бжде живъ, говоримъ езикъ, та да има естествена основа за по-нататъшно развитие. Затова можемъ каза, че сички опити за създава е искуственъ общославянски езикъ въ видъ на смѣсици отъ два или повече живи славянски езици, са въ самия си зародишъ несполучливи. Общославянский езикъ трѣба да бжде непрѣмѣнно живъ говоръ, и то говоръ на онова славянско плѣме, което би могло да импонира съ най-голѣма културна мощь прѣдъ другитѣ славянски народи.

И наистина, какво е помогнало на старитѣ римляни да разширятъ езика си по цѣлъ свѣтъ? Какво разширява и сега модернитѣ езици—френски, английски и нѣмски — по сички краища на земята? Нали е материалната и морална сила на тия народи, която, изразена въ богата книжнина и всесвѣтска търговия, неминуемо подчинява на себе си други съ по-слаба култура народи? Нека не ходимъ на далечъ, а да останемъ при самитѣ славянски народи. Като захванемъ отъ IX вѣкъ, когато българското плѣме се сдобива съ писмо и книжнина, и вървимъ насамъ, забѣлѣзваме, че когато нѣкое славянско плѣме развие най-голѣма народна сила, тогава и езикътъ му получава най-широка употрѣба. Споредъ както е расла държавната и културна мощь на отдѣлнитѣ славянски народи, расла е и употрѣбата на езика имъ. Тъй, освѣнъ ние българитѣ, могатъ се похвали и сърби и чехи и поляци съ епоха, когато езикътъ имъ прѣминува далеко задъ държавнитѣ имъ гра-

ници и става употрѣбителенъ у други славянски народи. Тъй напр. сръбский езикъ прѣзъ XIV и XV вѣкъ бѣше употрѣбителенъ като книжовенъ не само въ Сърбия, но и въ Македония, Албания, западна България, Босна, Далмация, Хърватско — та дори и въ Влашко съперничеше се българския

Тъй сѫщо и чешкий езикъ слѣдъ хуситскитѣ движения прѣзъ XV и XVI вѣкъ бѣше излѣзълъ далеко задъ етнографскитѣ чешки граници и се употрѣбяваше като книжовенъ езикъ не само у словаци и лужичани, които сѫ имъ и тъй най-близкни братя, но и въ Полша, та дори и въ югозападна Русия, дѣто остави доста слѣди въ книжовнитѣ руски паметници отъ онуй врѣме.

Слѣдъ това пъкъ иде редъ на полский езикъ, който отъ края на XVI и прѣзъ XVII вѣкъ, когато Полша се радваше на своята златна епоха, получи и най-широка употрѣба не само въ Слѣзия, западна Русия, Буковина и Моравия, но и въ сама Литва.

Най-послѣ, когато на истокъ се подигна Московското царство, ето че дойде редъ и на руския народъ, който прѣзъ XVII и XVIII вѣкъ, слѣдъ като се усили съ толкова честити войни противъ турцитѣ, обърна върху си погледитѣ на южнитѣ славяни, които начснаха да черпятъ отъ Сѣверъ не само духовна храна, ами и сладки надежди, че съ руска помощь ще се оттърватъ отъ Полумѣсеца. И тръгнаха наши и сръбски калугери по милостиня въ широката руска земя, отдѣто носѣха съ товари черковни руски книги. Оттогава се удоми наздраво руско-славянски езикъ по българскитѣ и сръбски земи, дѣто се държи и до днесъ. Въ туй врѣме заедно съ руската държава се развиваше и руската книга и зе полека-лека първо мѣсто между славянскитѣ книжнини, а руский езикъ стана не само първи между славянскитѣ, ами зе прѣдно мѣсто и въ реда на другитѣ европейски езици.

Тази накратко очертана историческа сѫдба на главнитѣ славянски езици дава хубава насока за понататъшния вървежъ и на идеята за общославянски езикъ; значи, слѣдъ като българи, сърби, чехи и поляци едно слѣдъ друго се порадваха на славна епоха, когато езикътъ имъ биваше употрѣбянъ у нѣколко славянски народи, сега пъкъ сѫдбата се усмихва на руския народъ и езикъ, и то тъй повелително, че неволно, щомъ стане дума за общославянски езикъ, прѣдъ мисъльта ни се изпрѣчва великата руска държава съ нейнитѣ не́ по́-малко велики поети и писатели, които подготвиха вече своя роденъ езикъ да стане общъ органъ на цѣлокупното славянство.

Па ако разгледаме какъ се развива и теоретически тая проблема за общославянски езикъ, пакъ ще видимъ, че и теоретическиятъ ходъ на тоя въпросъ слѣдъ много лутания се спира пакъ на руский езикъ като най-подходенъ да замѣни

сички опити за искуственъ славянски езикъ, каквито бѣха прѣдлагани едно слѣдъ друго въ разни врѣмена.

Първи опитъ за такъвъ искуственъ славянски езикъ имаме още отъ XVII вѣкъ, именно отъ Юрия Крижанича, хърватски странникъ по широката руска земя, който на 1670 г. написа цѣла граматика за тоя общославянски езикъ, както си го мислѣше той. А мислѣше си го като смѣсъ отъ руски и хърватски, понеже се билъ убѣдилъ, че тия два езика притежаватъ най-добри елементи за единъ общославянски езикъ.

Идеята на Крижанича не намѣри на врѣмето си никакви послѣдователи просто по причина, че граматиката, както и другитѣ съчинения на тоя сибирски патникъ, не бѣха печатани; тѣ стояха въ пълна забрава цѣли двѣстѣ години и станаха извѣстни едва на 1859 г., когато ги издаде П. Безсоновъ[1]). Крижаничъ е, можемъ каза, първи панславистъ и то най-съзнателенъ и най-разпаленъ. Още въ хърватското си отечество мечтаелъ за величието на славянитѣ и, макаръ католишки свещенникъ, ратувалъ за религиозно единство на славянитѣ въ полза на православието. Подиръ това отива въ Русия; ала свободенъ духъ, какъвто си билъ, той си навлѣкълъ петнайсетгодишно заточение въ Сибиръ (Тоболскъ). И тамъ обаче, безъ да се отчае, пише на особенъ хърватско-руски езикъ трактати за прѣустройство на руската държава, пише противъ сектанството въ Русия и най-послѣ написва и цѣла граматика за тоя свой смѣсенъ езикъ, който му се струва като най-сгоденъ да стане общъ езикъ за сички славяни. Тази общославянска граматика, на която Крижаничъ далъ твърдѣ чудно заглавие: „Граматично изказанје об руском језику", е несполучена работа не само за това, че на автора липсувало добро знание на двата езика[2]), ами поради самия си принципъ; защото и другъ да бѣше намѣсто Крижанича, макаръ и най-добъръ познавачъ на славянскитѣ езици, пакъ измудрениятъ му езикъ нѣмаше да има успѣхъ, поради тая проста причина, че езикъ се не създава искуствено.

Подиръ Крижанича, но, разбира се, безъ да се знае за него, у западнитѣ славяни се редятъ едно слѣдъ друго нѣколко опита за създаване искуственъ славянски езикъ пакъ въ видъ на смѣсица отъ нѣколко. Тъй напр. словакъ Jan Herkel издаде на 1826 г. едно съчинение на латински), дѣто изказва мисъль, че общеславянски езикъ би могълъ да се

---

[1]) Въ Чтенія Московскаго Общества исторіи и древностей россійскихъ, год. I, II и Ш.

[2]) Той самъ се оплаква въ прѣдговора, че пишейки граматиката нѣмалъ никакъвъ руски рѣчникъ, за да разбере значението на нѣкои руски думи (като: мечта, свирѣпый, единоличный, подлинный и пр.), както и да прѣведе на руски нѣкои хърватски, като: šurjak, jetrva, zalva, svast, prosinac и пр.

[3]) Elementa universalis linguae slavicae e vivis dialectis eruta et sanis logicae principiis suffulta. Budae, 1826.

състави като сеземе отъ сичкитѣ славянски нарѣчия по нѣщо. За азбука на този езикъ Херкель прѣпорѫчва латинското писмо, допълнено съ нѣколко славянски букви (ж, ч, ш, х). Разбира се, че и това опитъ си остана само на теория, както и опита на другъ единъ славянски патриотъ и сподвижникъ за илирската идея Матия Маяръ-Зилски, който на 1863 г. издаде граматика на общославянски езикъ, както си го мислѣше той¹). Маяръ-Зилски мисли, че би могълъ да се постигне общославянски езикъ, ако сѣки славянски писатель се старае да пише тъй, че да приближава езика си къмъ другитѣ славянски езици, т. е. възъ основа на своя роденъ езикъ да употрѣбява думи и форми, общи и на други сродни или несродни славянски народи. А за общо славянско писмо прѣпорѫчва славянската Кирилица. Макаръ и да се вижда сближителна тази идея на първи погледъ, но ако би се осѫществила, съ нея не би се постигнало друго, освѣнъ още по-голѣмо раздѣление на славянскитѣ езици; защото намѣсто сегашнитѣ 7 или 8 литературни слав. езици, биха се явили други 7 или 8 смѣсени. Освѣнъ това тия смѣсици ще бѫдатъ съвсѣмъ произволни според народната принадлежность и лична способность на писателя. А надъ сичко отгорѣ ще имаме работа пакъ съ искуственъ езикъ.

Не по-приемлива е и мисъльта на чешко-славянския поетъ Jan Kollar-а, който пъкъ прѣдлагаше на врѣмето си общославянски езикъ въ видъ на смѣсь отъ четири главни славянски езици: руски, илирски (югославянски), чешки и полски.

Но заедно съ тия опити за искуственъ славянски езикъ още въ началото на миналия вѣкъ се явиха прѣдложения въ смисълъ, щото за общославянски езикъ да се земе едно отъ славянскитѣ нарѣчия. Тъй още Добровски на врѣмето си поддържаше тая мисъль, та въ едно свое писмо до Копитара, казва: „Да бѣхме могле да се съединимъ най-славянитѣ въ една книжовна република съ единъ общославянски литературенъ езикъ бихъ далъ съгласие за това и противъ чехитѣ, т. е. противъ мене си“. А като най-сгоденъ за общославянски езикъ Добровски намира черковнославянския (старобългарския). Затова твърдѣ несъчувствено се отнесе къмъ Вуковата реформа, съ която сърбитѣ се отдалечиха отъ другитѣ православни славяни.

Добровски обаче не е се изказвалъ тъй ясно за общо славянски езикъ, както други чешки писатели, които вече направо прѣпорѫчватъ единъ отъ живитѣ книжовни славянски езици, именно руский езикъ. Такива сѫ: Puchmayer, Jungman Hanka — имена чужди, ала носителитѣ имъ са най-чисти славяни и ревностни сподвижници за единъ общославянски

---

¹) Узаємна граматика славянска, тоє. Uzajemna slovnica ali mluvnica slavjanska. Praha, 1863.

езикъ. Първитѣ двама са за руски езикъ, а Hattala прѣдпочита единъ отъ югославянскитѣ езици, именно сръбско-хърватски.[1])

Покрай чехитѣ и мнозина словашки писатели и обществени дѣйци (Kuzmani, Hurban, Hodža, Štur) се обаждатъ прѣзъ туй врѣме за нужда отъ общославянски езикъ прѣпоръчвайки за такъвъ направо руския[2]). Но колкото и вдъхновени да са тия гласове, тѣ са още уединени и нѣматъ оная стихийна мощь на масово движение, за да ускорятъ рѣшението на въпроса за общославянски езикъ, който въпросъ си остава сé пакъ далеченъ идеалъ на цѣлокупното славянство, та дава още широкъ просторъ за теоретично разглеждане.

Общославянски езикъ е днесъ за днесъ още сладка мечта на славянскитѣ патриоти; ала ще дойде врѣме и тая мечта ще бѫде цѣла истина. Защото, колкото повече расте у славянитѣ съзнанието, че са единъ народъ, че иматъ общи интереси, колкото повече се развиватъ и взаимнитѣ имъ сношения, толкозъ повече ще расте и нуждата за общъ езикъ помежду имъ. Може да каже нѣкой, че за такъвъ езикъ нѣма да има нужда, понеже сѣки славянинъ може да говори на езика си и да го разбиратъ другитѣ му славянски братя; ала не е тъй Славянскитѣ езици са, истина, много близки помежду си, пò близки отколкото що са германскитѣ или романскитѣ езици единъ къмъ други, ала пакъ нé сички славяни биха се споразумѣвали туку-тъй, безъ да си учатъ езика. Само пó близосѣдни славянски народи, като руси и българи, българи и сърби, сърби и словенци, чехи и поляци биха могле криво-лѣво да се разбиратъ направо; ала пó-отдалечени славянски народи, като българи съ чехи, или сърби съ поляци, не биха се разбрали тъй лесно. Да речемъ, че ще си учимъ езицитѣ; ала не е практично да учимъ петь или шесть славянски езици, когато би могло да се мине само съ единъ, който би се установилъ за общославянски. Пита се тогава, кой ще бѫде, или отдѣ ще се земе тоя великански езикъ, който по взиимно съгласие да стане общо срѣдство за споразумѣние на 100 милиона души? Дали ще бѫде новъ нѣкой волапюкъ или есперанто, или пъкъ нѣкой отъ живитѣ днесъ европейски езици ще земе тая роля върху си? — Да се измисля новъ езикъ само за славянитѣ, едва ли би било практично; па и новитѣ искуствени езици нѣмаха оня успѣхъ, който имъ прѣдвѣщаваха въодушевенитѣ имъ проповѣдници. Да се земе нѣкой отъ свѣтскитѣ неславянски езици (френски, нѣмски или английски), не би било достолѣпно за славянството —

---

[1]) Вж. Osveta за 1871—72 г.: O vseslovánském jazyku a pisme.

[2]) Вж. за тия чешки и словашки патриоти, както изобщо за вървежа на цѣлия въпросъ пó нашироко у А. Будиловича, Общеславянскій языкъ, т. II. Варшава, 1892.

да си служи съ чужди езикъ при толкова обработени свои, славянски, езици. Споредъ това едва ли би се допуснало мисъль, че общиятъ славянски езикъ би могълъ да бжде неславянски; той трѣба да бжде безъ друго славянски. А тогава се явява питане: кой отъ днешнитѣ славянски езици би могълъ най-достойно да земе върху си тая почетна роля?

Ако е думи за индивидуалнитѣ качества на днешнитѣ славянски езици, на които има вече развити литератури, ще трѣба да признаемъ, че сѣки единъ отъ тѣхъ би билъ въ сила да се въздигне до общославянски; тѣ сички обладаватъ формални и лексикални богатства, тѣ сички иматъ потрѣбната основа да се развиватъ по сички посоки. Та и по благозвучие биха могле тъй сжщо да съперничатъ единъ съ други. Ала, струва ми се, че ако би се правилъ изборъ измежду славянскитѣ езици, ще трѣбва покрай индивидуалния строй на славянскитѣ езици, да се гледа и численностьта на славянскитѣ плѣмена, както и тѣхната прѣдполагаема бжднина; ще трѣба да се има прѣдъ очи изобщо цѣлото имъ културно значение сега и за напрѣдъ. Излизайки отъ това гледище едва ли би се явило съмнѣние, кому отъ славянскитѣ народи би се дало прѣдимство. Защото, колкото и да признаваме славното минало и още пó славната бждность на сичкитѣ славянски народи и народчета, сé пакъ има единъ славянски народъ, който освѣнъ че се гордѣе съ блѣскаво минало, но му се прѣдвѣщава още пó блѣскава бжднина, понеже е най- многоброенъ отъ сичкитѣ славянски народи и обладава най голѣма земя; този народъ е рускиятъ, който съ огромната си маса като народъ и като царство ще земе, когато и да е, роля на слънце, а другитѣ славянски народи ще бждатъ около му дребни планети.

Съ тая фигура искамъ веднага да характеризирамъ първенството, което би трѣбвало да заема за напрѣдъ рускиятъ народъ и езикъ къмъ другитѣ славянски народи и езици: първенство като на слънце, което свѣти и грѣе надъ сички планети, ала сичкимъ оставя свободна самобитность. Тъй и руский езикъ, като общославянски, не бива да заглушава другитѣ славянски езици, които иматъ задъ себе си дълговѣчна книжнина и които трѣба да си се развиватъ и за напрѣдъ въ земитѣ си. Руский езикъ да служи само за междуславянски сношения, било търговски, било научни, било дружествени и да бжде общъ езикъ при сички славянски конгреси и конференции, дѣто ще се сбиратъ прѣдставители отъ разни славянски народности. Той трѣба да стане общъ наученъ органъ, на който сичкитѣ славянски учени да обнародватъ трудоветѣ си, та съ това заедно да ползуватъ не само братята си славяни, ами и другороднитѣ учени, които не ще бждатъ принудени да изучаватъ 5-6 славянски езици, а само единъ едничъкъ, който ще бжде от'екъ на цѣлото славянство.

А колкото за прѣдимството на руский езикъ прѣдъ другитѣ славянски езици, то е очевидно:

1) На руски езикъ говори най-голѣмото славянско плѣме; руситѣ, зети скупомъ, безъ разлика на великоруси и малоруси, прѣдставятъ огромна маса отъ 70 милиона души, прѣдъ която числото на другитѣ славяни чезне. Такава маса има и право и сила да наложи когато и да е своятъ езикъ за книжовенъ и на другитѣ славяни; това е съвсѣмъ естествено — освѣнъ ако другитѣ славяни се откажатъ отъ славянщината си.

2) Руситѣ разполагатъ и днесъ вече съ огромна литература, която полека-лека става свѣтска — наравно съ други пó стари европейски литератури. Тая литература сега, която указва свое влияние даже върху неславянски писатели, нѣма ли да се наложи и на славянскитѣ, на които е пó близка и по езикъ и по чувства, и нѣма ли споредъ нея да се заинтересуватъ повече и за езика ѝ?

3) Днешниятъ руски книжовенъ езикъ по историческото си развитие стои твърдѣ близу до старобългарския, понеже е заелъ отъ него много елементи, та споредъ това се явява като продължение на оня езикъ, който още прѣди хиляда години бѣше на пѫть да стане всеславянски. Това книжовно родство дава право на руский езикъ да бѫде признатъ за наслѣдникъ на старобългарския, доколкото може да се говори тукъ за наслѣдство.

4) Отъ българска точка погледнато, ниединъ други славянски езикъ не е тъй познатъ и тъй симпатиченъ на българскитѣ книжовници, както е руския, който отъ цѣлъ вѣкъ насамъ кърми нашия български езикъ като свое чедо и го прави пó приближенъ, пó родственъ на себе си. Руската книга е била и ще бѫде обиленъ изворъ за българскитѣ писатели: захвани отъ Пийсия и свърши съ когото и да е отъ нашитѣ литератори, ще се увѣришъ, че тѣ сичкитѣ черпятъ наука и поезия сé отъ руската литература. А тежко и горко пъкъ на онзи нашъ писатель, който заминува тоя животворенъ изворъ, безъ да се напои отъ него!

Освѣнъ прѣдисторично родство което самó вече ги свързва доста тѣсно, езицитѣ руски и български се прѣливатъ на два пѫти единъ въ други, т. е. заематъ си много думи и форми, които сега сѫ общи и на двата езика. Тия заемки сега, за които говоря пó нашироко другѫдѣ,[1]) приближаватъ толкова много тия два езика единъ къмъ други, щото за напрѣдъ, ако бѫде сѫдено руский езикъ да бѫде общославянски, на българскитѣ писатели ще бѫде най лесно да си служатъ съ него.

5) Руската народна и държавна сила още отъ сега обайва другитѣ славяни и тѣ съ благоговѣние гледатъ на сичко рус-

---

[1]) Вж. Славянски гласъ I год. 20 и Псп. LXIV, 249.

ко; руската книжнина обихожда вече славянскитѣ земи и то не само въ прѣводъ, но и въ оригиналъ, а руский езикъ е вече учебенъ прѣдметъ както въ много славянски училища, тъй и въ много дружества и клубове по славянскитѣ земи.

Навредъ между славянската интелигенция се забѣлѣзва движение въ полза на руский езикъ; и нѣма да мине много врѣме, когато въпросътъ за общославянски езикъ ще бѫде поставенъ на истински дневенъ редъ, за да се рѣши и формално въ смисъль, към която е насоченъ още отъ сега.

За да се засили и ускори това течение въ полза на руский езикъ, нужно е и отъ руска страна да се направи нѣщо, което би спомогнало на другитѣ славяни да учатъ пó лесно руски. Тъй напр р у с к и я п р а в о п и с ъ трѣба непрѣменно да се опрости, като се махнатъ сички ония непотрѣбни букви въ него, които правятъ само писането и четенето мѫчно, безъ да иматъ какво и да е разумно основание. На първо мѣсто трѣба да се пожъртватъ букви ѣ и ъ като съвсѣмъ излишни за руски езикъ, а подирѣ да се разложатъ сложнитѣ букви я и ю споредъ съставнитѣ имъ звукове — на ја и ју (или іа и іу) Колкото и да се струва папешташка тая буква ј, тя ще трѣба да се възприеме и отъруситѣ, защото е нужна и защото освѣнъ руси и българи сички други славянски народи я употрѣбяватъ. Съ приемането на ј, съ разлагането на я и ю и съ прѣмахването на ѣ и ъ рускиятъ правописъ ще стане пó лесенъ и пó приемливъ за другитѣ славян. Каквато и сила да прѣдставя рускиятъ народъ и езикъ, мисля, че безъ компромисъ не ще мине и вѣроятно самата практика съ врѣме ще го наложи Затова пó добрѣ ще е, ако руситѣ сами съ отстѫпкитѣ си прѣсрѣщнатъ своитѣ славянски братя, за да имъ улеснятъ ученето на езика си.

Ала най-рѣшителна стѫпка напрѣдъ къмъ общославянски езикъ ще се направи, когато славянитѣ се съгласятъ да приематъ прѣди сичко е д н а о б щ а а з б у к а. Безъ тая стѫпка сѣка идея за общославянски езикъ ще си остане само празна мечта.

— —

Пиша тия редове тъкмо въ дни, когато надтъжъ и наширъ по братската намъ руска земя се разиграватъ найсѫдбоносни събития. Пиша и сега тъй, както бихъ писалъ и прѣди, понеже вѣрвамъ твърдо въ бѫдното величие на руския народъ Тия социални трусове, колкото страховити и да са, нѣма да накърнатъ цѣлостьта на руската държава, нѣма да развалятъ единството на руския народъ, нѣма да затриятъ културнитѣ придобивки, спечелени прѣзъ толкози вѣка. Слѣдъ бурята ще настане пакъ тишина, ще огрѣе пó-ясно слънце и рускиятъ народъ, сé едно съ такова или онакова управление, ще тръгне съ още пó смѣли крачки напрѣдъ къмъ своето мирово назначение.

София. 11 XII. 1905 г.

Защо трѣбва да се опознаемъ?

За никого не е тайна печалната истина, че има и между насъ българитѣ, частно, и между славянитѣ, изобщо, много хора, които не само не щатъ да знаятъ за никакви славянски идеи, не само не признаватъ никакво бѫдеще на славянството като цѣло, не само считатъ и за невъзможенъ какъвъ да било славянски съюзъ, — но и не проявяватъ почти никакъвъ интересъ къмъ живота на разнитѣ славяни. Тѣзи хора по-скоро би чели нѣщо за нѣмци, френци и англичани, отколкото за руси, поляци и чехи, тѣхъ повече ги интересува сѫдбата на буритѣ и тибетцитѣ, отколкото участьта на словацитѣ, словинцитѣ, хърватитѣ и пр., тѣ много по-вече знаятъ за китайци и японци, перси и араби, отколкото за най-близкитѣ намъ съсѣди и братя — славяни — сърби и черногорци. . . . .

Ний не знаемъ, какъ се оправдаватъ въ такивато случаи тѣзи хора не за своитѣ странни чувства и убѣждения, но поне за своята странна любознателность, но мислимъ, че съ нищо не могатъ да се оправдаятъ за своето равнодушие къмъ най-малкото и най-скромно искане на славянофилитѣ, — да се опознаятъ славянитѣ взаимно: ползата отъ това опознавание е грамадна и за всѣки славянски народъ отдѣлно, и за славянството изобщо.

Прѣди всичко ние, българитѣ, напр., както и всички други славянски народи, въ своя стремежъ къмъ напрѣдъкъ никога не трѣбва да забравяме думитѣ на покойния Ив. С. Аксаковъ: „Народитѣ, които сѫ разработвали особеноститѣ на своя личенъ духъ, участвуватъ въ общото развитие на човѣчеството самостоятелно — ползотворно; безличнитѣ народи не влѣзватъ въ смѣтка; тѣ сѫ попивателната книга въ книгата на историята". Ако, прочее, имаше желание да направимъ нѣщо свое въ свѣта, ний трѣбва да познаемъ себе си, да развиемъ своята личность, а това ще можемъ да направимъ само, като схващаме особеноститѣ на славянския духъ чрѣзъ изучване на славянството и славянитѣ пълно и всестраннно и развиемъ въ себе си тѣзи особености, които ни отличаватъ отъ другитѣ народи; когато пъкъ заимствуваме отъ другитѣ народи и племена, да заимствуваме онова, що е добро и отговаря на нашия славянски духъ. Колкото и да се счита прѣкалено твърдението на ruскитѣ славянофили, че „Западъ гние", ний българитѣ самички виждаме, какви сѫ послѣдствията отъ онова глупаво и безразборно отъ наша страна вземаме всичко запад-

но-европейско и отъ подражание на „Европата“. Запознаването ни пъкъ съ другитѣ славяни не ще бѫде само, за да познаемъ себе си: ний ще намѣримъ и у тѣхъ, както и у другоплеменнитѣ народи, често работи много добри, за да ги подражаваме. Нѣщо по-вече даже: добритѣ работи у разнитѣ славяни много по-вече ще възбуждать у нази желанието да имъ подражаваме, отколкото добритѣ работи на хора чужди намъ. Ако, напримѣръ, ний забѣлѣжимъ въ нѣкое отношение напрѣдъкъ напр. у хървати и сърби, словаци и словинци — славянски народи все тъй малки както нашия, ний не ще можемъ да се облъгваме за нашето закъсняване съ това, че тѣзи народи сѫ живѣли при съвсѣмъ други условия и обстоятелства, тъй както би казали това за швейцарци, белгийци, датчане и пр., чиито страни сѫ рѣдки, голѣми колкото нашата България: напротивъ, ний бихме видѣли че ний, славянитѣ, сме живѣли и живѣемъ горѣ-долѣ въ едни и сѫщи условия и че, ако едни сѫ успѣвали повече отъ другитѣ, то се дължи най-вече на личенъ почитъ, на лични усилия или на задружния трудъ на извѣстна хора, а не на „условията“. А това би ни насърдчило да работимъ по сѫщия начинъ, за да достигнемъ сѫщитѣ послѣдици. Не отричаме, че у другитѣ славянски народи може да видимъ и лоши работи: но и това нѣма да ни бѫде за врѣда: ний, като близки въ всѣко отношение съ тѣзи народи, лесно би могли да схванемъ коренитѣ причини на тѣзи грѣшки, а съ това да се прѣдупрѣждаваме отъ тѣхъ.

Запознаемъ ли се по тоя начинъ съ другитѣ славяни, ний ще забѣлѣжимъ още повече тая близкость на славянскитѣ народи едни съ други, а, като ги сравняваме съ другитѣ народи, лесно ще се убѣдимъ, че славянството прѣдставя едно отдѣлно цѣло, или, както го доказа най-добрѣ Н. Данилевский въ своята книга „Россия и Европа“, единъ особенъ културно-исторически типъ, който може да внесе нѣщо ново въ свѣта и чиито особености могатъ и трѣбва да се развиятъ и използуватъ за доброто на човѣчеството, тъй както сѫ били използувани у други подобни племена културно-исторически типове. Ний би видѣли, че не е тъй трудно, както се види на пръвъ погледъ, и че не само за нази, славянитѣ, а и за цѣлото човѣчество е нужно подигането на славянския свѣтъ. Тогава това би ни насърдчило още повече да се трудимъ за подобряване на своитѣ добри качества и за отстранение на лошитѣ си качества за по-нататъшното развитие на славянската самобитность. Ний би видѣли, че тая самобитность на славянското племе отколѣ възбужда любознателността на учени хора и славяни и не славяни и най-сетнѣ създаде една особна наука — славянознанието или славистиката и че тая наука като часть отъ всеобщата история, етнография, лингвистика и сама по себе интересна, особено ще трѣбва да

ни интересува и въ всѣки случай повече отъ разни глупави графологии, френологии, спиритизми и магнетизми . . . .

Запознаемъ ли се помежду си славянитѣ, узнаемъ ли добрѣ своята история, минало и сегашно помежду си и по отношение на другитѣ народи, ний не можемъ да не дойдемъ до заключение, че нашитѣ раздори й несъгласия сѫ причина за нашитѣ неуспѣхи и падения и че интересътъ на славянитѣ е за въ бѫдаще да се поддържаме, подкрѣпяме взаимно, ако желаемъ, щото всѣки славянски народъ отдѣлно да може да живѣе както желае. Ний ще разберемъ, че сѫ много прави думитѣ на ония мислители каквото Анатолъ Лероа — Болйо, който напослѣдъкъ въ „Славянска Бесѣда“ каза, че въ XX вѣкъ ний влѣзваме въ една нова политика — всесвѣтска политика, политика на великитѣ сили, опасна за малкитѣ народи, които трѣбва да се сдружатъ по между си и съ родственнитѣ тѣмъ народи, ще разберемъ че панславизмътъ, подобно на пангерманизма и други подобни явления, е само историческа необходимость, и че както и да го погледнешъ — било за да се обезпечи свободата на малкитѣ народи, като български, сръбски и пр. прѣдъ стремежа на държави като Германия, Англия да обсебятъ свѣта, било за да се постигне обединението на човѣчеството, за което толкова се мечтае, — нуждно е, прѣди всичко, да има племенни съюзи, между които и славянски съюзъ.

Това убѣждение, до което би дошелъ всѣки, който изучва славянитѣ, не може да се не придружи като съ естественна послѣдица и съ едно чувство на обичь къмъ всички братя славяни: ний обичаме онова, което познаваме. Не виждаме ли постоянно разни хора у насъ да съчувствуватъ на нѣкой си народъ, само за това, че знаятъ езика му, учили сѫ книжнината му, видѣли сѫ хората му и земята му? Когато ний обикваме тъй лесно чужди хора, колко лесно би обикнали народи, въ чийто езикъ и книжнина, нравни обичаи и минало и сегашно навсѣкждѣ би намѣрили нѣщо свое, близко, познато, което веднага ви става мило, обично? Нека да има сега славяни да се не виждатъ и чуватъ, опознаятъ ли се, тѣ непрѣменно ще се обикнатъ, защото да се обичатъ ще имъ подскаже не само сърдцето, но и главата . . . .

Има ли нужда подиръ това да посочваме каква полза ще излѣзе за цѣлото славянство отъ какъ се опознаятъ по между си славянитѣ?

Прѣди всичко, ний ще имаме едно благородно съревнование и надпрѣварване между всички славянски народи, въ всички стръкове на човѣшката дѣятелность, а това ще поведе къмъ напрѣдъка и на всѣки славянски народъ отдѣлно и на подигание на цѣлото славянство. Идеята за славянската взаимность ще обхване и умоветѣ, а обичьта между славянитѣ ще спомогне да назрѣе още повече тази идея. Защото една

идея тогава добива поддържатели когато обхване духоветѣ на хората. Нека вземемъ за примѣръ, както ни казва проф. Н. Страховъ, Германия. Въ духовно, въ умствено отношение тя е била обединена и могжществена дълго врѣме прѣди своето политическо обединение. Тя имаше отколѣ единъ езикъ, една литература, тя бѣше за другитѣ страни образецъ на ученость, въ философията на поезията. Началото на това вжтрѣшно съединение бѣ положено отъ Лутеровия прѣводъ на священното писание. Ний, славянитѣ, искахме много по-рано прѣвода на Св. Кирилъ и Методия, който сжщо така трѣбваше да служи като първа халка за вжтрѣшно съединение на славянитѣ, но сждбата бѣ рѣшила инакъ; сжществуващята възможность на културно единство за славянитѣ не се осжществи; но това самото културно единство съставя сега прѣдметъ на нашитѣ желания и надежди . . . .

Нека, прочее, се стремиме всячески къмъ това единство — къмъ това запознаване. Тогава и онова, що се вижда или чудно или невѣроятно или само блѣнъ и мечта на трѣвожни умове, ще стане за всички нѣщо естествено и правдоподобно и славянската идея ше заседне въ сърдцата на всѣкиго, който говори на славянски езикъ, у всѣкиго, въ жилитѣ на които тече славянска кръвь.

Ил. С. Бобчевъ.

Царь-Освободительтъ въ Свищовъ.[1]

На 14 срѣщу 15 юний 1877 год. Дунавътъ — „царьтъ на европейскитѣ рѣки,“ както го нарича геният на войната, Наполеонъ I, — бѣ прѣминатъ въ седемь рейса отъ единъ отрядъ, подъ началството на извѣстния военен авторитетъ генералъ Драгомирова. Както навсѣкждѣ, тъй и тука, нашитѣ еднокръвни и едновѣрни братя показали чудна храбрость, свързана съ твърда вѣра въ правотата на дѣлото, за което ратуватъ. Военниятъ и цѣлиятъ образованъ свѣтъ останалъ удивенъ, дѣто рускитѣ войски прѣминавали това грамадно прѣпятствие съ такава бързина и изкуство, съ толкова незначителни загуби. Въ вълнитѣ на Дунава и по мѣстностьта Стъкленъ и на югоистокъ отъ Свищовъ станали жертви до 300 убити и 500 ранени. Надъ съсѣдната долина, прѣзъ която протича Дерменъ-дере, притокъ на Дунава[2]), сега се бѣлѣятъ тѣхнитѣ гробища и паметници, на единъ отъ които личи името на първия погиналъ въ тая война българинъ—щабсъ капитанъ Петровичъ отъ 57ий Мински полкъ.[3])

Веднага слѣдъ побѣдата Царь-Освободительтъ и Главнокомандующиятъ се срѣщнали въ Зимничъ и дълго врѣме се любували на противоположния високъ и хълмистъ брѣгъ, гдѣто се открива Свищовъ съ своитѣ живописни околности, красиви кжщи и църкви. И така, на 15ий юний въ Зимничъ се събрали двѣтѣ главни квартири, на Императора и на Августѣйшия му братъ, но послѣдниятъ побързалъ да отиде въ Свищовъ, заедно съ началника генералъ Непокойчицки Още на другия день военнитѣ санитарни отдѣления устроили около Зимничъ редъ врѣменни болници, повечето въ голѣми шатри. Въ тѣхъ се помѣщавали по отдѣлно ранenитѣ, офицери, войници и турски плѣнници, за които се грижили дено-

---

[1]) Статията ни е откжслекъ отъ една неиздадена книжка, която има за прѣдметъ съприкосновението на Руския господарь съ българитѣ при разни случаи. Отъ извѣстнитѣ „Дневници“ на Соллогуба и Чичагова сме се ползували повечето относително вървежа на военнитѣ дѣйствия.

Авторътъ

[2]) Тая рѣка е погрѣшно означена Текиръ-дере въ рускитѣ карти и съчинения по Освободителната война.

[3]) Тѣхни Царски Височества Фердинандъ I и прѣстолонаслѣдникътъ Борисъ сж единиятъ шефъ на Минския полкъ, а другиятъ офицеръ отъ сжщия полкъ. Тоя съ дълга и славна история полкъ се отличи при прѣминаването на Дунава и въ него сж служили мнозина български офицери, които послѣ били зачислени въ опълченскитѣ дружини.

[illegible] значително число лѣкари, фелдшери и сестри милосердни. Великия Царь-Освободительтъ посѣтилъ болницитѣ въ Зимничъ, пожелалъ на юначнитѣ си войници по-скорошно оздравяване, наградилъ мнозина съ Георгевски кръстъ за храбрость и поблагодарилъ на санитарния персоналъ за показанитѣ грижи. Слѣдъ като направилъ една разходка около Зимничъ, [illegible] да се приготви свитата му на пѫть за Свищовъ. Незабавно командира на VIII корпусъ, Генералъ Радецкий отпѫтувалъ въ тоя градъ, да му приготви квартира.

На 16ий юний, почти до мръкнало, многобройни плотове, пълни съ войници и орѫдия, цѣпѣли Дунавскитѣ вълни къмъ Свищовъ, а цѣли команди понтонери строяли и сглобявали громаденъ мостъ между двата брѣга. Полковникъ Газенкампфъ, единъ отъ адютантитѣ на Главнокомандующия, по онова време водѣлъ дневникъ, въ който на 15ий юний [illegible] слѣдующитѣ думи на Императора прѣдъ подчиненитѣ му: „Срѫденъ отъ малъкъ съ армията. Азъ не изтърпѣхъ и дойдохъ, за да раздѣля съ васъ мѫкитѣ и радоститѣ.“ На другия день слѣдъ обѣдъ на ромънския брѣгъ очаквали [illegible] единъ плотъ и катера „Анкета“ съ моряци отъ [illegible] екипажъ. Въ сѫщото врѣме на импровизираното пристанище при устието на Дерменъ-дере намирали се Главнокомандующия, генералитѣ Непокойчицки и Драгомировъ и други висши началници. Въ Зимничъ тълпи народъ се събрали на брѣга, да изпрати Високия гостъ, а въ Свищовъ тълпи народъ се събралъ на брѣга, да го посрѣщне съ разтворени обятия. Щомъ той стѫпилъ на плота и флагътъ му се развѣлъ, [illegible] множество и отъ двѣтѣ страни започнали да вика „ура“ и да маха шапки. Колкото повече Високиятъ гостъ приближавалъ Свищовъ, толкова повече [illegible] възхищение нараствало и акламацийтѣ нѣмали прѣдѣлъ. Той слѣзълъ отъ плота, слѣдванъ отъ катера „Анета“, на [illegible] место, дѣто отрядътъ на генералъ Драгомировъ прѣминалъ Дунава слѣдъ кървавъ бой и дѣто сега [illegible] образувала гѫста колона и шпалиръ до града, като [illegible] му отъ Зимничъ, така и при стигането му въ Свищовъ военнитѣ музики заглушили въздуха съ звуковетѣ „Боже Царя храни“, които се разнасяли и по двата брѣга на Дунава. Императорътъ обиколилъ построенитѣ войски и поблагодарилъ имъ сърдечно за блѣскаво извършеното дѣло и за показаната храбрость. Той раздалъ награди на [illegible] отъ 14а пѣхотна дивизия, която най-вече по- [illegible] си прѣминаването на Дунава. Той благо- [illegible] да закачи на гърдитѣ на генералъ Драгомирова Геор- [illegible] и да вржчи сѫщия орденъ на генералитѣ [illegible] Петрушевски.

Слѣдъ това високиятъ гостъ, яхналъ на черенъ конь, [illegible] свитата си, потеглилъ за близкия Свищовъ. На

край града го очаквало всичкото християнско население, воглавѣ духовенството съ хоругви и църковни одежди. По вратитѣ и стѣнитѣ на повечето български кѫщи се виждали начертани кръстове, а по прозорцитѣ и балконитѣ имъ се развѣвани флагове. Църковнитѣ камбани екнали по всичкитѣ части на града. По улицитѣ се блъскали цѣли тълпи народъ отъ града и селата. Всѣкой горѣлъ отъ желание да види българския избавитель, царя на велика и могѫществена Русия. Когато той пристигналъ, духовенството го посрѣщнало съ пѣснопѣяния, а икономъ Христо Василевъ го поздравилъ съ „добрѣ дошълъ" и му поднесълъ хлѣбъ и соль. Въ тоя мигъ събраното множество извикало: „Да живѣй Царь Александръ!" „да живѣй Русия!" и се чудило, какъ да изрази своята безгранична благодарность. Мѫжетѣ падали на колѣнѣ и му цѣлували скутоветѣ и стремената на коня, женитѣ обсипали улицата съ цвѣтя и вѣнци, цѣлували рѫцѣтѣ му и увирали дѣцата си, да ги помилва. Бѣловласи старци и баби се кръстѣли, хвалѣли Бога и проливали сълзи отъ радость. Малки момичета, съ рискъ да ги стѫпчатъ конетѣ, подавали му букети отъ живи цвѣтя. Мнозина обсипали съ вѣнци хората отъ свитата му, а поднасяли на войницитѣ отдирѣ вода, вино и овощия. Изобщо въсторгътъ на българитѣ билъ неописуемъ, полицата имъ се четѣла извънредна радость.

Множеството потеглило на чело съ Високия гостъ и духовенството къмъ съборната церква „Св. Тройца", дѣто билъ отслуженъ благодарственъ молебенъ за побѣдата.[1]) На излизане отъ тука Царь Освободительтъ прѣгърналъ и цѣлуналъ брата си, Главнокомандующия, а събраниятъ народъ издалъ грамогласно „ура" и ги заобиколилъ отъ всички страни. При тая трогателна сцена мнозина се просълзили, а ето че и Високиятъ гостъ извадилъ кърпата си, отрилъ очитѣ си—и той заплакалъ . . . Послѣ подалъ рѫка на икономъ Христа Василевъ и му прѣдставилъ всичкитѣ князе. Безъ да се бави прѣдъ църквата, Царь-Освободительтъ се отправилъ съ свитата си прѣзъ главната улица, наречена отпослѣ на името му—„Александровска", къмъ юго-западната часть на града, дѣто била разположена на позиция 2а бригада отъ 14та пѣхотна дивизия. Тука той разгледалъ цѣлата мѣстность и отишълъ почти до самитѣ прѣдни постове, които оставали къмъ неприятелска страна на разстояние единъ пушъченъ изстрѣлъ. На връщане, като миналъ край църквата „Св. Прѣображене", осемдесеть-годишниятъ старецъ Иванъ Алексиевъ падналъ на колѣнѣ прѣдъ него и възгласилъ думитѣ на Симеона: „Нинѣ отпущаеши раба Твоего, владико!" . . . и сѫщия день прѣдалъ Богу духъ.[2])

[1]) Тая църква послѣ се удостоила съ щедри подаръци отъ Императорското сѣмейство въ разни врѣмена.

[2]) Сравни „Пъстъръ свѣтъ" отъ Ив. Вазовъ. София, 1902 г., стр. 46.

Уморенъ физически и морално Царь-Освободительтъ се отбилъ въ приготвената му отъ генералъ Радецки квартира, въ дома на Иваница Х. Костантиновъ. Тука на входа той прѣминалъ подъ арки отъ живи цвѣтя, държани високо отъ четири дѣвици въ хубави прѣмѣна. Вжтрѣ Високиятъ гость билъ посрѣщнатъ отъ нѣколко дами, които му цѣлували ржка, а той размѣнилъ съ тѣхъ по нѣколко думи и имъ раздалъ подаръци.

Настжпила вечерь и отслабнала силната горещина, която измжчила скжпитѣ гости и радостнитѣ посрѣщачи. Като отпочиналъ доволно, Царь-Освободительтъ заповѣдалъ на свитата си, да се приготви за връщане въ Зимничъ. Слѣдъ това всичкитѣ възседнали на конетѣ си и се отправили по най-кжсия пжть къмъ Дунава. Подирѣ имъ се затекла такава грамадна навалица, щото съ трудъ тѣ се промъкнали до брѣга Тука ги чакали плота и катера, които ги отнесли къмъ Зимничъ срѣдъ френетически „ура". И така, виновникътъ на нашето освобождение стжпилъ за първъ пжть въ България на 16-й юний — единъ день слѣдъ прѣминаването на Дунава. При това, по примѣра на баща си, Николая I, той присжтствувалъ на първия подвигъ на своята армия.

На 17-й юний сутриньта отъ ликующия Свищовъ потеглили за отсрѣщния брѣгъ сума мжже и жени, съ цѣль да видятъ пристигналитѣ тамъ опълченски дружини. Всички горѣли отъ желание, да се понарадватъ на първитѣ български войници, които отивали да воюватъ за свободата на милото си отечество. Мнозина имали между тѣхъ братя, синове и близки роднини, та бързали да ги поздравятъ съ „добрѣ дошле" и да имъ подадатъ китка цвѣте. Срѣщата между Свищовци и опълченци била трогателна; еднитѣ и другитѣ проливали сълзи отъ радость. Кждѣ обѣдъ въ полето на бивака екнали пѣсни и викове; надошлитѣ мжже и жени нагостили първитѣ български войници. Въ 5 часа слѣдъ обѣдъ войскитѣ отъ XIIий корпусъ, българското опълчение, собствения конвой на Императора и гвардейскитѣ казаци образували голѣмо каре въ околностьта на Зимничъ при една могила. Слѣдъ малко тука дошълъ Царь-Освободитель съ голѣма свита и, като обиколилъ войскитѣ, слѣзалъ отъ коня си и изкомандувалъ: „При нозѣ, на молитва, шапки долу!" Всичкитѣ офицери приближили задъ него и духовенството отслужило тържественъ молебенъ и панахида за загиналитѣ въ първата побѣда. Слѣдъ свършека Царь-Освободительтъ заповѣдалъ да се яви при него единъ офицеръ — българинъ отъ опълченскитѣ дружини. Съ тая висока честь се удостоилъ подпоручикъ Кисовъ, отъ 3-та дружина, който заставалъ нѣколко крачки отпрѣдѣ му. Тогава Императорътъ се обърналъ къмъ него съ слѣдующитѣ думи: „Прѣдайте имъ, че азъ вчера ходихъ въ първия български градъ Свищовъ, кой-

то бѣше прѣвзетъ отъ Турцитѣ прѣди три деня отъ моитѣ храбри войници. Духовенството ме посрѣщна съ кръстъ и евангелие, а жителитѣ — съ хлѣбъ и соль. Прѣвзимането на тоя български градъ е началото на освобождението на България. Азъ се надѣвамъ, че всѣкой отъ тѣхъ ще изпълни своя дългъ“[1]) Отъ тия думи на Императора дошле въ въсторгъ всичкитѣ присѫтствующи българи, които започнали да цѣпятъ въздуха съ заглушителни „ура“. Слѣдъ това той заповѣдалъ на Главнокомандующия, да извика по именно тия, които се отличили въ боя, и самъ имъ раздалъ георгевски кръстове, като ги пригърщалъ и цѣлувалъ. Царь-Освободительтъ пожелалъ да се даде честь на награденитѣ по единъ внушителенъ начинъ и заповѣдалъ всички да се възкачатъ на могилата. Слѣдъ това той извикаль гърмогласно: „На новитѣ георгиевски кавалери „ура“, което подели съ възхищение всичкитѣ войници. Като цѣлуналъ главнокомандующия, той обиколилъ повторно тѣхнитѣ редове, спрѣлъ се при гвардейцитѣ и казацитѣ и благопожелалъ, щото и тѣ да изпълнятъ дълга си. Подиръ това Царь-Освободительтъ потеглилъ за Зимничъ срѣдъ горещи акламации отъ събраното множество. Сѫщия день той приелъ на докладъ военния министеръ, генералъ Милютина, и подписалъ единъ приказъ, въ който между другото изказалъ сърдечната си благодарность на Главнокомандующия, на близкитѣ му помощници и на Дунавската армия, за дѣто покрили съ нови лаври руското орѫжие.

На 19ий юний вечерьта понтонниятъ мостъ между Зимничъ и Свищовъ билъ вече готовъ. За рѫководитель на прѣминаването по него билъ назначенъ началникътъ на 3та пионерна бригада генералъ Рихтеръ, който стоялъ при входоветѣ и давалъ нужнитѣ упѫтвания, въ какъвъ редъ да се движатъ ротитѣ, батареитѣ, ескадронитѣ, обозитѣ и пр. На 20ий юний рано сутриньта, срѣдъ шумнитѣ и прашнитѣ улици на Зимничъ, Царь-освободительтъ потеглилъ къмъ моста, яздѣйки на конь придруженъ отъ свитата си. При самия входъ всичкитѣ слѣзли и тръгнали пѣшъ, като се спирали тукъ-тамѣ да оглеждатъ околната мѣстность, да се любуватъ на прѣкраснитѣ й изгледи и да струватъ пѫть на войскитѣ. По моста се движели цѣли върволици хора, орѫдия и обози, като дигали по острова между рѫкавитѣ буйни облаци прахъ. Царь-Освободительтъ и свитата му употрѣбили почти единъ часъ, до като стигнатъ отсамния брѣгъ, дѣто отново се качили на конетѣ и се отправили за близкото до Свищовъ село Вардинъ. Тука тѣ разгледали бивака на 9та пѣхотна дивизия, отпочинали въ квартирата на началника й, генералъ Князъ

---

[1]) Българското опълчение въ освободителната руско-турска война 1877-78 отъ С. И. Кисовъ, 1902 г., стр. 108.

Святополкъ Мирски, и слѣдъ това завърнали се въ Зимничъ, потънали въ поть и прахъ.

На 21 юний въ тоя градъ пристигналъ единъ принцъ, за да възвѣсти на императора възкачването на прѣстола на великия херцогъ Хесенъ Дармщатски, Людовикъ IV. Сжщия день Царь-Освоборительтъ, придруженъ отъ австрийския воененъ аташе, посѣтилъ Свищовъ, дѣто обиколилъ съсѣднитѣ биваци и щаба на Дунавския герой, генералъ Драгомирова и закусилъ въ дома на Иваница Х. Константиновъ[1]). Послѣ той се разходилъ съ свитата си по града и се отбилъ въ агенцията на австрийското параходно дружество, която се помѣщавала въ дома на самия агентъ Николай Д. Станчева, бивши виенски търговецъ. Случило се така, че сѣмейството на последния било у своитѣ роднини и заедно съ тѣхъ гледали новопристигналитѣ войски, които пълнѣли улицитѣ на града. Когато Царь-Освободитель влѣзълъ въ кжщата на Станчева, веднага на главния й входъ билъ въздигнатъ руски флагъ и наоколо се стекли мнозина граждани. Домакинътъ се смутилъ много, не посмѣлъ да излѣзе да го посрѣщне, а изпратилъ по-скоро да извикатъ госпожата и дѣцата му. Най-първо дотърчала неговата петнадесеть годишна дъщеря Кириечи, която влѣзла вжтрѣ, цѣлунала ржка на великия гость и го поздравила съ думитѣ: „добре дошле, царю честити, освободителю славни". Слѣдъ това тя донесла бързишкомъ подносникъ съ сладко и, по мѣстния обичай, почерпила всичкитѣ гости, които отправили весели погледи къмъ нея.

Царь - Освободительтъ поканилъ младата българка, да седне редомъ съ него, и пожелалъ да знае на какъвъ езикъ ще могатъ да се обяснявать съ нея.

— Зная гръцки, отговорила тя.

— А другъ? попиталъ той.

— Зная малко турски.

Още?

— Още зная нѣмски.

— Ну, сега ще можемъ да се обясняваме съ тебъ.

Разговорътъ се продължилъ на тоя езикъ.

— Кждѣ си учила нѣмски? попиталъ я императорътъ.

— Въ Виена, отговорила тя.

— Е, драго ли е на българитѣ, като дойдохме тука?

— Очаквахме ви като Богъ — избавитель; безъ вашата царска помощь българитѣ биха загинали до единъ!

— Страхувахте ли се, да ви не избиятъ турцитѣ?

— Да! ако не бѣ дошла Вашата войска, до вечерьта Богъ знае, какво щѣше да стане съ насъ!

---

[1]) Тая кжща се намира на улица „Князъ Черкавски". Тя останала въ насдѣдство на трагически загиналия писатель Алеко Константиновъ и послѣ била подарена на града за училище. По рѣшението на комитета „Царь-Освободитель", на тая кжща ще се постави възпоминателна плоча.

— Плашихте ли се, кога нашата артилерия бомбардира града?

— Какъ не? гранатитѣ летѣха наблизо — просто ужасъ!

— Азъ бѣхъ заповѣдалъ, да се пазятъ църквитѣ; изобщо да не се стрѣля върху християнската часть на града.

До като слѣдвалъ този разговоръ между високия гостъ и младата българка, въ съсѣдната стая, която служила за канцелария, влѣзълъ тихо нейниятъ баща. Той се примъкналъ дебнишкомъ между свитата и пазейки да го не забѣлѣжи нѣкой, посѣгналъ да откачи отъ стѣната портрета на Султана. Като съгледалъ това Николай Николаевичъ Старши, махналъ съ ржка и издумалъ усмихнатъ: „Оставете го! оттавете го! той е мой приятелъ“. Послѣ Царь-Освободительтъ разбралъ, че това е домакинътъ, подалъ му ржка и започналъ разговоръ съ него на нѣмски. Високиятъ гостъ полюбитствувалъ да знае, кждѣ Станчевъ е училъ тоя езикъ, а той му отговорилъ, че се занимавалъ съ търговия въ Виена и тамъ възпитавалъ дѣцата си.

За да засвидѣтелствува своето благоволение къмъ сѣмейството Станчеви, Царь-Освободительтъ му изпратилъ подаръци*). Слѣдъ нѣколко дни въ Свищовъ дошълъ офицеръ отъ неговата свита, който вржчилъ на бащата златенъ медалъ, а на младата Кириечи маргарски обици и брошъ съ синъ емайлъ. Когато това се разчуло въ Свищовъ, мнозина посѣтили Станчеви, отъ любопитство да видятъ тия драгоцѣнни подаръци. Нѣкои пъкъ гледали на тѣхъ като на свети вещи и съ благоговѣние ги цѣлували. Слѣдъ освободителната война г-ца Станчева встжпила въ бракъ съ извѣстния печатарь Янко С. Ковачевъ. Отъ дълги години тя живѣе въ София и днесъ пази като очитѣ си тия драгоцѣнни подаръци.

На 22-й юний прѣдъ обѣдъ, при чудно хубаво врѣме, когато слънчевитѣ лжчи позлатявали цѣлата рѣка, Царь-Освободительтъ и принцътъ, който му възвѣстилъ възкачването на великия херцогъ Хесенъ Дармщатски, направили една разходка до Свищовъ, дѣто прѣкарали нѣколко часа. Като се завърналъ въ Зимничъ, Императорътъ благоволилъ да приеме току-що пристигналия отъ Русия генералъ Гурко, комуто било повѣрено началството на новосформирования прѣденъ отредъ. Сжщиятъ ималъ за задача: да завземе старата българска столица, Велико-Търново, да форсира важнитѣ балкански проходи Твърдишки, Хайнкьойски, Трѣвненски и Шипченски, които водятъ къмъ сърдцето на Тракия. Въ авангарда на прѣдния отредъ влизали и опълченскитѣ дружини, пѣяйки българския маршъ „Шуми Марица“, който послѣ билъ приетъ за народенъ химнъ. Неговата звучна мелодия привлѣкла вни-

*) „Сборникъ статей И. С. Иванова о нѣкоторыхъ выдающихся событіяхъ въ современной жизни болгаръ“. Кишиневъ, 1900 г., стр. 106—107.

манието на Императора, който казалъ усмихнатъ: „Съ каква радость българскитѣ дружини отиватъ да се биятъ за своята свобода"! Сжщия день слѣдъ обѣдъ въ бѣдната българска църквица въ Зимничъ се извършило опѣлото на единъ младъ офицеръ отъ знатно сѣмейство, който падналъ убитъ въ Дунава и послѣ билъ изхвърленъ отъ вълнитѣ на брѣга. Тука присжтствувалъ милостивиятъ монархъ и съ сълзи на очитѣ пръвъ хвърлилъ лопата пръсть въ гроба на покойника.

На 23-й юний Царь-Освободительтъ обиколилъ пакъ врѣменнитѣ болници, но не можалъ да остане тамъ за дълго, защото билъ покъртенъ отъ сърдцераздирателна сцена: въ едно отдѣление донесли току-що издъхналъ българинъ съ грозна дупка на главата, а надъ него плачела и се кжсала жена му съ запалена вощеница въ ржка. Тежката рана на убития и писъцитѣ на бѣдната вдовица така подѣйствували на Царь-Освободителя, щото той не можалъ да гледа, а побързалъ да се отстрани.

На 25-й юний Царь-Освободительтъ билъ доста печаленъ и навъсенъ, защото изпратилъ отсамъ Дунава прѣстолонаслѣдника Александръ Александровича, комуто било повѣрено началството на Русенския отредъ. Той придружилъ любимия си синъ до самия мостъ, дѣто го пригърналъ и цѣлуналъ горещо и просълзенъ му пожелалъ щастие и благополучие. На другия день милостивиятъ монархъ билъ, напротивъ, много радостенъ, защото получилъ телеграма, че генералъ Гурко завзелъ Велико-Търново, главния стратегически пунктъ. Населението на старата българска столица го посрѣщнало съ неописуемо възхищение и викало да „живѣй царь Александъръ".

На 30-й юний въ 6 часа сутриньта Царь-Освободитель отишелъ до моста и наблюдавалъ прѣминаването на 11-а пѣхотна дивизия. На връщане той приелъ пристигналия въ Зимничъ испански инфантъ Донъ Карлоса и го поканилъ на обѣдъ, заедно съ адютантитѣ му. И тоя день Императорътъ билъ доста радостенъ, защото получилъ извѣстие отъ главнокомандующия за тържественото му посрѣщание въ Велико-Търново. Тука прѣдседательтъ на окржжния управителенъ съвѣтъ, Д-ръ Василъ Стояновъ Беронъ, поздравилъ главнокомандующия съ „добрѣ дошълъ" и му поднесълъ соль и хлѣбъ. А той съ една кратка рѣчь поблагодарилъ и подалъ на митрополитския намѣстникъ, архимандритъ Стефана Церовски, подарената отъ Русия икона на Спасителя за българскитѣ войници, която била поставена въ съборната църква „Св. Богородица".

На 2-й юлий Царь-Освободитель посѣтилъ още единъ пжть Свищовъ, като се изкачилъ на съсѣднитѣ височини, отъ които се виждатъ на далеко околноститѣ на Никополъ, гдѣто прѣдстояла борба съ неприятеля.

На 3-й юлий въ 5 часа сутриньта той оставилъ вече Зимничъ и потеглилъ за българския брѣгъ, придруженъ отъ го-

лѣма свита, въ която влизали слѣднитѣ по-главни лица: великиятъ князъ Сергей Александровичъ, генералъ-адютантитѣ: графъ А. В. Адлербергъ II-й — министъръ на императорския дворъ и командуюшъ императорската главна квартира; Д. А. Милютинъ — военень министъръ; Свѣтлѣйши князъ А. А. Италийски Графъ Суворовъ Римникски; Свѣтлѣйши князъ В. А. Меншиковъ; Н. П. Игнатиевъ; М. И. Чертковъ II-й; Свѣтлѣйши князъ Б. Д. Галицинъ II; князъ Е. Л. Зейнъ-Витгенштейнъ-Берлебургъ; Н. В. Мезенцовъ — началникъ на жандармерията; А. М. Релѣевъ — комендантъ на императорската главна квартира. Отъ свитата на Н. И. В. генералъ-майоритѣ: Ф. П. Ваймарнъ; графъ Н. А. Протасовъ-Бахметевъ; А. М. Салтиковъ, дѣлопроизводитель на военно-походната императорска канцелария; М П. Тучковъ I — помощникъ команданта на императорската главна квартира; контръ-адмиралъ Д. С. Арсениевъ. Флигелъ-адютантитѣ полковници: Баронъ Н. Е. Мейендорфъ; Н. П. Шлитеръ; Свѣтлѣйши князъ Н. П. Лопухинъ-Демидовъ; Графъ И. П. Чернишевъ-Кругликовъ; Принцъ Албертъ Саксенъ-Алтенбургски; Херцогъ Саксонски; князъ М. М. Галицинъ; А. А. Горяйновъ; князъ Н. С. Долгоруковъ II, Ротмистеръ баронъ Р. Р. Фонъ-Унгернъ-Щернбергъ. Освѣнъ горнитѣ лица влизали още: генералъ-майоръ В. А. Щолковъ, началникъ на военно-походнитѣ дворцови телеграми; полковницитѣ П. Л. Лобко II; Свѣтлѣйши князъ Н. И. Грузински — адютантъ на командующия императорската главна квартира; Н. М. Вонлярлирски — адютантъ на военния министръ; подполковникъ Фуленъ, дѣлопроизводителъ на военно-походната императорска канцелария. Отъ гражданскитѣ чинове влизали: статсъ-секретаръ А. Ф Гамбургеръ, завѣдуюшъ дипломатическата прѣписка; Д-ръ С. Б. Боткинъ, лейбъ-медикъ на Н. И. В.; дѣйствителниятъ статски съвѣтникъ Я. А. Поповъ, секретаръ и ковчежникъ при управлението на императорската главна квартира и тайниятъ съвѣтникъ Графъ В. А Соллогубъ — извѣстенъ руски писателъ, който пѫтувалъ въ качество на историографъ. Къмъ свитата се присъединили и поканенитѣ военни агенти, герман. генер. адютантъ Вердеръ и австр. флигелъ-адютантъ баронъ Бехтолсгоймъ.

Цѣли петь мѣсеца се скиталъ Царь-Освободитель по дунавската равнина между Янтра и Витъ. Слѣдъ падането на Плѣвенъ, той влѣзълъ тамъ тържествено посрѣщнатъ и поблагодарилъ на дѣйствующата армия за службата. Понеже настѫпила люта зима, понеже той се много тревожилъ прѣдъ ужаситѣ на войната, лѣкаритѣ почнали да се опасяватъ за здравето му, та го посъвѣтвали, да се завърне въ Русия. На 5 декемврий 1877 год. Царь-Освободительтъ подписалъ прощаленъ приказъ къмъ войската и се отправилъ за С.-Петербургъ.

Д. Уста-Генчовъ.

Читалниятъ салонъ.

Голѣмиятъ салонъ.

Stanford University Libraries
3 6105 013 541 375